

Fallstudie av tidig tvåspråkig utveckling hos två
finsk/svenska barn med hjälp av CDI-formulär
och inspelningar

Maiju Nurmela

Magisteravhandling i svenska
Jyväskylä universitet
Institutionen för svenska språket
Våren 2014

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Maiju Nurmela	
Työn nimi: Fallstudie av tidig tvåspråkig utveckling hos två finsk/svenska barn med hjälp av CDI-formulär och inspelningar	
Oppiaine: Ruotsin kieli	Pro gradu -tutkielma
Aika: Kevät 2014	Sivumäärä: 89 + 3 liitettä
<p>Tämä on tapaustutkimus kahden kaksikielisen (suomi ja ruotsi) lapsen varhaisesta kielenkehityksestä. Tutkimusmateriaali koostuu kahdesta 1-3 –vuotiaasta lapsesta (tyttö ja poika), jotka käyvät ruotsinkielistä päiväkotia Keski-Suomessa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kehittykö suomi ja ruotsi samaa tahtia sekä onko havaittavissa yksilöllisiä eroja kieltenkehityksessä. Näiden lisäksi tutkimuksessa otetaan selville, kumpi kielistä on vahvempi sekä tarkastellaan kuinka paljon lapsi käyttää sekä suomea että ruotsia samassa lauseessa.</p> <p>Metodina on käytetty sekä suomen- että ruotsinkielisiä CDI-kaavakkeita (MacArthur Bates Communicative Development Inventories) sekä nauhoituksia, jotka suoritettiin vanhempien johdolla. CDI-kaavakkeet ovat yksi eniten käytetyistä sanalistameteodeista, joiden avulla voi tutkia lapsen aktiivista sanavarastoa, taivutusmuotojen hallintaa sekä ilmausten pituutta (Lyytinen 1999). Tutkimuksessa mukana olleiden lasten kielitilanteet eroavat toisistaan siinä määrin, että tyttö on syntymästä asti ollut tekemisissä sekä suomen- että ruotsin kielen kanssa, kun taas poika on syntymästä lähtien kuullut vain suomea ja ruotsin kieli on tullut mukaan vasta päiväkodissa. Perheillä on myös erilaiset kielistrategiat: tytön perhe noudattaa yksi henkilö – yksi kieli – strategiaa, kun taas pojan perheessä kielivalinta tapahtuu spontaanisti tilanteen mukaan (Romaine 1995).</p> <p>Vanhemmat täyttivät CDI-kaavakkeet kolme kertaa yhden vuoden aikana, n. 3-4 kuukauden välein ja nauhoitukset tapahtuivat lasten ollessa n. 30 kuukauden ikäisiä. Nauhoitusten tarkoituksena oli tutkia kuinka paljon lapsi sekoittaa kieliä puheessaan. Tulokset osoittivat, että suomi dominoi selkeästi koko tutkimuksen ajan, mikä voi suurimmaksi osaksi selittyä suomenkielisellä ympäristöllä. Molempien lasten sanavarasto kasvoi nousujohteisesti, vaikkakin ruotsin taidot tulivat hieman suomea jäljessä. Lasten sanasto koostui enimmäkseen sanaryhmistä, jotka olivat substantiiveja. Tulokset osoittivat, että lasten oli helppo omaksua molemmilla kielillä sanakategorioita, jotka koostuivat substantiiveista: esim. ruoka ja juoma sekä eläin – kategoriat olivat helpoiten opittujen sanakategorioiden joukossa. Ruotsin kielessä partikkeleiden ja prepositioiden käyttö kehittyi vasta myöhemmällä iällä. Tulokset osoittivat myös, että lapset sekoittivat kieliä jonkin verran puheessaan: useimmiten yksittäisiä ruotsinkielisiä sanoja käytettiin muuten suomenkielisissä lauseissa.</p>	
Asiasanat: barns tidiga språkinlärning, tvåspråkighet, longitudinell studie, MacArthur CDI, simultan språkinlärning	
Säilytyspaikka: Kielten laitos	
Muita tietoja	

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	7
2	BAKGRUND.....	10
	2.1 Centrala begrepp.....	10
	2.1.1 Förstaspråk	10
	2.1.2 Tvåspråkighet	13
	2.2 Tidig språkutveckling	17
	2.2.1 Milstolpar i språkutvecklingen hos enspråkiga barn.....	17
	2.2.2 Finska L1	22
	2.2.3 Svenska L1	24
	2.3 Tvåspråkig utveckling	25
	2.3.1 Ett/två system	26
	2.3.2 Tidig språkutveckling hos tvåspråkiga.....	28
	2.3.3 Dominans och kodväxling.....	32
	2.3.4 Några fallstudier.....	36
3	MATERIAL OCH METOD	40
	3.1 Fallstudier av två finsk/svenska barn.....	40
	3.2 Insamling av material	42
	3.3 Informanter	44
	3.3.1 Kasper.....	44
	3.3.2 Sandra.....	46
	3.4 Instrument.....	47
	3.4.1 CDI-formulär.....	47
	3.4.2 Inspelningarna	50
	3.4.3 Analysmetoderna.....	52
4	RESULTAT.....	54
	4.1 Barnens språkutveckling i svenska respektive finska enligt CDI-formulären. 54	
	4.1.1 Kaspers svenska språkutveckling.....	60
	4.1.2 Kaspers finska språkutveckling.....	63
	4.1.3 Sandras svenska språkutveckling.....	66

4.1.4 Sandras finska språkutveckling.....	69
4.2 Inspelningar i hemmiljön: Sandra.....	72
5 DISKUSSION	79
6 AVSLUTNING	86

LITTERATUR

BILAGOR

1 INLEDNING

Språket är så naturligt för oss människor att vi sällan börjar fundera på dess användning. När vi föddes lär vi oss åtminstone ett språk i den naturliga miljön vi växer upp. I stora delar av världen lär barn sig redan tidigt från början två eller flera språk och växer upp med dem vilket betraktas helt naturligt (Jørgensen 1995). Finland har två officiella språk, finska och svenska, och det finns i dag många tvåspråkiga barn i samhället. Samtidigt är det viktigt att skilja på samhällelig och individuell tvåspråkighet; att Finland som samhälle är tvåspråkigt betyder inte nödvändigtvis att alla individer är tvåspråkiga utan för många finländare gäller det att man endast talar finska flytande. Nuförtiden är det ändå vanligt att en finskspråkig gifter sig med en svenskspråkig finländare vilka sedan bestämmer sig att lära sina barn två språk (Sundman 1999). I denna avhandling kommer jag att undersöka tidig språkutveckling hos tvåspråkiga barn. Jag är intresserad av att undersöka barn som lär sig svenska och finska parallellt. Jag är också intresserad av att undersöka om det ena språket dominerar över det andra eftersom tvåspråkig utveckling hos barn sällan innebär att barn lär sig båda sina språk parallellt på samma sätt eller under samma tidsperiod (Rontu 2005). Kännetecknande för tidig tvåspråkig utveckling är vidare att barnet *kodväxlar*, dvs. använder sina två språk i samma yttrande eller tur (Rontu 2005, se också Lanza 2004). Så därför vill jag även undersöka i vilken mån barn kodväxlar sina språk. Så i min magisteravhandling söker jag svar på följande frågor:

1. Utvecklas finska och svenska (speciellt vad gäller ordförrådet) i samma takt?
2. Finns det individuella skillnader i utveckling av språken?
3. Kan man se att ettdera språket dominerar över det andra och sker domiansförändringar över tid?
4. I vilken mån kodväxlar barnen mellan finska och svenska inom ett och samma yttrande?

För att få svar på dessa frågor studeras två finsk/svenska barn longitudinellt, en flicka och en pojke, då de är mellan 1 och 3 år. För att besvara frågorna 1-3 har jag använt s.k. föräldrarapporter, eller CDI-formulär (The MacArthur Communicative Development och Inventories). Föräldrarna har fyllt i dessa - ett på svenska (Berglund och Eriksson 2000) ett på finska (Lyytinen 1999) - tre gånger under loppet av ett år. CDI-formuläret lanserades år 1994 och det är den mest använda metoden hos barns språkutveckling där man utnyttjar ordlistan (Kunnari och Savinainen-Makkonen 2003: 68-69). CDI är ett formulär som används vid bedömning av språkliga och kommunikativa färdigheter hos spädbarn och småbarn. Med hjälp av det kan man kartlägga barns aktiva ordförråd (ord som barn både förstår och kan självt producera) samt ta reda på barns behärskning av böjningsformer och längden av yttranden (Lyytinen 1999). För att få konkreta exempel på barns användning av sina två språk i vardagliga situationer hemma och i vilken mån de kodväxlar (forskningsfråga 4), ombads föräldrarna göra inspelningar hemma. Föräldrarna fick också svara på en enkät med bakgrundsfrågor. Syftet med dessa var främst att skapa en uppfattning om barnets språkliga vardag i familjen och framför allt ta reda på hur de olika språken används i barns närvaro. Undersökningen utgörs av fallstudier av två svensk/finska barns språkbruk. För att kunna genomföra dessa fallstudier använder jag mig av kvantitativa metoder (CDI) i kombination av kvalitativa metoder (inspelningarna). I denna undersökning koncentreras mest på utvecklingen av ordförråd men det också i viss mån på grammatiska och semantiska drag.

Båda av informanterna är födda i de inre delarna av Finland och de uppfostras tvåspråkigt. De går på samma svenskspråkiga daghem i en finskdominerad miljö. För båda barnen gäller alltså att svenska används på daghemmet medan familjerna har helt olika situationer gällande användning av språken: i flickans familj använder pappan svenska med barnet och mamman använder finska medan i pojkens familj används mest finska hemma hos familjen. I flickans familj bestämde sig föräldrarna redan före flickans födsel att man skulle använda en person - ett språk-strategin hemma, medan svenskan introducerades först med att pojken började på det svenskspråkiga daghemmet i den andra familjen.

I Finland har sedan länge levt sida vid sida både svensk- och finsktalande befolkning. De svenskspråkiga befinner sig mest i kustområden, som Österbotten, Åboland, Nyland

samt Åland (Sundman 1999: 6). Fast svenska är det andra officiella språket i Finland tillhör den svenskspråkiga befolkningen en språklig minoritet i landet (Folktinget 2012). I denna studie är det viktigt att lägga märke till att informanterna som är med bor inte i den språkliga miljön i Finland där svenskan dominerar utan de befinner sig i en miljö där finska dominerar starkt. Detta innebär att det inte är rimligt att jämföra informanternas språkutveckling med tvåspråkiga barn som kommer från officiellt tvåspråkiga eller enspråkigt svenskspråkiga områden (se t.ex. Rontu 2005). Ett svenskspråkigt daghem ger dock barnen möjlighet att utveckla tvåspråkighet trots att finskan dominerar starkt i samhället. Informanterna i denna avhandling uppfostras simultant vilket enligt McLaughlins (1984) definition innebär att barn kan definieras som simultant tvåspråkig om de får stimulans på två språk före tre års ålder. Pojken i undersökningen har först på daghemmet kommit i kontakt med svenskan så enligt McLaughlins definition kan pojken betraktas som en simultant tvåspråkig.

Barns språkinlärning är ett populärt forskningsämne men det finns inte gott om studier av svensk-finska barns tvåspråkiga utveckling (se t.ex. Rontu 2005, Berglund 2008). CDI-formulär har oftast används endast för enspråkig utveckling (se t.ex. Stolt, Haataja, Lapinleimu och Lehtonen 2008) och, vad jag vet, har ingen tidigare undersökt tvåspråkig utveckling i svenska/finska med hjälp av CDI. På grund av få undersökningar omkring detta ämne är min studie sålunda både unik och relevant.

2 BAKGRUND

I detta kapitel ska jag först redogöra för två centrala begrepp (*förstaspråk* och *tvåspråkighet*) som är viktiga när man pratar om tvåspråkig utveckling. Efter detta fortsätter jag med tidig språkutveckling där de milstolparna som barn går igenom i sin språkutveckling lyfts fram (2.2.1) och där behandlas också de speciella dragen för finska L1 (2.2.2) samt svenska L1 (2.2.3). Därefter fortsätter jag med tvåspråkig utveckling i kapitel 2.3.

2.1 Centrala begrepp

Begreppen *förstaspråk* och *tvåspråkighet* är centrala i denna avhandling och kommer i det följande att diskuteras och definieras mer i detalj.

2.1.1 Förstaspråk

Språkets funktion är kommunikation (Arnqvist 1993). Det gäller också för barn och de använder språket för att förmedla sina behov, känslor och attityder till omvärlden. Språket är en specifik mänsklig förmåga vilket skiljer människan från djuren. Med hjälp av språk kan vi skapa ord, meningar och sammanhängande meddelanden (Arnqvist 1993:11). Vi kommer dagligen i kontakt med språket och det ger oss möjlighet att uttrycka känslor och åsikter. För barnet är språket det viktigaste redskap genom livet (Folkhälsan 2012).

Finland har två officiella språk: finska och svenska. Svenskspråkiga är en betydande minoritetsgrupp. Statistiken som visar hur många som talar svenska som modersmål ger inte en helt korrekt bild av antal svenskspråkiga för enligt lagen kan man bara registrera ett språk som modersmål vilket leder till att det kan finnas många fler svenskspråkiga i

Finland än vad statistiken visar (Sundman 1999: 10, Finnäs 2004). Begreppet *modersmål* kan definieras på olika sätt liksom *förstaspråk* (L1) och *andraspråk* (L2).

Termen modersmål är vilseledande på så sätt att i verkligheten handlar det inte alltid om det språk som modern talar. Romaine (1995: 19) påpekar att termen oftast har används för att syfta till det språk som barn lär sig först eller det primära språket. I nuläget brukar många forskare istället använda termer som *förstaspråk*, *andraspråk* eller liknande. Romaine (1995: 20) betonar att det är lätt att hitta fall där det språk som man har tillägnat sig först inte nödvändigtvis är det språk som man behärskar bäst eller som är moderns språk. Man pratar om förstaspråk eller om modersmål om de språk som lärs in i samband med naturlig utveckling, alltså i familjen, innan barn lär sig något annat språk (Abrahamsson 2011, Håkansson 2003). Med andra ord menar man att förstaspråk är det språk som barn lär sig först redan från födseln medan termen andraspråk används för vilket språk som helst som man tillägnar sig efter inläring av det förstaspråket. Begreppen förstaspråk och modersmål används oftast synonymt i dessa sammanhang, dvs. de syftar till de språk som lärs in naturligt i hemmen.

Att språket är någons förstaspråk betyder alltså inte att det alltid är det språk som behärskas bäst, utan syftar endast på i vilken ordning språk lärs in. Oftast pratar man i detta sammanhang om s.k. successiv två- eller flerspråkighet. En person kan dock ha två eller flera förstaspråk. I många fall lär barn sig två språk från födseln, då blir resultatet simultan tvåspråkighet. (Abrahamsson 2011: 13-14; för en vidare diskussion om successiv och simultan tvåspråkighet, se avsnitt 2.1.2). Enligt Skutnabb-Kangas (1981) är modersmål det språk som lärs in först och som man identifierar sig med men modersmål kan vara flera än bara ett. För de flesta människor är det lätt att definiera ordet modersmål (förspråk) eller bestämma sig för vilket som är det egna modersmålet. Skutnabb-Kangas (1981) anser att eftersom det är så naturligt och automatiskt för många kan det vara svårt att tänka på vilka kriterier man ska använda sig av för att säga att ett visst språk är någons modersmål. Tack vare kulturell mångfald i samhällen är denna fråga aktuell i nutiden.

Skutnabb-Kangas (1981) presenterar fyra olika kriterier för att definiera ordet modersmål: *ursprung*, *kompetens*, *funktion* och *attityd*. Enligt Skutnabb-Kangas (1981) är mo-

dersmålet det språk som man tänker på, det språk som man drömmer om och det språk som man räknar på. Dessa kriterier gäller för alla som lär sig sitt primärspråk och dessa kriterier ska bevaras även om man lär sig ett nytt språk som blir lika viktigt eller kanske till och med viktigare än det första språket. Skutnabb-Kangas påpekar (1981: 22) att modersmålet uppfattas ofta som det språk som modern talar men i verkligheten behöver det inte vara barnets biologiska moder (eller fader) utan det räcker att det är det språk som används i de första kommunikationssituationerna med barnet. Detta kallas för *ursprungs-kriteriet*. En annan definition för modersmålet är *kompetens* vilket gäller det språk man behärskar bäst (Skutnabb-Kangas 1981: 22-23). Ofta behärskar människor sina språk på olika sätt beroende på ämnet vilket kan bero t.ex. på det att man har utbildat sig på ett annat språk än på sitt modersmål och därför kan man kanske inte alla begrepp inom ämnesområdet på sitt modersmål. Därför är det också svårt att ge ett entydigt svar på frågan om modersmålet.

Den tredje definitionen som Skutnabb-Kangas (1981: 23) lyfter fram är *funktion*. Denna definition koncentrerar sig mer på användning av språket och enligt denna definition är modersmålet det språk som används mest. Detta kriterium är inte heller enkelt eftersom man inte alltid använder sitt bästa språk mest. Skutnabb-Kangas (1981: 23) tar också fram en definition som kallas attityder. Det är en socialpsykologisk definition och enligt det är modersmålet det språk som man identifierar sig med.

Tre av dessa kriterier, kompetens, funktion och attityder, kan förändras under livets gång. Skutnabb-Kangas (1981: 25) betonar att man kan använda flera olika språk under olika perioder i livet och modersmålet kan variera under en och samma tidsperiod beroende på vilket av dessa kriterier man använder sig av. Skutnabb-Kangas (1981) anser att modersmålet inte borde betraktas som stabilt tillstånd utan som en process där situationerna ändrar sig ständigt. Sundman (1999: 42) förhåller sig också lite skeptiskt till alla dessa fyra kategorier (funktion, kompetens, ursprung och attityd) eftersom var och en av dem kan tillämpas på olika sätt vilket leder till att det inte går att ge en entydig förklaring på dem. De olika kriterierna kan ge helt olika resultat för en och samma person. Jag håller med att definitionerna som Skutnabb-Kangas (1981) presenterar kan vara svåra att använda på entydigt sätt. Som sagt kan de variera helt beroende på individen man syftar på och därför ska dessa definitioner användas bara för att ge någon slags allmän

förklaring för begrepp modersmål och förstaspråk. I denna avhandling kommer jag att använda begreppet förstaspråk (L1) i stället för begreppet modersmål eftersom modersmål kan syfta på så många olika saker. Pojken i denna studie mötte svenskan först när han började på daghemmet (vid 15 månaders ålder) så i hans fall kan svenskan inte betraktas som förstaspråk om man tänker på Abrahamssons (2011) och Håkanssons (2003) definitioner att förstaspråket är det språk som barn lärns in redan från födseln. Jag anser ändå att eftersom pojken kom i kontakt med svenskan redan före treårsåldern så kan svenskan betraktas som förstaspråk (jfr McLaughlin 1984) och jag betraktar honom som simultant tvåspråkig (se närmare detalj om simultan tvåspråkighet på 2.1.2 Tvåspråkighet). Flickan mötte både finskan och svenskan redan från början och bägge hennes språk kan betraktas som hennes förstaspråk (L1).

2.1.2 Tvåspråkighet

Det finns många olika skäl för att barn uppfostras till tvåspråkiga. Några av skälen beror på att folkgrupper med olika språk lever inom ett och samma område men den populäraste orsaken är blandäktenskap där människor har olika förstaspråk (Jørgensen 1995: 150). Det finns minst lika många barn som växer upp i två- eller flerspråkig omgivning som barn i enspråkig miljö. Denna trend verkar växa stadigt tack vare människors omfattande inflyttning mellan olika länder i världen. Två- eller flerspråkighet kan ses som ett normalt läge i många delar i världen för tvåspråkighet existerar i praktik i alla världens länder (Pinter 2011: 66, Romaine 1995: 8). Enligt Grosjean (1982) är ungefär hälften av världens befolkning tvåspråkiga.

Termen *tvåspråkighet* är inte det lättaste begreppet att definiera på grund av dess månsidighet; definitioner för tvåspråkighet finns nästan lika många som forskare som har undersökt detta ämne. Varje forskare använder sig av en definition som är tillämplig just för sitt forskningsområde och utifrån den synvinkeln är alla definitionerna rätta, men kanske mer eller mindre användbara i andra sammanhang (Skutnabb-Kangas 1981: 83, Hassinen 2005: 16).

Haugen (1953: 7, refererad i Romaine 1995: 11) menar att man kan betraktas som tvåspråkig när man kan producera kompletta uttryck på båda språken. Skutnabb-Kangas (1981), å andra sidan, skiljer mellan tre huvudtyper av definitioner med avseende på vilken aspekt av tvåspråkighet de har som kriterium: kompetens, funktion och attityder (se också Romaine 1995: 19-22). Kriterierna överlappar nästan fullständigt med modersmålsdefinitionerna (se avsnitt 2.1.1 Förstaspråk). Olika forskare har till och med olika definitioner för vem som kan betraktas som ett tvåspråkigt barn. De Houwer (1995: 222) anser att ett barn kan kallas tvåspråkigt om mer än ett språk lärs in före 2 års ålder medan McLaughlin (1984) föreslår en tidsperiod mellan födelse och 3 års ålder. Däremot Genesee och Nicoladis (refererad i Pinter 2011: 67) anser att det är en period från födelsen till ända upp till fyra års ålder. Kasper i denna studie kom först i kontakt med svenska språket när han började på daghemmet. Då var han 15 månader gammalt. Han kan betraktas som tvåspråkig även om inläring av svenska språket inte har börjat från födseln om man tänker på McLaughlins (1984) definition av tvåspråkighet. Åldern är ett viktigt kriterium för att kunna definiera olika typer av tvåspråkighet (Lanza 2004).

Barn kan lära sig flera förstaspråk samtidigt om barn får tillräckligt stimulans på alla dessa språk. I de fall när barn kommer i kontakt med två eller flera språk tidigt i sin barndom, och tack vare detta lär sig många språk parallellt, talar man om flera förstaspråk och simultan, samtidig eller parallell flerspråkighet. Om barn lär sig ett annat språk efter det första språket kallas detta för andraspråk och successiv flerspråkighet. Att dra skillnad mellan simultan och successiv tvåspråkighet kan vara svårt (Bjar 2006: 61, se också McLaughlin 1984). Sundman (1999: 43-44) definierar simultan och successiv tvåspråkighet genom att säga att om tillägandet av båda språken sker parallellt i hemmet kallas detta simultan tvåspråkighet men om barn börjar tillägna sig det andra språket senare än förstaspråket, t.ex. på daghemmet eller i skolan eller på grund av inflyttning till ett nytt land, uppstår successiv tvåspråkighet. McLaughlin (1984: 101) skiljer simultan och successiv inläring från varandra genom att säga att åldern spelar en stor roll medan Lindberg (refererad i Bjar 2006: 61) i stället påpekar att inlärningsåldern inte kan användas som det enda kriteriet för att skilja mellan förstaspråk och andraspråk. Den största skillnaden mellan första- och andraspråksinläring är att den som lär sig ett andraspråk redan behärskar ett eller flera språk. Padilla and Lindholm (1984, refererad i

Romaine 1995: 181) anser att man ska använda sig av begrepp simultan tvåspråkighet enbart då barn har utsatts för två språk redan från sin födsel.

Simultan tvåspråkighet har många fördelar men kanske en av de viktigaste är att barnet i början inte ens är medvetet om att det är i kontakt med två olika språk. Arnberg (1988: 100) tillägger att barn inte heller står emot att tillägna sig två språk jämfört med äldre barn som lär sig ett nytt språk. I simultan tvåspråkighet lär barn sig båda språken på samma sätt som enspråkiga lär sig sitt förstaspråk. Med andra ord kommer barn att få två olika förstaspråk (L1). Enligt studier gällande tvåspråkig utveckling får man bättre kunskaper i språken genom att lära sig båda språken tidigt från början, så tidig tvåspråkighet kommer på sikt att vara ett effektivare sätt att behärska språken bra än sen tvåspråkighet. (Sundman 1999: 45). När det i stället gäller successiv inläring, konstaterar Jörgensen (1995: 156) att successiv inläring sker oftast efter 3-årsåldern då barn lär sig det andra språket som ett andraspråk (L2). Barn har oftast lärt sig sitt förstaspråk hemma hos familjen och i den närmaste omgivningen under de första levnadsåren och kommer senare i kontakt med ett andra språk, oftast på daghemmet eller senare i skolan och på så sätt blir barn tvåspråkigt. Detta gäller speciellt barn vars föräldrar har flyttat till ett annat land.

Kasper i studien kom i kontakt med svenska språket först på daghemmet då han var 15 månader gammal. Sandra i stället har redan från födseln kommit i kontakt med både svenska och finska så enligt Sundman (1999: 45) kan man förutsätta att Sandra kommer att ha bättre kunskaper i språken. På grund av olika definitioner av tvåspråkighet är det inte lätt att säga i vilken kategori Kasper i denna studie ska sättas i. Sandra har redan från födseln kommit i kontakt med både svenska och finska så hon naturligtvis kan betraktas som simultant tvåspråkig medan fallet med Kasper är mycket svårare. Enligt Sundmans (1999) definition ovan kan Kasper betraktas som successivt tvåspråkig eftersom han börjar svenskan först på daghemmet men jag ska följa McLaughlins (1984) definition som anser att barn lär sig språken simultant om detta sker före tre års ålder vilket är fallet med Kasper.

Sundman (1999: 48-49) skriver att tvåspråkighet kan delas in i olika grader: man brukar prata om *fullständig tvåspråkighet* samt *balanserad tvåspråkighet*. Med fullständig två-

språkighet menar hon att båda språken behärskas på infödd nivå medan med balanserad tvåspråkighet menar man att färdigheter i båda språken är i balans, alltså ungefär på samma nivå. Balanserad tvåspråkighet anses också betyda att man behärskar båda språken som en infödd talare, d.v.s. att det går att uttrycka sig problemfritt på båda språken och att man endast gör få avvikelser jämfört med enspråkigas tal. Därefter kan man på samma sätt använda begrepp fullständig tvåspråkighet när man pratar om balanserad tvåspråkighet för det inte finns stora skillnader mellan dem. Pinter (2011: 67) betonar att för att kunna prata om balanserad tvåspråkighet måste man kunna använda sina två språk lika flytande i alla situationer. I verkligheten stämmer det sällan att man kan båda språken lika bra. Då kan det vara svårt att säga vilket av språken är det första språket och vilket är det andra för barn har blivit bekant med båda språken samtidigt. Pinters ”balanserad tvåspråkighet” verkar motsvara Sundmans ”fullständig tvåspråkighet”. Det är vanligt att det ena språket blir dominant senare i livet eftersom man inte får samma input på båda språken under hela livets gång. Med input menar man all sådan språklig aktivitet som barn får: föräldrarnas tal och strategier, omgivningens språk, språkliga aktiviteter såsom böcker, cd-skivor, TV, radio osv. (Hassinen 2005: 110). Till och med Skutnabb-Kangas (1981: 41, 53) pratar om *fullständig tvåspråkighet* och enligt henne behärskar man språken fullständigt om de kan användas på alla olika plan.

Lindberg (refererad i Bjar 2006: 59-60) betonar att flerspråkiga använder sina språk på olika sätt och i olika omgivningar med olika människor vilket leder till att språken inte utvecklas likadant utan vart och ett av språken har sin egen väg och språken kan snarast anses komplettera varandra. På så sätt förväntar jag mig att Sandras och Kaspers två språk inte kommer att utvecklas spikrakt och parallellt på samma sätt. Man kan t.ex. använda ett språk hemma hos familjen och ett annat språk på daghemmet som det är i fallet med Kasper. Om barns föräldrar använder olika språk med barn kan det leda till att barn lär sig vissa ord på det ena språket och vissa på det andra. Modern kan t.ex. alltid vara den som hjälper barnet med dess kläder och då får barnet inte höra ”kläddorden” på pappans språk. Alltså sker en viss ”specialisering” inom vissa ämnen på de olika språken. (Pinter 2011: 19). Detta är mycket möjligt i Sandras inläring av två språk då hennes pappa pratar svenska med henne medan mamman använder finska.

2.2 Tidig språkutveckling

I detta kapitel kommer att presenteras barns tidiga språkutveckling och dess olika faser baserat på den omfattande forskning som finns om enspråkiga barn (avsnitt 2.2.1). Därefter går jag igenom det man vet särskilt om finskspråkiga barns språkutveckling (avsnitt 2.2.2) samt särskilda drag i enspråkigt svenska barns språkutveckling (avsnitt 2.2.3).

2.2.1 Milstolpar i språkutvecklingen hos enspråkiga barn

För att barn ska lära sig ett språk behövs det speciella förutsättningar: biologiska, psykologiska och sociala. Språkinlärningen brukar gå igenom samma faser oberoende av språket som tillägnas: tal dyker upp och utvecklas i samma takt och står i relation till andra utvecklingsfaser som barn går igenom (Leiwo 1986: 53). När barns hjärna har utvecklats tillräckligt mycket, börjar barn tillägna sig språket och detta uppnås ungefär som 1,5-2 år gamla. Då kan barnet självt börja producera satser och efter denna period fortsätter språket att utveckla sig fort så att grammatik uppnår vuxennivå ungefär när barn är 5-6 -åriga.

Alla barn som utvecklar sig normalt brukar gå igenom likadana utvecklingssteg vad det gäller språkutveckling. Nedan ska dessa steg redogöras för i närmare detalj med fokus på åldrarna 18 månader till 36 månader (3 år). De två barnen i studien, vars språkutveckling kommer att analyseras, var 19 månader (pojken) respektive 23 månader (flickan) då materialet började samlas in. CDI-formulären (för noggrann beskrivning, se avsnitt 3.4.1) som används i denna studie baseras i hög grad på vad man känner till om dessa allmänna utvecklingssteg under den period barnet är mellan 16 och 30 månader gammalt.

Språket börjar ta form redan i spädbarnsåldern och redan under de första sex levnads-månaderna börjar barn anpassa sig till omgivningens språk (Bjar och Liberg 2003). Barn ger ifrån sig ljud redan från början av födseln men de börjar reagera på vad männi-

skor omkring säger till dem vid 3 månaders ålder. I denna ålder brukar barn redan le och svara på någon annans leende (Hassinen 2005: 85). Barn börjar jollra vid 6-8 månaders ålder men Kunnari och Savinainen-Makkonen (2003: 60) betonar att i detta stadium går det inte att identifiera betydelsen av barnets yttranden, så man kan absolut inte tala om ord som har någon betydelse. Barn lär sig tidigt skillnaderna mellan språkljud och redan efter sex månaders ålder har barnets förmåga att höra skillnad på språkljud, som inte förekommer i omgivningen där barn lever i, försämrats (Bjar och Liberg 2003: 59). Joller skapar en väsentlig grund för den senare utvecklingen av tal och språk (Kunnari och Savinainen-Makkonen 2003: 60). Efter jollerstadiet slutar barn så småningom yttra sådana långa strängar av stavelser som ses som joller. I stället börjar barn använda yttrandet som omfattar en enda stavelse eller möjligen två reduplicerade stavelser. Dessa yttranden har ett tydligt kommunikativt syfte (Jørgensen 1995: 96).

Efter sex månaders ålder börjar barn till och med visa tecken på minnesrepresentationer av föremål i sin omgivning, t.ex. barn tappar sin leksak och börjar leta efter den (Bjar och Liberg 2003: 60). Således har det utvecklats en förmåga att känna igen olika ljud redan före ettårsålder och dels ett förråd av minnesrepresentationer av ting, personer och händelser i omgivningen. Med hjälp av dessa börjar barn självt producera ord vid ett års ålder alltså ungefär samtidigt när barnet börjar gå (Lenneberg 1967, se också Pinter 2011). Enligt Jørgensen (1995) säger barn sitt första ord redan vid nio eller tio månaders ålder medan Arnqvist (1993) konstaterar att vissa barn kan säga sitt första ord redan vid åtta månaders ålder medan för några kan det första ordet dyka upp först vid arton månaders ålder. Antalet ord som barn förstår börjar öka fort redan vid 10-11 månaders ålder medan antalet ord som barn självt kan producera börjar öka snabbare ungefär vid 14-16 månaders ålder (Lyytinen, Lari, Lausvaara & Poikkeus 1994). Fast barn inte kan prata innan detta, betyder det inte att barns språkutveckling inte har utvecklats på något sätt utan redan som ettåring har barn genomgått en ganska lång och aktiv språkinlärningsprocess. Under den tiden har barn aktivt agerat på vad de har hört och också försökt reproducera det. (Skutnabb-Kangas 1981: 45-46). Vid 1,5 års ålder är ordförrådet gällande ord som barn förstår i genomsnitt 200 ord och ord som barnet självt kan producera ungefär 50-70 ord. Vid 2 års ålder har ordförråd beträffande ord som kan produceras redan ökat upp till 250-300 ord. Efter detta ökar ordförrådet med ungefär tio ord per dag. (Lyytinen 1999 och Kuczaj 1999, refererad i Kunnari och Savinainen-Makkonen 2003:

72). Den första delen av CDI-formuläret tar reda på storlek av barns ordförråd vilket står i fokus i denna studie.

Barnets första ord betecknar ofta ting som är rörliga eller sådana föremål som barn självt kan syssla med. Bland de första orden hittar man ord för betydelsefulla personer omkring barnet, djur och kläder samt hemmets föremål och tillbehör. (Clark 2003, Clark 1979). Arnqvist (1993: 46-47, 54) avser att av de 100 första orden som barn lär sig syftar cirka 70 till föremål (objekt) medan cirka 30 % syftar till ord för handlingar. Detta kan förklaras så att objekten är klara och tydliga för barn och de är oftast begränsade i tid och rum och till och med lätta att identifiera. Till och med Nieminen (1991) utreder att de första inlärdade orden brukar vara ord av människor, objekt (som t.ex. leksaker, djur, mat, hushållsartiklar) och verb. Med hjälp av CDI-formulärs första del kan man undersöka vilka ordkategorier barn har tillägnat sig. Att det fattas verb i barns tal beror på att det kräver en förståelse av sambandet mellan objekt och handling. Alltså det är dubbelt så mycket att lära sig om dem. Undersökningar har dock visat att vuxna i kommunikation med barn använder sig av många fler substantiv än verb i sitt tal vilket påverkar vilka ord barn lär sig först. Till och med Dromi (1987) framhäver att det finns en viss indelning i orden som barn lär sig: majoriteten av inlärdade orden var substantiv, 61 %, medan de andra ordkategorierna var mycket mindre representerade i barns lexikon: t.ex. verb (13 %), adjektiv (4 %) och adverb (3 %). Analys av barnets talutveckling ur grammatiskt perspektiv är meningsfull först när barnet börjar formulera satser som är längre än bara ett ord (Arnqvist 1993). CDI-formulärets Del II undersöker längden av barns yttranden och meningar.

Så kallad ordförrådsspurt följer efter en långsam fas då barnet har byggt upp ett ordförråd av ca 25-50 ord. Ordförrådsspurten är en snabb tillväxt av ord. Den börjar ungefär i slutet av barnets andra levnadsår, men det kan också komma mycket tidigare eller senare (Bjar och Liberg 2003, se också De Houwer 1995 samt Kunnari & Savinainen-Makkonen 2003: 72). De Houwer (2009: 34) påpekar att tvåspråkiga barns ordförrådsspurt kanske inte är lika stark på båda språken. Vid samma tidpunkt med ordförrådsspurten börjar barn både att böja ord och att sätta ihop dem. Ordförrådsspurten är inte tydlig hos alla barn utan några av dem lär sig orden mer jämnt och mångsidigt av olika ordklasser (Goldfield & Reznick 1990). Orsaken till det att ordförrådsspurten infaller

just i denna ålder beror troligen på de kognitiva förändringar som barn går igenom vid denna tidpunkt (Hoff-Ginsberg 1997: 124).

Bates m.fl. (refererad i Bjar och Liberg 2003: 62) visade att ordförrådsspurten kan delas in i tre faser: den första fasan når ända fram till detta stadium där barnet har samlat på sig ca 100 ord. Den största delen av dessa ord är substantiv. Den andra fasan är från ca 100 till 400 ord och i denna fas är det speciellt andelen verb som ökar. Den tredje fasan är i stället från ca 400 till 700 ord. Ett viktigt drag för denna fas är en snabb tillväxt av framförallt funktionsord (bl.a. prepositioner, konjunktioner och hjälpverb). Barn lär sig innehållsord (särskilt substantiv och verb) före funktionsord. Jag antar att båda av studiens informanter redan har haft den första ordförrådsspurten i det dominerande språket, alltså i detta fall finska, men min hypotes är att i utveckling av svenska språket skulle man ännu kunna märka en sen ordförrådsspur. Med hjälp av CDI-formulärets första del, som undersöker barns ordförråd, kan man visa tecken på ordförrådsspurten om man jämför storlek på ordförråd vid olika insamlingstillfällen. Till och med prepositioner, konjunktioner och hjälpverb i den svenska versionen ska tas hänsyn till.

Ladberg och Nyberg (1996: 40) framhäver att språkinlärning hos små barn sker oftast utantill. Barn lär sig genom att lyssna och upprepa ljud och ord de hör i sin omgivning. Barn börjar producera orden mer aktivt ungefär vid 18-24 månaders ålder och kompetens att kunna säga vad de vill ökar (Lyytinen 1999). Hoff-Ginsberg (1997: 180) tillägger att redan i åldern 18 till 24 månader börjar barn kombinera ord. De första meningarna tenderar att vara enkla deklarativa meningar som saknar många av de grammatiska morfemen. Enligt Hoff-Ginsberg (1997: 85) består barns produktiva ordförråd vid 19 månaders ålder av 50 ord. Man kan se en övergång från ettordsstadiet till tvåordsstadiet där det finns en period då två ettordsfraser används för att syfta till ett större sammanhang (Jørgensen 1995: 99). I slutet av barnets andra år börjar de kombinera ord inom ett och samma yttrande. Först brukar de bestå endast av två ord och detta kallas tvåordsstadiet (Bjar och Liberg 2003: 66). Tvåordsyttrandet dyker upp i barns tal oftast efter stadiet när barns ordförråd består av minst 50 ord. Några exempel på sådana här ord är: ”titta vovve”, ”mer saft” eller ”kasta bollen” (Arnberg 1988: 80). Två- och flerordsyttrandet förekommer under en period parallellt med ettordsyttrandet (Hassinen 2005: 101). Sammanfattningsvis kan man påpeka att när barn blir tvååriga utvidgas de-

ras receptiva och expressiva lexikon, barn börjar kombinera ord samt de första böjningsformerna dyker upp i tal (Lyytinen 1999). Med hjälp av CDI-formulär kan man mäta dessa olika stadier i barns språkinläring. I Del II av CDI-formuläret finns en del där föräldrarna skriver ner barns två- och flerordsyttranden.

Den vuxna försöker till och med utvidga barns språkfärdigheter genom att reagera på barnets ett- eller tvåordsyttranden: t.ex. om barn säger "där bok" fortsätter vuxna med hela meningen "ja där är boken" (Bjar och Liberg 2003: 66). När ett tvåspråkigt barn först börjar säga saker som vuxna tolkar som ord, verkar barn använda dessa ord med väldigt vida betydelser. När ett tvåspråkigt barn säger "apple", till exempel, beroende på omständigheterna vuxna kan tolka detta som att ha en mening som "det är ett äpple och jag skulle vilja att ni bekräftar det" eller liknande "jag vill äta ett äpple". Dessa vida enstaka ord har ofta kallats holofraser. (De Houwer 2009: 31). Sådana slags ord syftar till en hel mening och de är vanliga i barns tal. I barns språk används enstaka ord för att uttrycka många olika saker och människor omkring barnet kan därför göra många olika tolkningar av yttranden. Då spelar sammanhanget en stor roll för att barnet ska bli rätt uttolkat. (Arnberg 1988: 80, se också Jörgensen 1995: 99).

I samband med tvåordsstadiet kan man börja studera barnets språklighet vad gäller ordens ordningsföljd, dvs. de syntaktiska reglerna (Håkansson 1998: 51). När barn uppnår stadiet där de börjar producera treordsyttranden får barnets språkliga utveckling en ny fart och utveckling går snabbt framåt (Arnberg 1988: 80). Ungefär vid 2 års ålder utvecklar sig barn ett steg till när de kommer in i treordsstadiet. Då sätter de in något led till i sina yttranden, t.ex. börjar de att använda negation men den ses inte som något egentligt satsled i början av detta stadium. Barn är bra på att bilda nya ord vilket oftast sker efter två års ålder. Orsaken till att de skapar nya ord beror på det att de inte har tillägnat sig alla ord i sin vokabulär. De brukar kombinera ord som de redan känner, t.ex. i stället för godståg kan barnet säga "last-tåg" (Arnqvist 1993: 49). CDI-formuläret tar reda på längden av barns yttranden vilka visar hur barn har tillägnat sig att använda syntaktiska regler.

Hassinen (2005: 102) framhäver att alla barn inte går igenom samma steg i utvecklingen av ordförrådet och yttranden som barn säger utvecklas inte alltid successivt från ettords-

fraser till tvåordsfraser och därefter till tre- eller fyraordsfraser utan utvidgandet av ord kan variera hos barn. När barn har nått ungefär tre års ålder har de flesta av dem utvecklat ett grundläggande ordförråd och också en grundläggande grammatik. Informanter i min studie är ungefär 3 år gamla när jag slutar att följa dem.

2.2.2 Finska L1

Ovan gick jag igenom en allmän språkutveckling och i detta avsnitt ska jag fortsätta med att behandla språkutveckling hos finskspråkiga barn. Barn som lär sig finska som förstaspråk går igenom samma milstolpar som presenteras i tidigare avsnitt så meningen med detta avsnitt är inte att presentera dessa på nytt utan att belysa några speciella drag i språkinlärning hos finska barn.

De första producerade orden hos finska barn är vanligen 1-2 stavelser långa men barn försöker till och med producera längre ord. Det finns en slags begränsning för produktion av längre än två stavelser långa yttranden vilket är ett karaktäristiskt drag hos nästan alla barn. Ord som består av mer än två stavelser brukar förkortas: såväl finskspråkiga barn som barn som har ett annat förstaspråk (Kunnari och Savinainen-Makkonen 2003: 86). Finskans och svenskans fonologiska regler skiljer sig åt från varandra vilket syns t.ex. när man i svenskan skiljer sig på ljuden /p/ och /b/ vilket inte görs i finskan. För barn kan det orsaka svårigheter med att producera språkljud även om det oftast är lätt att göra skillnad mellan olika språkljud. I början av språkutvecklingen eller speciellt i utvecklingen av uttalet kan barn endast några få språkljud. (Arnqvist 1993: 39-40)

Första böjningsformerna i finskspråkiga barns tal förekommer när barnet har tillägnat sig något slags basordförråd (vilket innebär ungefär 30-50 ord) och att barnet också har börjat kombinera ord till utsagor (Hassinen 2005: 95). Lyytinen (1999: 70) rapporterar att vid 14 månaders ålder förstår barnet tio gånger mer ord än vad de själva kan producera. Att tillägna sig de första 50 orden tar någorlunda lång tid: att kunna förstå tar i genomsnitt 4 månader - för att själv kunna producera tar det 5-6 månader. I tabellen nedan (Tabell 1) kan man se utveckling av ordförråd hos ett finskt barn.

Tabell 1. Utveckling av ordförråd hos ett finskt barn (Hassinen 2005: 86)

Ålder	Antal ord
ungefär 12 månader	Första ordet
ungefär 15 månader	4 ord
ungefär 17 månader	15 ord
ungefär 18 månader	25 ord
ungefär 21 månader	60 ord
ungefär 24 månader	över 100 ord

Om man jämför dessa resultat med Bialystoks (2001) observationer av en- och tvåspråkiga barn ser man stora skillnader i antal ord barn kan. Bialystok anser att det receptiva ordförrådet både för enspråkiga och för tvåspråkiga i sina språk är likadana och att det genomsnittliga antal ord som barn kan, brukar bestå av 75 ord vid 18 månaders ålder, 150 ord vid 20 månaders ålder, 200 ord vid 22 månaders ålder och 300 ord vid 24 månaders ålder. Dessa siffror gäller för enspråkiga barn. Bialystoks antal ord är mycket högre jämfört med antal som Lyytinen (1999, se ovan) har kommit fram till. Antagligen kan det finnas stora variationer mellan individer samt mellan barn som har olika förstaspråk.

Enligt Toivainen (1977, refererad i Leiwo 1986: 88) brukar de finska barnen säga de första formerna som syftar till förfluten tid redan vid 1,5 års ålder. Gällande verb lär finskspråkiga barn sig först imperativ, imperfekt och indikativ 3.person. Vad det gäller kasusformer förekommer först partitiv (*vettä* (vatten)) eller lokalkasus (*kaapissa* (i skåpet)), *pöydällä* (på bordet), *kotiin* (hem)) (Hassinen 2005: 97). Hos finskspråkiga barn börjar tvåordsstadiet ungefär som 1,5-2 – åriga (Leiwo 1986: 79). Utveckling av syntax börjar förekomma efter tvåordsstadiet då barn lär sig uttrycka längre yttranden. En av de viktigaste faserna för finskspråkiga barns utveckling är då subjekt, predikat och objekt blir etablerade i barns tal. Då börjar också de andra satsdelarna dyka upp (Leiwo 1986: 84).

2.2.3 Svenska L1

I detta kapitel kommer det att lyftas fram några speciella eller typiska drag för barn som lär sig svenska som förstaspråk.

Böjning och användning av personliga pronomen är svåra för svenskspråkiga barn. Först och främst är det svårt att förstå skillnaden mellan de deiktiska *jag* och *du*. Det är vanligt att barn säger *du* och *dig* när de syftar åt sig själva. Detta händer på grund av att föräldrar kallar barnet med detta pronomen i kommunikation. Håkansson (1998: 44-45) påpekar att också böjning av pronomen orsakar problem och därför använder barn oftast bara oböjda former av personliga pronomen i sitt tal under de tidigaste stadierna. När barn börjar böja pronomen, försöker de använda dem på samma sätt som substantiv vilket leder till att de inte kan göra skillnad mellan subjektform (*du*) och objektform (*dig*).

De barn som växer upp i en miljö där böjningsmorfologi ingår i språket (t.ex. svenska, och engelska) debuterar de första böjningsmorfemerna strax efter början av ordförråds-spurten, vilket brukar ske i slutet av barns andra levnadsår (Plunkett och Strömquist 1990, se också Bjar och Liberg 2003). I svenska barns språkutveckling kan man tydligt se att de första böjningsändelserna brukar vara bestämd form singularis och obestämd form pluralis för substantiv (*bil-en, bil-ar*) samt presens och supinum för verb (*ät-er, ät-it*) (Bjar och Liberg 2003: 66). Barn lär sig svenskans böjningssystem i en ganska fast ordningsföljd: substantiv etableras (böjs) först i numerus, sedan i species och kasus. Vad gäller inläring av olika verbformer urskiljer barn först infinitiv före presens, presens före preteritum och aktiv före passiv. (Jørgensen 1995: 110) I den tidiga språkutvecklingen används inte fria grammatiska morfem (t.ex. hjälpverben (*ha, ska*) eller prepositionerna (*i och på*)) men inte heller bundna grammatiska morfem (som *-er* i *drick-er* eller *-ar*, i *bil-ar*). Barn använder mest bara lexikala morfem men så småningom börjar också grammatiska morfem dyka upp i deras tal. Då börjar barn systematiskt också böja ord, samt kombinera lexikala ord med grammatiska ord. Dessa ändringar betyder stora steg i barns språkutveckling. (Håkansson 1998: 32-33).

Nedan i tabell 2 finns det syntaktiska milstolpar i svenska barns språkutveckling enligt Håkansson (1998: 72). Denna tabell består av tre olika milstolpar vilka är ettordsmeningar, tvåordsmeningar och flerordsmeningar. Alla dessa tre milstolpar ska CDI-formuläret undersöka.

Tabell 2. Syntaktiska milstolpar efter Håkansson (1998: 72).

Milstolpe 1 – ettordsmeningar	<ul style="list-style-type: none"> • ”Boll”, ”Borta”
Milstolpe 2 – tvåordsmeningar	<ul style="list-style-type: none"> • Varierande ordföljd ”Plocka fluga”, ”Plocka Erik” • Negation utanför satsen ”Nej mamma ringa”
Milstolpe 3 – flerordsmeningar	<ul style="list-style-type: none"> • Flerordsmeningar, huvudsatser subjekt och hjälpverb kommer in ibland • Negation efter hjälpverb, före huvudverb ”Jag vill inte”, ”Mamma inte ringa”

Av adjektiv som beskriver fysiska egenskaper hos föremål är de mest använda *stor* och *liten*. Enligt Håkansson (1998: 88-92) ersätter man ord som syftar till höjd, längd och vidd med att använda orden *stor* och *liten*. Gällande andra adjektivformer används ordet *dum* särskilt mycket. (Håkansson 1998: 88-89). Prepositioner dyker upp i barns språk kring två-årsåldern. De är grammatiska ord som barn ofta glömmer i sitt tal, eller det finns perioder där de ibland är med och ibland saknas. Prepositioner brukar dyka upp före konjunktioner i barns tal.

2.3 Tvåspråkig utveckling

I detta kapitel tar jag ställning till tvåspråkig utveckling. Jag kommer att börja med att presentera ett/två system (avsnitt 2.3.1), m.a.o. ska det diskuteras om tvåspråkiga barn har ett eller två språksystem i sitt minne. Avsnitt 2.3.2 handlar om tidig språkutveckling

hos tvåspråkiga barn. Därefter behandlas begreppen dominans och kodväxling (avsnitt 2.3.3) och till sist presenteras några fallstudier (avsnitt 2.3.4).

2.3.1 Ett/två system

En intressant fråga i forskning inom tvåspråkiga barns tidiga språkutveckling har varit huruvida det tvåspråkiga barnet lär sig båda språken som ett enda system eller om det har två olika system för sina språk (Lanza 2004: 62). Det finns två olika synsätt att närma sig hurdan språksystem tvåspråkiga barn har. Den ena synen på tvåspråkighet kallas *enspråkig* och den andra kallas *tvåspråkig syn på tvåspråkighet (holistisk)* (Grosjean 2008). Enligt den enspråkiga synen på tvåspråkighet har det tvåspråkiga barnet två separata språkkunskaper som det håller isär (bör kunna hålla isär). Dessa kompetenser liknar två motsvarande enspråkigas kunskaper. Om man tänker på så sätt kan den tvåspråkiga tyckas vara två enspråkiga i en person. Enligt den andra synen på tvåspråkighet (holistisk, tvåspråkig syn) är den tvåspråkiga inte summan av två enspråkiga utan en individ som har en specifik språklig kunskap. Forskarna har lite olika åsikter om tvåspråkiga barns lexikon består av ett eller två system. Många forskare (se t.ex. Taeschner 1983, Saunders 1988, Leopold 1939-49) anser att barn har bara ett lexikonsystem i början av språkutvecklingen som sedan delas upp i två, medan andra menar att barn redan från början tillägnar sig två separata språksystem (se t.ex. de Houwer 1990, Meisel 1989, Genesee 1989). Grosjean (2008) kritiserar denna enspråkiga syn på tvåspråkighet. Enligt honom har den fått alldeles för mycket uppmärksamhet inom studier gällande barns tvåspråkighet och idag ser man i hög grad att detta synsätt är föråldrat. Grosjean (2008) betonar att en tvåspråkig person inte är summan av två fullständiga eller ofullständiga enspråkiga utan hon/han har ett unikt och specifikt språkligt system. Barn är förmögna att redan från tidig ålder separera två olika språksystem enligt den tvåspråkiga synen (Lanza 2004).

Volterra och Taeschner (1978), som förespråkar den enspråkiga synen, anser att tvåspråkiga barn tillägnar sig språket genom tre olika faser. Enligt detta synsätt har barn först bara ett lexikalt system där båda språken är representerade. I denna period (I) använder barn ord från båda språken i sina två- och treordsyttranden och orden kombine-

ras slumpmässigt med varandra. Barn befinner sig i andra perioden (II) då de kan hålla isär språken men använder sig av gemensamma syntaktiska regler. I den tredje och sista perioden (III) har barn egna ordförråd för sina två språk och de syntaktiska reglerna har också gått isär. I denna period väljer barn språk efter samtalspartner. Dessa tre perioder är begränsade på så sätt att för att kunna nå den följande nivån måste man alltid behärska kunskaper i den tidigare perioden. Enligt dessa ”regler” kan barn använda ord från två språk i ett och samma yttrande men syntaktiska regler förutsätts inte förrän andra perioden. Att ett barn uppnått period två eller tre utesluter dock inte att de skulle kunna använda mönster som förekom i en tidigare period (se också Bialystok 2001).

Även Jörgensen (1995: 153) har en likadan uppfattning av språktillägandet: när barn lär sig två språk simultant inleds språktillägandet med ett blandspråksstadium. I detta stadium är barn inte medvetet om att det finns mer än ett språk i sin omgivning och de är inte heller medvetna om att de själva använder sig av drag från båda språken de är i kontakt med. Nästa steg efter detta stadium är då barn gradvis börjar särskilja språken från varandra. Typiskt för denna period är att barn undviker svåra ord och konstruktioner i det svagare språket. Dessa svagare konstruktioner ersätts oftast med motsvarande konstruktioner från det starkare språket. Efter detta stadium börjar barn så småningom bli medvetna om att de använder två olika språk. Då medförs en slutlig separation av de grammatiska systemen samt ljudsystemen.

De Houwer (2009: 52-54) påpekar i stället att tvåspråkigas två språk utvecklas i olika tempo vilket visar att vart och ett av språken följer sin egen väg i utvecklingen. Den här generaliseringen brukar kallas ”den separata utvecklingshypotesen” (= the Separate Development Hypothesis eller SDH). Även Pinter (2011) framhäver att i många nya undersökningar har visats att tvåspråkiga barn redan tidigt i utvecklingen kan göra skillnad mellan sina språk. Pinter (2011: 68) presenterar Bosch and Sebastián-Gallés (1997) undersökning som visade att redan endast fyra månader gamla småbarn kunde skilja på sina två språk (katalan och spanska).

Den holistiska synen på tvåspråkighet är den senaste teorin om hur lexikon utvecklar sig hos barn. Detta tankesätt utgår ifrån att barn som lär sig sina språk simultant inte har två separata språksystem utan språken är integrerade – en enda helhet. Berglund (2008: 2)

påpekar att ”språken är dynamiskt interrelaterade och beroende av varandra”. Så det går inte att påstå att ett tvåspråkigt barn skulle vara summan av två enspråkiga barn. Tvåspråkiga barn har liksom en egen språkprofil som skiljer sig från enspråkigas språkprofil. Berglund (2008) pekar på att enligt den gamla teorin (enspråkig syn på tvåspråkighet) skulle barn först ha en enspråkig period och medvetenhet om närvaron av två språk skulle inte existera. Enligt denna teori skulle barn ha svårigheter med att hålla isär sina språk eftersom de föds som enspråkiga. Men nya undersökningar har kunnat bevisa att barn som befinner sig i en omgivning där två språk används tidigt kan förknippa de två språken med talare av olika språk.

Jag själv håller med det holistiska synsättet som utgår ifrån att tvåspråkiga barns språkssystem är en integrerad helhet istället för två separata språkssystem. Jag tror inte på Volterra & Taeschners (1978) samt Jörgensens (1995) synsätt att barnen inte har ord på båda språken för samma företeelse (s.k. dubletter av ord), vilket betyder att ett barn som har ordet för ”bord” på det ena språket har inte ett motsvarande ord på det andra språket.

2.3.2 Tidig språkutveckling hos tvåspråkiga

Hassinen (2005: 109) konstaterar att flera undersökningar har kunnat bevisa att en- och tvåspråkigas språkutveckling sker likadant och att barn går igenom samma faser i utvecklingen. Barn brukar t.ex. lära sig sitt första ord samtidigt oberoende av hur många språk barn lär sig. Enligt Patterson and Pearson (refererad i Pinter 2011: 69) säger tvåspråkiga barn sina första ord i samma ålder som enspråkiga barn, alltså som 12-13 månader gamla. Det andra året i tvåspråkiga barns språkutveckling är en period för stora förändringar i språkliga kunskaper, precis på samma sätt som för enspråkiga barn: då lär barn sig att prata. Så man kan säga att enspråkiga och tvåspråkiga barns språkutveckling i mycket liknar varandra. Arnberg (1988: 90) anser också att om man jämför utveckling av vart och ett av det tvåspråkiga barnets språk kan man se att de har många likadana mönster i utvecklingen som i ett enspråkigt barns språk. Oftast har tvåspråkiga barn inte lika brett ordförråd på båda språken, men tvåspråkiga barn har oftast större ordförråd om man räknar ihop båda språkens ordförråd (Hassinen 2005: 109; se även Sundman

1999 för en liknande diskussion). Ytterligare en skillnad mellan en- och tvåspråkiga barn är att tvåspråkiga måste lära sig att höra skillnaderna mellan olika mönster av intonation och fonem i båda språken (De Houwer 2009: 16-17).

Fast tvåspråkig språkutveckling tycks uppvisa likadana faser som enspråkig utveckling är det inte alls säkert att det går med samma hastighet. Tvåspråkiga barns omgivning påverkar vilken oftast föredrar det språk som dominerar i samhället, enligt Arnberg (1988: 90). Även Hassinen (2005: 86) konstaterar att språktillägnet för tvåspråkiga barn skiljer sig från enspråkig utveckling angående i vilken ordning barn tillägnar sig båda språkens ord och när de kan hålla isär sina ordförråd. Doyle, Champagne och Segalowitz (1978, refererad i Bialystok 2001: 66) har jämfört enspråkigas och tvåspråkigas storlek av ordförråd. De jämförde enspråkigas språk med tvåspråkigas dominerande språk. Resultaten visade att ordförrådet hos enspråkiga var anmärkningsvärt bättre än hos tvåspråkiga och att utveckling av ordförrådet hos tvåspråkiga blev efter enspråkiga. Enligt De Houwer (2009: 6) finns det inga bevis för att tvåspråkiga barns språkutveckling skulle gå långsammare än enspråkigas språkutveckling utan eventuella skillnader beror av individuella faktorer. Det är klart att barn i allmänhet förstår olika mängd ord så skillnaderna kan vara stora mellan olika barn (De Houwer 2009: 22-25).

Arnberg (1988: 90, 94-96) skriver att tvåspråkiga brukar använda sina språk i olika situationer; det ena språket dominerar i vissa delar medan på andra områden i livet dominerar det andra språket. Det är vanligt att tvåspråkiga barn blandar sina språk. En orsak till detta kan vara att de är omedvetna om närvaron av två olika språk omkring sig. Då är det viktigt att det tvåspråkiga barnet får rikligt med möjligheter till språkliga erfarenheter och kontakter från båda språkgrupperna vilket förhoppningsvis leder till medvetenhet om närvaron av två olika språk. Arnberg (1988: 92) anser att för små barn kan det vara svårt att förstå att det kan finnas människor som behärskar mer än ett språk och som därför kan kallas för tvåspråkiga.

Barn som lär sig två språk simultant börjar kombinera två ord med varandra vid tvåårsålder. Efter detta börjar barn så småningom använda längre ordkombinationer på samma sätt som enspråkiga. I fyraårsåldern har barn nått en nivå där de kan producera mer komplicerade meningar med två eller till och med tre bisatser (De Houwer 2009: 52-54).

De flesta tvåspråkiga barn börjar använda tvåordskombinationer då de är mellan 18 och 23 månader gamla. Samtidigt börjar antalet ord som de känner igen i båda språken öka avsevärt (De Houwer 2009: 32). I tabell 3 nedan har det placerats in olika milstolpar i tvåspråkiga barns tidiga språkutveckling.

Tabell 3. Milstolpar i tvåspråkiga barns tidiga språkutveckling. Efter De Houwer (2009: 5) (egen översättning, från engelska till svenska).

NÄR? (ungefärlig ålder)	VAD?
Mellan 6 månader och år 1	Jollrar med stavelser
Vid 1 år	Förstår många ord och fraser på båda språken
Drygt 1 år	Säger vad som låter som enstaka ord på ett eller två språk
Mellan 1;6 och 2	Märkbar ökning av antalet olika ord tvåspråkigt barn säger
Kring ålder 2	Säger två ord
Mellan 2;6 och 3	Säger korta meningar som har många av de små bitar som vuxna skulle använda

Såsom tabellen visar är inlärningsprocessen densamma för tvåspråkiga barn som för enspråkiga barn. Jörgensen (1995: 157-158) påpekar att till och med tillägnandet av grammatiska strukturer sker precis på samma sätt som för barn som endast lär sig ett språk.

Jörgensen (1995: 158-159) konstaterar att tvåspråkiga barn i allmänhet har samma inlärningsstrategier som enspråkiga. Med detta menar Jörgensen att också tvåspråkiga gör under- och överextension av ordbetydelser vilket betyder att de använder bara enkla strukturer i början av den grammatiska utvecklingen, de övergeneraliserar böjningsregler samt tolkningar av satsstrukturer efter ordföljd (se också Hoff-Ginsberg 1997: 100). Clark (1979) påpekar att överextension är ett vanligt steg i alla barns språkinläring. De morfologiska fel som förekommer i tvåspråkiga barns tal dyker också upp i enspråkigas tal. Vad som däremot är speciellt just för tvåspråkiga barn är kombination av båda språk-

ken i flerordsfraserna: när barn börjar göra längre yttranden är det vanligt att barn kombinerar ord från två språk. Dessa slags yttranden kallas *blandade yttranden* (De Houwer 2009, Jörgensen 1995: 158). Denna slags blandning förekommer såväl vid samtidig (simultan) som vid successiv inläring (Jörgensen 1995: 158). Föräldrar kan förhålla sig olika till barnets användning av blandat språk (se De Houwer 2009) (För vidare diskussion om blandning och kodväxling, se avsnitt 2.3.3.).

Tidigare var forskning kring tvåspråkighet ovanlig och det fanns negativa attityder om tvåspråkighet och dess inverkan på barns utveckling. Arnberg (1988: 37) konstaterar att människor förhöll sig skeptiskt till tvåspråkighetens positiva effekter. Människor trodde helt enkelt att två språk kan orsaka problem eller sakta barns utveckling i jämförelse med enspråkiga barn. Studierna har visat både positiva och negativa effekter men barn i dessa studier har haft mycket olika bakgrund. Arnberg (1988: 37) påpekar vidare att i de tidiga studier som visade att tvåspråkighet har positiva effekter representerade informanterna majoritetsgruppen. De Houwer (2009) betonar att nya undersökningar har kunnat visa att tvåspråkighet inte hindrar utvecklingen. Enligt De Houwer utvecklas enspråkiga och tvåspråkiga barns språk ungefär på liknande sätt.

Begreppet *halvspråkighet* används när man syftar till individer som inte behärskar ett språk på infödd nivå. Sundman (1999: 50, se också Hassinen 20005: 17-18) betonar dock att detta begrepp inte ska användas när man syftar till tvåspråkiga individer vars språkförmåga inte har uppnått den nivå som motsvarande enspråkiga har nått. Man borde i stället kalla tvåspråkighet hos tvåspråkiga barn, som har ungefär normal kompetens i det ena språket och lägre i det andra, som ”en-och-en-halv-språkighet”. Alltså barnen har en språkförmåga som liknar närmare 150 % jämförd med de 100 % som enspråkiga barn har. Det är helt fel sagt att språkförmågan hos ”normalt utvecklade” tvåspråkiga barn är bara 50 % av vad de enspråkiga har. Sundman (1999: 50) påpekar vidare att därför borde halvspråkighet kallas en sådan form av tvåspråkighet där barn inte har nått en normal kompetens i båda språken eller där barn har en s.k. ”halv” kompetens i sina språk vilket i så fall borde kallas ”dubbel halvspråkighet”. Fast barn skulle ha 50 % kompetens i båda språken betyder det inte att barn har normal (100 %) färdighet i ett språk eftersom det är sällan så att barns språkkunskaper omfattar alla olika språkområden.

När barn tidigt i barndomen kommer i kontakt med flera språk kan det påverka individens kognitiva utveckling positivt. Lindberg (refererad i Bjar 2006: 57) nämner att t.ex. begreppsbildning och analytisk förmåga har visat sig bättre hos flerspråkiga barn jämfört med enspråkiga. Två- och flerspråkiga barn kan smidigt växla mellan sina språk och möjligen på grund av detta vara mer flexibla i sitt tänkande jämfört med enspråkiga. Enligt den ryske psykologen Lev Vygotsky (refererad i Bjar 2006: 57) är flerspråkigas kognitiva kunskaper bättre på grund av tidig kontakt med flera språk vilket leder till ett mer verbalt tänkande och förmåga att utnyttja språket som stöd för sitt tänkande. Till och med barnets personlighet påverkar hur bra barn tillägnar sig språket; utåtriktade och pratsamma barn lär sig fortare ett nytt språk än osäkra och blyga barn (Jørgensen 1995: 183, se också Sundman 1999: 57). Undersökningar som baserar sig på empiri har inte kunnat visa något negativt bevis på att tillägnandet av två språk skulle leda till en sämre språkförmåga (Jørgensen 1995: 183-184). Hassinen (2005: 50) anser också att för tvåspråkiga barn blir det lättare att lära sig ytterligare språk och att positiva resultat av tvåspråkighet beror mycket på barnets personliga egenskaper, i vilken situation språk lärs och hur man förhåller sig till språken. Dagens forskning om tvåspråkighet är nästan enbart positivt. Det är ett faktum att barn kan tillägna sig två språk fullständigt och tvåspråkighet påverkar positivt barns kognitiva utveckling (Hassinen 2005: 53) men effekterna kan i vissa fall också vara negativa. Bialystok (2001: 188) lyfter fram ett exempel då barn hade svårigheter att tillägna sig språken på grund av stora skillnader i språken (se Choi & Bowerman 1991 och Choi 1997).

2.3.3 Dominans och kodväxling

Det är normalt att tvåspråkiga inte har lika bra kompetens i båda språken utan det ena språket dominerar oftast. Då brukar man prata om *dominans* vilket betyder att det ena språket är starkare och används mer än det andra. Det ena språket kan bli dominerande om det hörs och används mer (Hassinen 2005: 18, se också Döpke 1992). Dominans mellan språken kan variera: ibland är det ena språket över det andra men situationen kan vända sig helt och hållet. Detta beror ofta på förändringar som sker i omgivningen, som t.ex. om familjen flyttar till ett nytt ställe där det andra språket dominerar. Hassinen

(2005: 18) konstaterar att det är svårt att se i barns språkutveckling vilket av språken som är det dominerande eftersom båda språken håller på att utvecklas och förändras hela tiden.

Jørgensen (1995: 160) anser att tidigt i språkutvecklingen utvecklas ett system för ett val mellan de olika språk som barn behärskar. Jørgensen (1995: 160-161) definierar dominansen så att den är *behovet som leder till att barn oftare väljer att använda det ena språket i stället för det andra vilket kan leda till dominans*. Dominansen förekommer alltså oftast på grund av att barn har större behov av det ena språket än av det andra. Detta gäller barn både som mottagare och som producent. Det språk som dominerar i kommunikation används oftare eftersom detta språk genomgår en snabbare utveckling, barn behärskar det bättre och har ett bredare ordförråd än på det svagare språket. För barn som lär sig två språk samtidigt, alltså *simultant*, kan utvecklingstakten vara något långsammare jämfört med enspråkiga. Jørgensen (1995: 153) konstaterar att dominansen mellan inlärd språk kan variera mycket också beroende av individen och omgivningens språk för barn kommer oftast mer i kontakt med det ena språket än med det andra. *Språkblandning* ses som ett naturligt stadium för tvåspråkiga barn när de lär sig att skilja sina språk åt. I samband med språkblandning brukar man prata om *kodväxling* (eng. *code switching*) och *interferens*. Arnberg (1988: 42) framhäver att de är viktiga fenomen i tvåspråkigas språkutveckling. Språkblandning, kodväxling och interferens har alla sina egna drag. Rontu (2005: 39) anser att kodväxling som begrepp är problematiskt eftersom det ofta blandas ihop med språkblandning och lån. Gränsen mellan kodväxling, språkblandning och lån är flytande på många sätt så därför ska deras olika egenskaper presenteras här.

Språkblandning består i att barn omedvetet blandar sina språk inom ett och samma yttrande. Barnet är inte ens medvetet om att det finns två språk i omgivningen. Man pratar om kodväxling när man medvetet använder sina två språk i ett och samma yttrande. Oftast sätter man in ett ord eller en fras från det ena språket i ett yttrande på det andra eller man byter sina språk vid satsgränsen. Arnberg (1988: 42) fortsätter vidare att kodväxling är en fullständig övergång till andra språk för ett ord, en fras eller en mening. Lanza (2004) skiljer på kodväxling och språkblandning genom att utgå ifrån samtalskontexten. Enligt Lanza pratar man om språkblandning om språken blandas i enspråkig

kommunikation medan blandning av språk i tvåspråkig kommunikation ses som kodväxling (se också Bialystok 2001 och Döpke 1992). Meisel (1989) anser att språkblandning i barns tal förekommer innan barn har utvecklat kodväxlingsstrategier på ett effektivt sätt. Hon anser att språkblandning och kodväxling kan särskiljas som två separata företeelser.

Kodväxling är inte samma sak som lån vilket i typiska fall är lån av ett morfem, ord eller korta uttryck från det andra språket och dessa anpassas morfologiskt till det första språket (se Grosjean 2008). Jörgensen (1995: 162) framhäver i stället att kodväxling oftast sker tillfälligt och det används mer eller mindre medvetet som kommunikationsstrategi. Meisel (1989) konstaterar att kodväxling är en del i barns pragmatiska förmåga och att det ofta sker i fall där det ena språket är dominerande. Även Vihman (1985) anser att barnets metalingvistiska medvetenhet spelar en stor roll när man vill göra skillnad på kodväxling och språkblandning. För att kunna kodväxla, måste barn först uppnå en metalingvistik och pragmatiskt färdighet och detta har inte barn som är under 3 år gjort. Vihman (1985) betonar att kodväxling är ett medvetet val av språk. Barnet blandar sina två språk ända fram till att båda språkssystemen har etablerat sig, varefter barn kan styra blandningen och det kallas kodväxling (Rontu 2005: 42). Döpke (1992) anser att kodväxling sker i samverkan med andra tvåspråkiga talare och det kan inte betraktas som en inkompetens vad gäller användning av två språk utan det är ett verktyg för att använda de språk man har till sitt förfogande.

Grosjean (2008) anser att kodväxling oftast sker spontant och helt oplanerat när man byter det ena språket plötsligt till det andra språket genom att använda enstaka ord, oftast substantiv, i en för övrigt enspråkig fras (Grosjean 2008). Om barn har ganska balanserad tvåspråkighet brukar kodväxlingen ske enbart på ordnivån men barn med ett starkt dominerande språk kodväxlar mer på fras och satsnivån. Barn brukar vara skickliga på att kodväxla beroende på kommunikationssituation. Barns kodväxling beror mycket på själva föräldrarnas och andra människors språkval i kommunikationssituation med barnen. Somliga föräldrar kan använda tvåspråkiga strategier vilket betyder att de accepterar och uppmuntrar barn till kodväxling medan andra föräldrar kan föredra användning av ett språk i taget. Lanza (2004) har undersökt en två-årig flicka som pratade både norska och engelska. Observationerna visade att barnet blandade sina språk mer

med sin norsktalande pappa än med sin engelsktalande mamma. Detta berodde troligen på att pappan använde tvåspråkiga strategier med barnet medan den engelskspråkiga mamman låtsades att hon inte förstod norska. Detta exempel bevisar att strategier som används i familjen påverkar barns kodväxling. Enligt Lanza (2004) kan även 2-åriga barn kodväxla.

Interferens är i stället det fenomen som sker när det ena språket ofrivilligt påverkas av det andra språket. Arnberg (1988: 43-44) framhäver att det sker när barn redan har lärt sig att skilja sina språk åt och att det brukar förekomma då språken inte är i balans. Interferens innebär att det ena språket används felaktigt på grund av påverkan av det andra språket (Jørgensen 1995: 162). Enligt Jørgensen (1995: 163) kan till och med 60 % av treordsmeningar som tvåspråkigt barn producerar innehålla ord från båda språken. Tornberg (2005: 163) ser interferens som en naturlig del i språkutvecklingen. Genom interferens visar man hurdana språkkunskaper man har i ett språk och dessa används sedan som utgångspunkt i inläringen. Interferens existerar alltid när det gäller tvåspråkighet och det förekommer oftare ju närmare språken är med varandra gällande fonologi och morfologi (Romaine 1995: 205).

Vad gäller blandade yttranden ökar det hos några barn under språkutvecklingen medan hos andra kan man se en minskning. Som redan tidigare sagts beror tvåspråkiga barns användning av blandspråk helt enkelt på hur människor som kommunicerar med barnet tillåter dess användning eller inte. Såklart kan blandspråk också bero på barns ordförråd. De Houwer (2009: 63) påpekar att barn ganska medvetet kan kontrollera användning av blandade yttranden. I denna studie kommer det att undersökas i vilken mån barnen kodväxlar mellan finska och svenska inom ett och samma yttrande. Termen kodväxling ska användas i denna studie som en heltäckande term för begreppen kodväxling, språkblandning och lån för enkelhetens skull.

När tvåspråkiga barn får någon slags ny stimulans kan språkutvecklingen övergå från receptiv nivå (= barn förstår men kan inte självt producera) till aktiv användning. Resor och besök på ställen där det svagare språket används kan vara situationer som främjar detta. Hassinen (2005: 88) framhäver att dessa situationer kan antingen påverka så att de stödjer emotionellt eller bromsar t.ex. utveckling av ordförråd. Till och med språkstra-

tegrer som familjer bestämmer sig att använda påverkar barns språkutveckling. Föräldrar kan lära sitt barn två språk med hjälp av olika strategier. Grosjean (1982: 170) har delat språkstrategier in i olika kategorier. Den första av dem handlar om *ett språk - en förälder -strategi*. Om föräldrarna bestämmer sig att välja den här strategin ska de bägge använda sig av sitt eget förstaspråk i kommunikation med barn. Den andra strategin är att *man använder bara ett språk hemma (oftast minoritetsspråket) och det andra språket används utanför hemmet*. Då finns det oftast regel att alla använder ett och samma språk hemma hos familjen. Den tredje strategin är att *föräldrar använder först bara ett och samma språk i kommunikation med barn ända till tre eller fem års ålder och därefter tar i bruk ett annat språk*, detta kallas *successiv språkinläring* (Grosjean 1982: 173-174, se också Romaine 1995). Berglunds (2008) studie visade att strategin en person – ett språk är det bästa sättet för att barn ska bli tvåspråkiga. Berglund betonar att det inte alls är automatiskt att barn i tvåspråkiga familjer blir tvåspråkiga utan föräldrarna ska ha en medveten språkplanering som ska följas. Valet av strategier beror på praktiska frågor, som t.ex. hur goda kunskaper föräldrarna har i sina språk och vilka är familjens mål beträffande graden av tvåspråkighet (Arnberg 1988: 120). I Sandras familj används ett språk – en förälder – strategi medan i Kaspers familj följs en variant av strategi 2: finskan används hemma medan på daghemmet är det svenska som gäller. Dock påpekar Kaspers mamma i enkäten som föräldrarna fick fylla i att språkvalet ibland sker spontant, alltså beroende av situationen de befinner sig i.

2.3.4 Några fallstudier

Syftet med detta avsnitt är att redogöra för några undersökningar som tidigare har gjorts om tvåspråkiga barns språkutveckling. Jag har valt att koncentrera mig på Rontus avhandling (2005) och De Houwers (1990) studie men också Lindmans (2011) studie ska tas med för att få en bredare bild av forskningsresultat gällande barns tidiga tvåspråkiga utveckling.

Rontu (2005) har undersökt två finlandssvenska barn och deras tidiga språkutveckling. Syftet med undersökningen var att studera språkdominans i tidig tvåspråkig utveckling.

Speciellt ville hon ta reda på hur dominansen tar sig uttryck i barnets kodväxlingsstrategier. Hennes undersökningsmaterial bestod av två finsk-finlandssvenska barn, Josefin och Helena. Rontu spelade in barns samtal med sina föräldrar under två års tid då barnen var mellan två och fyra år. Båda barnen uppfostrades enligt en person-ett språkstrategin (Rontu 2005: 73, 276). Hemma hos Helenas familj var finska ett dominant språk även om Helenas pappa är svenskspråkig och mamma finskspråkig. Föräldrarna pratade var sitt eget språk med barnet. Beträffande Josefins familj var föräldrarnas gemensamma språk oftast svenska. Pappan var svenskspråkig och mamman finskspråkig.

Rontu (2005) visade att svenskan dominerade i båda flickornas språkutveckling under hela undersökningens gång. Kodväxlingen var omfattande i samtal med den finskspråkiga mamman medan det knappast förekom någon kodväxling i samtal med den svenskspråkiga pappan. I Helenas språkutveckling var dominansen tydlig ända fram till 3 års ålder. Efter denna period gick Helenas tvåspråkiga utveckling mot en balans mellan finska och svenska vad gäller språkproduktionen. I fråga om Josefins utveckling kom det fram att svenskan dominerade under hela inspelningsperioden. Studien visade en stor skillnad mellan flickornas språkutveckling efter ca 3 års ålder: flickornas kodväxling gick mot olika vägar för Helenas kodväxling upphörde nästan helt och hållet medan Josefins kodväxling ökade.

Rontus (2005) slutsatser av sin studie var att svenskan var ett dominerande språk i båda flickornas tvåspråkiga utveckling. I Helenas fall kunde man se utvecklingen mot en balans mellan finska och svenska under undersökningsperioden medan Josefins tvåspråkighet kunde ses som en fortsatt dominans av svenska. I min studie är det alltså istället finska som ses som det dominerande språket. Rontu påpekade att familjen är viktigast för barnets tvåspråkighet och dominansförhållandena mellan språken. Studien visade att fast man hade samma tvåspråkiga omgivning sker ändå språkutveckling individuellt.

De Houwer (1990) har istället undersökt ett tvåspråkigt barn, Kate, och hennes språkutveckling under 8 månaders tid. Undersökningsperioden gällde mellan 2;7 och 3;4. Kates föräldrar ville uppfostra henne som tvåspråkig då mamman var från U.S.A. och pratade engelska medan pappan i stället var från Belgien och talade flamländska (holländska). Innan början av undersökningen hade Kate tillbringat åtta och en halv månad i engelsk-

språkiga länder och resten av tiden i holländskspråkiga regioner. På vardagarna hörde Kate mer engelska än holländska för hon gick i engelskspråkig förskola. Hon hörde ungefär 10 timmar engelska och 4 timmar holländska per dag. På helgerna verkade holländska höras oftare än engelska. Sammanfattningsvis kan man påpeka att under undersökningsperioden hade Kate litet mer kontakt med engelska än med holländska. Alla tvåspråkiga människor som hade umgått med Kate hade försökt använda enbart ett språk i kommunikationen med henne vilket betyder att hon har växt upp med en person-ett språk – strategi.

De Houwer (1990: 338) ville hitta positiva bevis för hypotesen att tvåspråkiga barn har två separata språksystem (jfr avsnittet 2.3.1 ovan) och analyserade Kates användning av morfologi och syntax. Bevis för att barn har två separata språksystem var avsevärt för alla olika delar av språkanvändning som undersöktes gav entydiga bevis för att Kates morfologiska kunskaper om holländska inte kunde fungera som utgångspunkt för sin talproduktion i engelska eller tvärtom.

I många fall kunde De Houwer (1990) visa att Kate använde engelska och holländska på samma sätt som enspråkiga barn. Barn hade separata lexikala och syntaktiska utveckling. Vad det gäller Kate som kodväxlare pekade De Houwer (1990: 33) på att Kate var en skicklig kodväxlare. Resultaten visade att Kate var fullt tvåspråkig redan vid en ålder av 2;7: hon använde fonologiska, lexikala och morfosyntaktiska element från olika språksystem i sitt tal. Blandade yttranden som Kate använde sig av var välutformade vad det gällde grammatiska strukturer. De Houwer tycker att detta visar att barn har två separata system för språken. Dessutom kunde hon inom en och samma dialog snabbt och flytande växla mellan engelska och holländska.

Den tredje undersökningen om barns tvåspråkighet som ska tas med är Lindmans (2011) studie. Syftet med denna studie var att jämföra enspråkiga och tvåspråkiga barns språkutveckling. Hon ville undersöka utvecklingen och storleken på enspråkiga och tvåspråkiga barns receptiva och expressiva lexikon. Dessutom ville hon undersöka vilka ordkategorier som var dominerande i lexikonet hos ett år gamla barn. Särskilt intressant för min studie är att hon undersökte finsk-svenska barn med hjälp av den svenska och finska versionen av CDI-formuläret ”ord och gester” (The MacArthur-Bates Communi-

cation Development Inventories, se avsnitt 3.4.1). I min magisteravhandling har som huvudmetod för materialinsamlingen använts samma formulär (dock Lindman använde sig av CDI-formulär som syftar till barn mellan 8-16 månader). Hon använde sig av både den svenska versionen (Swedish Early Communicative Development Inventory; Eriksson & Berglund, 2002) och den finska versionen (Varhaisen kommunikaation ja kielen kehityksen arviointimenetelmä, Lyytikäinen 1999). Föräldrarna fyllde i formuläret när barnen var ett år gamla. Informanterna i undersökningen bestod av 55 familjer av vilka 27 var enspråkigt svenska barn och 28 tvåspråkigt svenska och finska barn.

Lindman (2011) fokuserade på den del av CDI-formuläret vilket tar reda på barns ordförråd: den består av 19 olika kategorier av ord (substantiv, verb och adjektiv samt tidsuttryck, pronomen, frågeord och prepositioner) som föräldrarna fyller i om barn antingen förstår eller både förstår och säger ordet. De tvåspråkiga barns finska formulär svarades av föräldrar till 24 barn medan 28 svarade på det svenska formuläret. Resultaten som Lindman fick liknar tidigare resultat av studier som också har undersökt enspråkiga barns lexikon genom att använda CDI-formulär (t.ex. Stolt m.fl. 2008, Eriksson & Berglund 2002). Lindman fann att såväl de enspråkiga som de tvåspråkiga barnen hade bättre receptiva lexikonkunskaper än expressiva vid ett års ålder. Lindman konstaterar att när man analyserade tvåspråkiga barns svenska och finska lexikon separat, fann man att båda lexikon var avsevärt mindre till storleken än för de enspråkiga. Däremot uppnådde de tvåspråkiga barnens kunskaper samma nivå som de enspråkiga när språken behandlades gemensamt. Av kategorier av ord kunde både de enspråkiga och tvåspråkiga bäst sådana kategorier som hade något att göra med substantiv och verb.

När man ser på tidigare forskning om barns tvåspråkighet märker man att det saknas studier på finsk/svenskspråkiga barn som utnyttjar CDI-formulär (syftat på 16-30 månader gamla barn) så därför är min studie relevant. I nästa kapitel kommer att presenteras studiens material och metod.

3 MATERIAL OCH METOD

Det här kapitlet ska gå in på vilken metod som har använts i studien och hur materialet för undersökningen har valts samt hur materialinsamlingen har genomförts. Först presenterar jag avhandlingen som helhet (avsnitt 3.1), därefter fortsätter jag vidare med insamling av materialet samt metoder för materialinsamlingen (avsnitt 3.2). Sedan redogör jag för undersökningens informanter samt familjernas bakgrundsfaktorer (avsnitt 3.3). Därefter presenteras de instrument som har använts i studien och till slut ska analysmetoderna behandlas (avsnitt 3.4).

3.1 Fallstudier av två finsk/svenska barn

Det här är två fallstudier av två finsk/svenska barn. Avhandlingens syfte är att studera tidig språkinläring hos tvåspråkiga barn. För att kunna genomföra dessa fallstudier använder jag mig av kvantitativa metoder (CDI) i kombination av kvalitativa metoder (inspelningarna). Syftet med avhandlingen är att ta reda på om barnens finska och svenska utvecklas i samma takt (speciellt vad gäller ordförrådet) och jag är intresserad av att undersöka om det ena språket dominerar över det andra. Dessutom ska jag redogöra för om det finns individuella skillnader i utveckling av språken och i vilken mån barnen kodväxlar mellan finska och svenska inom ett och samma yttrande. Svar på dessa frågor försöks få fram genom att använda CDI-formulär (se avsnitt 3.4.1 CDI-formulär) som används vid bedömning av språkliga och kommunikativa färdigheter hos småbarn. Dessutom ska inspelningarna utnyttjas för att kunna svara på frågan om kodväxling. Med hjälp av CDI-formulär kan man kartlägga barns aktiva ordförråd samt ta reda på barns behärskning av böjningsformer och längden av yttranden (Lyytinen 1999). Den första delen av CDI-formuläret tar reda på storlek av barns ordförråd vilket står i fokus i denna studie. Syftet med inspelningarna är att få konkreta exempel på barns användning av sina två språk i vardagliga situationer hemma. CDI-formulärets Del II undersöker längden av barns yttranden och meningar så med hjälp av de och inspelningar kan jag förhoppningsvis få svar på frågan i vilken mån barnen kodväxlar

mellan finska och svenska. Det blir intressant att undersöka svenskans ställning jämfört med finskan eftersom bägge barn befinner sig i ett område där finskan är det dominant språket.

Med fallstudie menar man studier där man är intresserad av att undersöka enstaka fall. Metsämuuronen (2008: 16-17, se också Merriam 1994: 24) konstaterar att fallstudiens mening är att forskaren försöker samla in information om undersökta ämnet så mångsidigt och på så många olika sätt som möjligt. Tack vare denna mångsidighet kan också kvantitativ data tas med. Därför ska det i denna studie utnyttjas både kvantitativa och kvalitativa metoder. Informanterna kan bestå av en individ, en grupp, en skola, en avdelning osv. i en empirisk studie och i detta fall består informanterna av två barn. För kvalitativ undersökning är det betecknande att målgrupp väljs ändamålsenligt, inte av en slump (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008: 160) vilket har gjorts i denna studie där det ska koncentreras på två finsk/svenska barn och deras tidiga språkinläring.

Metsämuuronen (2008: 18) konstaterar att nästan all kvalitativ forskning kan betraktas som fallstudie medan Merriam (1994: 20-21) poängterar i sin del att det inte är lätt att definiera vad en fallstudie egentligen går ut på för det inte finns några tydliga sätt att visa hur man genomför en sådan studie. Fallstudie brukar utnyttjas som metod då man systematiskt vill studera en företeelse. När man vill generalisera företeelser är kvantitativa metoder att föredra, men kvalitativa metoder passar bättre som metod om man vill gå mer in i djupet utan att kunna generalisera. Kvalitativa metoder går att kombinera med andra metoder vilket gör att de är flexibla (Eliasson 2006: 27). Metsämuuronen (2008: 14, 59-60) konstaterar att eftersom det finns stora skillnader mellan kvantitativa och kvalitativa metoder så är det meningsfullt att välja en av dem som huvudmetod i studien. Trots att den här avhandlingen är kvantitativ i sig kan det inte uteslutas att det också finns några kvalitativa drag i den. Fallstudiemetodik är en vanlig metod inom barnspråksforskning eftersom alla barn är unika och det är en fördel att kunna följa ett (eller här två) barn närmare. Jag använde mig av en kombination av metoder: CDI + inspelningar. Kombination av olika metoder i samma undersökning kallas triangulering (se t.ex. Merriam 1994: 85, 179, Eliasson 2006: 31). Dessa två metoder har sina speciella egenskaper: CDI-formulär som av sin natur är kvantitativa ska också analyseras kvantitativa medan inspelningarna däremot analyserades

kvalitativt. CDI används oftast för att få fram generella mönster i språkutvecklingen hos en större grupp barn (t.ex. Berglund & Eriksson (2000b) och de finska tidigare studierna) men jag däremot använder det enbart för två barn. Trots att barnen var så få anser jag att CDI var ett bra val för att genomföra denna studie eftersom det är ett tidsbesparande sätt att samla in material. Det är innovativt att använda sig av CDI-formulär för tvåspråkiga barn, d.v.s. ett som är utvecklat för svenska och ett som är utvecklat för finska.

I en kvalitativ undersökning är intervju, enkät, observation och olika slags dokumentbaserade information de mest allmänna sätten att samla in material. Tuomi och Sarajärvi (2009: 71) poängterar att dessa olika metoder kan användas enstaka, jämsides eller på olika kombinerade sätt enligt studiens problem och resurser som finns. Dessa olika metoder kan användas också när man samlar in material i kvantitativa undersökningar. Beträffande fallstudiemetod är det en stor fördel för forskaren att kunna koncentrera sig på en speciell företeelse eller händelse och lyfta fram de speciella dragen för just företeelse i fråga. Såsom med allmänt kvalitativa metoder går det inte heller att generalisera resultaten från fallstudier vilket kan ses som en nackdel (Bell 2000: 16-17, se också Patel och Tebelius 2000: 62).

3.2 Insamling av material

Mitt material består av två finsk/svenskspråkiga barn från vilka jag samlade in data då de var mellan 1 och 3 år. Det ena av barnen är en pojke (Kasper) och det andra är en flicka (Sandra). Som hjälpmedel för materialinsamlingen har jag använt mig av CDI-formulär (Fenson, Dale, Reznick, Thal, Bates, Hartung, Pethick & Reilly 1991). CDI är ett formulär som föräldrarna fyller i och detta används för att kunna definiera språk- och kommunikationsförmåga hos småbarn samt hos unga barn (s.k. föräldrapport, se vidare beskrivning i avsnitt 3.4.1). Föräldrarna fyllde i enkäterna med ca 3-4 månaders intervall, från det att barnen var 19 månader (Kasper) respektive 23 månader (Sandra).

Innan studien kunde påbörjas på riktigt inhämtades det ett forskningstillstånd från det lokala dagvårdskontoret i början av december år 2011. Efter godkännandet av tillståndet

kunde daghemmet kontaktas och daghemmet förmedlade sedan kontakt till de familjer i vilka det fanns barn i åldrarna mellan 15 och 42 månader. Detta skedde i slutet av år 2011. Familjerna kontaktades via enkät där studiens syfte presenterades och de tillfrågades om de hade intresse att vara med i denna undersökning som skulle handla om tvåspråkiga barns tidiga språkutveckling. Syftet var att få minst 8-10 frivilliga familjer att delta undersökningen. Efter att jag hade fått 10 positiva svar på deltagande, skickades de första CDI-formulär till dessa familjer för att kunna börja insamling av material. Daghemmet användes som mellanhand mellan mig och familjerna. Det tog ganska lång tid att få tillbaka de första formulären och på grund av tidsram som hade gjorts för studien bestämde jag med min handledare att bara koncentrera mig på två av barnen. En viktig orsak till att välja enbart de två barnen var att i själva verket endast dessa barn var lämpliga för min studie beträffande ålder, de var alltså max 2 år gamla vid studiens start. De första CDI-formulären skickades via daghem till familjerna men under de två andra insamlingsperioderna skickades formulären antingen via e-post eller via post. Efter att familjerna hade visat sitt intresse för undersökningen gav jag dem lite ytterligare information om vad undersökningen och deras deltagande skulle innebära.

Föräldrarna fick fylla i formulären - det ena för svenska och det andra för finska - tre gånger under loppet av 2012. Föräldrarna fyllde i enkäterna med ca 3-4 månaders intervall, från det att barnen var 19 månader (Kasper) respektive 23 månader (Sandra) (se Tabell 4 nedan). Dessutom har jag intervjuat föräldrarna för att kunna kartlägga deras språkanvändning i vardagliga livet. Intervjuerna genomfördes skriftligt under hösten 2012. Under hösten 2012 har föräldrarna också spelat in några inspelningar vilka förhoppningsvis ska ge en bättre helhetsbild av barns språkinläring, speciellt vad gäller kodväxling.

Tabell 4. Informanternas åldrar vid tre datainsamlingstillfällen av CDI-formulären

	Kaspers ålder vid olika datainsamlings-tillfällen	Sandras ålder vid olika datainsamlingstillfällen
Datainsamlingstillfälle 1	19 månader	23 månader
Datainsamlingstillfälle 2	24 månader	27 månader
Datainsamlingstillfälle 3	28 månader	30 månader

Inspelningarna gjordes i hemmet med hjälp av föräldrarnas egna telefoner. Instruktionerna (se bilaga 2) för inspelningarna gällde att spela in olika vardagliga situationer där barnen kommunicerade antingen med sina föräldrar eller med andra barn. Vid inspelningstillfällena var barn ungefär 29 månader (Kasper) respektive 32 månader (Sandra) gamla. Först var det meningen att bandspelaren skulle användas men telefonerna visade sig fungera riktigt bra och kvalitén visade sig också vara utmärkt så det valdes använda egna telefoner i stället. De inspelade situationerna skickades via e-post till mig och därefter transkriberades de. Transkriberingen gjordes inte så noggrant eftersom meningen med dem var att se förhållandet mellan finska och svenska i barnets kommunikation så pauserna och alla små detaljer i språket var inte relevanta att markera.

3.3 Informanter

Bägge av informanterna är de förstfödda barnen i familjen och de går båda på ett svenskspråkigt daghem i en finskdominerad miljö. För att kunna bevara familjernas och barns anonymitet används påhittade namn i avhandlingen i stället för barnens riktiga (Eskola och Suoranta 1998: 57).

Härnäst presenterar jag båda informanterna, deras språkliga situationer samt annan relevant information som jag har fått fram via intervjuer som gjordes per e-post (se bilaga 1). Dessa skriftliga intervjuer genomfördes för att få någon slags bild av barns tvåspråkiga vardag.

3.3.1 Kasper

Den första informanten, Kasper, är född 2010 och han är det första barnet i familjen. Kasper är född i de inre delarna av Finland och har bott hela sitt liv på samma ställe. Pappans förstaspråk är finska medan mamman har både finska och svenska som förstaspråk. Pappan kommer ursprungligen från Östra Finland men mamman har i

stället växt upp i Sverige. Hon flyttade till Finland vid 12 års ålder. Pappan har inte alls bott i ett svenskspråkigt område under sitt liv. På jobbet är det svenska som gäller som arbetspråk för mamman men också finska och engelska används då och då. Pappan använder sig mest av finska på jobbet, men i viss mån också av svenska.

Familjen har släktingar i Sverige och de träffas minst en gång om året. Mammas bror med sin familj bor i Norge och hans barn pratar bara norska. De träffas ungefär ett par gånger om året. Gällande familjens resor till Sverige med barn så har pojken varit med i norra delen av Sverige. Kasper har också åkt med till Helsingfors och Åbo samt familjen har varit i Oslo. Familjen umgås en aning med svenskspråkiga som bor i näromgivningen. Under Kaspers första livsperiod var det mamma som var hemma med honom och i regel pratade mamman finska, men också svenska användes i form av läsning eller mamman sjöng sånger på svenska till sitt barn. Att barn skulle gå på ett svenskspråkigt daghem var inte familjens första alternativ men på grund av svårigheter att komma in på andra daghem valde familjen att sätta barnet i ett svenskspråkigt daghem.

Oftast pratar familjemedlemmarna finska med varandra och svenska används dagligen som ”små portioner”. Föräldrarna hade inte bestämt sig vilken språkstrategi de skulle använda sig av med barnet innan han föddes. Föräldrarnas användning av språken sker spontant enligt situationen men finska används i hög grad hemma och svenska på daghemmet. Vid intervjutillfället (höst 2012) uppgav föräldrarna att det finska språket dominerade hos Kasper. Föräldrarna uppmuntrar Kasper att använda svenska t.ex. i situationer där föräldrarna själva använder sig av svenska med honom och enligt föräldrarna märker han skillnad mellan finska och svenska. Om man tänker på Romaines (1995) definitioner av tvåspråkighet kan man säga att i Kaspers familj används till största delen den strategi där man använder bara ett språk hemma (i detta fall finska) och det andra språket används utanför hemmet (svenska på daghemmet). Beträffande hurdana önskemål föräldrarna har med avseende på barns språkutveckling önskar de att båda språken skulle utvecklas jämnt men de förstår dock att finskan kommer att vara det dominerande språket.

3.3.2 Sandra

Den andra informanten, Sandra, är också född 2010 och hon är det första barnet i familjen. Båda föräldrarna har finska som förstaspråk. Pappan är född i södra Finland medan mamman kommer från norra delen av Finland. Pappan har bott i svenskspråkiga områden i sammanlagt 30 år, både i Finland och i Sverige. På jobbet använder pappa sig av finska men även engelska och svenska används i någon form. Mamman använder sig endast av finska på jobbet. Familjen har släktingar i Sverige men de träffas sällan. Barn har inte vistats på svenskspråkiga områden och familjen har nästan inte alls några svenskspråkiga kontakter i sitt närområde.

Flickan är född i de inre delarna av Finland där hon har bott hela sitt liv. Mamman var hemma med Sandra under tiden innan hon började gå på daghemmet. Då pratade mamman enbart finska med barnet. Orsaken till att Sandra började gå på ett svenskspråkigt daghem var pappans bakgrund: han har bott i svenskspråkigt område i största delen av sitt liv och använt mycket svenska så han ville dela denna kunskap till sin dotter.

Hemma används finska i kommunikation mellan barnet och föräldrar. Innan Sandra föddes bestämde föräldrarna sig att de skulle ge henne en möjlighet att lära sig både finska och svenska. De bestämde att pappan konsekvent skulle prata svenska med barnet och mamman finska. Alltså de använder sig av en person – ett språk – strategi (se t.ex. Romaine 1995, Grosjean 1982). Föräldrarna är väldigt noga med användning av språken i kommunikationen med barnet. Vid intervjutillfället var det finska språket som dominerade av Sandras språk men föräldrarna uppmuntrar sitt barn att använda svenska. Sandra skiljer för det mesta språken åt: hon förstår vad ett ord är på finska och vad det är på svenska. Föräldrarna hoppas på att hon blir tvåspråkig och att hon kommer att fortsätta till en svenskspråkig grundskola efter daghemmet.

3.4 Instrument

Här presenterar jag närmare de metoder som har använts för insamling av materialet. Jag börjar med att presentera studiens viktigaste instrument, CDI-formulär (avsnitt 3.4.1), följt av en diskussion om inspelningar som metod (avsnitt 3.4.2).

3.4.1 CDI-formulär

Som metod för insamling av materialet använde jag mig av CDI-formuläret som är en slags föräldrarapport. Skälet för att välja denna metod var på grund av att det är inriktat på att undersöka barns (1-3 år gamla) språkliga förmåga. CDI är ett formulär som används vid bedömning av språkliga och kommunikativa färdigheter hos spädbarn och småbarn. CDI-formuläret är skapat av Fensons arbetsgrupp (Fenson, Dale, Reznick, Bates, Thal & Pethick 1994) och det är den mest använda metoden för att undersöka barns språkutveckling där man utnyttjar ordlistan (Kunnari och Savinainen-Makkonen 2003: 68-69). Lyytinen (1999) har avpassat ordlistan för finskspråkiga barn medan Eriksson och Berglund (2002) har i stället gjort den svenska versionen av formuläret. Formuläret är också anpassat till många andra språk och kulturer (The MacArthur-Bates Communicative Development Inventories 2011).¹

Det finns två olika CDI-formulär: det första formuläret riktar sig till barn mellan 8-16 månader (The infant MCDI) och det andra till barn mellan 16-30 månader (The toddler MCDI). I min studie kommer att användas enbart det formulär som riktar sig till barn mellan 16-30 månader. Med hjälp av formuläret kan man analysera hur barn producerar sina ord samt ta reda på barns behärskning av böjningsformer och längden av yttranden. I denna avhandling kommer att användas både den finska och svenska versionen av detta formulär. Deras struktur skiljer sig från varandra en aning men allmänt strävar de

¹ Jag vill tacka Berglund, E. & Eriksson, M. för att jag fick använda den svenska versionen av CDI-formuläret samt Lyytinen, P. för användning av den finska versionen.

bägge efter att ta reda på barns kommunikativa kunskaper. Bägge formulären har delats in i två delar. Den finska versionen består av delarna som heter producering av ord samt böjningsformer och satser. I den första delen kartläggs vilka ord barnet både förstår och självt kan producera. Denna del består av olika ordkategorier och sammanlagt av 595 olika ord i den finska versionen. Syftet med den andra delen, böjningsformer och satser, är att analysera användning av pluralis, kasusändelser, verbformer och ordbildningar. (Lyytinen 1999). Den första delen av formuläret har därefter ytterligare delats in i A- och B-delar. I A-delen koncentreras det enbart på ordförråd med massa olika ordkategorier medan i B-delen står fokus på användning av ord. Den andra delen (böjningsformer och satser) av den finska versionen har delats i A-, B- och C-delar. A-delen tar reda på kännetecknen på pluralis och kasusändelser, B-delen i stället handlar om verbformer och C-delen tar reda på ordkombinationer. I instruktionerna för hur man fyller i CDI-formulären står att namn eller låttexter som barn har lärt sig utantill ska inte räknas med som barns egna uttryck (Lyytinen 1999).

Den svenska versionen av formuläret består också av två huvuddelar vilka därefter har delats i olika delar på samma sätt som den finska versionen. Del 1 tar reda på ord som barn använder och denna del består av A-, B- och C- delar. A-delen är en checklista över olika ordkategorier, precis på samma sätt som den finska versionen koncentrerar den sig på barns ordförråd. I den svenska versionen finns det sammanlagt 711 ord jämfört med finska versionens 595 ord. B-delen fokuserar enbart på ord som signalerar att man har uppfattat vad någon annan sagt. I denna del försöks redogöra för hur bra barn kan sådana ord och uttryck som används i samtal för att visa att man har uppfattat vad den andre sagt. Denna del ska inte behandlas i denna avhandling. I den sista delen (Del C) av den första huvusakliga delen i CDI-formuläret tas det reda på hur barn använder ord. Detta kommer inte heller att utnyttjas i denna studie. Den andra huvuddelen i den svenska versionen handlar om meningar och grammatik där det t.ex. tas hänsyn till hur barn använder bestämd form, hur barn talar om saker som hänt tidigare och hur barn kombinerar orden. I slutet av både den finska och svenska versionen finns en punkt där föräldrarna frivilligt får kommentera vad som helst beträffande barns språkinläring. I denna studie kommer fokus vara i den första huvuddelen av formulären som koncentrerar sig på barns ordförråd.

Lyytinen (1999) konstaterar att CDI-formulär har visat sig att vara ett reliabel, lätt att använda och väldigt snabbt sätt att få information av barns allmänna språkkunskaper och enskilda språkliga förmågor. Det finskspråkiga formuläret för 16-30 månader barn har omarbetats på vissa punkter eftersom t.ex. böjningsmönstren och grammatik skiljer sig så mycket från den ursprungliga versionen på engelska, samma gäller den svenskspråkiga versionen. Vad det gäller skillnader i strukturerna av formulären heter den andra delen av finska formuläret böjningsformer och meningar medan i den svenska versionen heter det i stället meningar och grammatik. Dessutom har de finska och svenska versionerna omarbetats för att anpassa ordförrådet så det passar kulturerna.

Med CDI-formulär är det lätt att få mycket information av en stor barngrupp och dessutom har det visat sig vara en väldigt reliabel metod i undersökningar som syftar till att ge en helhetsbild över barnets ordförråd. En annan fördel med formuläret är att det är föräldrar som fyller i dem. Nuförtiden är det vanligt att föräldrarna används för att bedöma sitt barns språkinläring. Den här metoden är naturlig eftersom föräldrarna känner sina barn bäst och på grund av detta är de också bäst på att analysera sina egna barn. Dock finns det också ett par nackdelar med formuläret, t.ex. skillnader i föräldrarnas tolkningar. Föräldrarna kan ha olika sätt att bedöma sina barns språkkunskaper då de kan över- och underanalysera barnets språkanvändning. En annan nackdel speciellt med CDI-formuläret är att ordlistan som är med kan inte omfatta alla delar av barnets potentiella ordförråd vid den här åldern. (Fenson, Marchman, Thal, Dale, Bates & Reznick 2007). Enligt Lyytinen (1999) passar formuläret bäst för barn som är ungefär två-åriga. Fast CDI-formuläret har anpassats till flera olika språk har det inte utvecklats till att undersöka tvåspråkiga barn. Därför använder sig många som undersöker tvåspråkighet av två formulär parallellt, ett för varje språk (Lindman 2011). I denna avhandling ska det också användas parallellt den finska och svenska versionen av CDI-formuläret.

För att bedöma barns tidiga färdigheter i språket brukar det göras med hjälp av strukturerade test, språksampel och föräldrapporter (Fenson m.fl. 2007). Strukturerade test och språksampel är mest tidskrävande av dessa metoder. Fördel med föräldrapport är att föräldrar har möjlighet att följa med sitt barns språkutveckling under en längre tid. En fördel till är att föräldrarna inte behöver själva räkna upp orden som barn kan utan de

bara kryssar för ord i en färdiggjord lista. CDI-formulären fokuserar på ordförrådet som barn har just vid det tillfället så föräldrarna behöver inte komma ihåg de tidigare inlärd orderna (Lyytinen 1999). CDI-formuläret har fått positiva resultat gällande dess reliabilitet som instrument för att kunna använda det för bedömning av kommunikativ förmåga hos små barn (Lyytinen, 1999; Eriksson & Berglund, 2002; Fenson m.fl., 2007). Formulären kan dock inte vara helt identiska på alla språken eftersom det finns många ord i det ena språket som inte finns i det andra och tvärtom samt grammatiken skiljer sig enormt mycket när det gäller vissa språk. Finska och svenska är inte grannspråk så därför är det oerhört viktigt att tänka sig hur dessa formulär ska jämföras med varandra. Detta måste tas hänsyn till när man jämför resultat av två olika CDI-formulär. Speciellt grammatiska delar (Del 2) kan orsaka svårigheter om man försöker jämföra strukturerna.

Berglund och Eriksson (2000) har undersökt CDI:s pålitlighet. Studien bevisade att instrumentet är tillförlitligt. Studien gjordes på hälsocentralen i Sverige där det samlades in 1021 st. föräldrarapporter på 18 månaders gamla barn. Till och med 88 % av alla informanterna fyllde i formuläret. Inga signifikanta skillnader mellan kön hittades. För att kunna beskriva utvecklingen av ord och meningar i svenska barn vid 16-28 månaders gamla, analyserades 900 föräldrarnas rapporter på 336 barn. Familjerna valdes slumpmässigt från det nationella födelseregistret. Som hjälpmedel i bedömningarna användes den svenska versionen av CDI-formulär (SECDI). I en annan studie som också handlar om CDI:s pålitlighet eller reliabilitet (Berglund & Eriksson 2000b) presenteras den svenska versionen av CDI (SECDI, ord och gester) som då var ett nytt instrument för utvärdering av kommunikativa och språkliga förmågor hos svensktalande barn. Resultaten visade att SECDI täcker vanliga ord i svenska barns ordförråd och att dess grammatikdel innehåller objekt som utvecklas tidigt bland många barn.

3.4.2 Inspelningarna

Inspelningarna har föräldrarna själva spelat in med hjälp av instruktioner (se bilaga 2) under hösten 2012. Med hjälp av inspelningarna kommer man in i vardagliga

språksituationer och det blir möjligt att undersöka hur mycket det sker kodväxling i samtal mellan barn och föräldrar. Familjerna spelade in ganska olika mängd av inspelningar. Det spelades in få inspelningar av Kasper och följaktligen ska bara Sandras inspelningar behandlas. Inspelningarna används för att kunna få en lite djupare bild på användning av två språk i kommunikation mellan barn och föräldrar (fokus på kodväxling).

Inspelningarna kan ses som en slags observationer. Patel och Tebelius (1987: 93) framhäver att observation är ett bra sätt att samla in material när fokus ligger på forskningsområden som berör händelser i naturliga eller vardagliga situationer. Vidare fortsätter Patel och Tebelius (1987: 94) att observationer brukar användas som komplettering för andra sätt att samla in material vilket är fallet i denna studie där CDI-formuläret ses som en huvudsaklig källa för materialinsamlingen. Att föräldrarna själva spelade in situationerna var ett bra val eftersom då var inspelningssituationerna mer naturliga (vardagliga) än om en främmande människa skulle ha trängt sig på i familjernas hem. Ytterligare en fördel med inspelningarna är att man kan lyssna på yttrandena om och om igen. Dessutom kan man analysera inspelningssituationer och språket som föräldrarna riktar mot barnet. Nackdelen med inspelningar är att de inte alltid representerar det naturliga samspelet mellan barn och föräldrar och troligen kommer det inte fram alla ord som barn behärskar under inspelningar (Kunnari och Savinainen-Makkonen 2003).

Metsämuuronen (2008: 48) betonar att innan analys av materialet ens kan påbörja ska materialet omformas på så sätt att analys är möjlig. Oftast ska anteckningar och intervjuer transkriberas, vilket betyder att de ska skrivas rent/skrivas ner. Det är inget måste att allt material ska transkriberas utan det går också att transkribera enbart sådana delar som är väsentliga för rapporteringen av undersökningen. I denna studie har alla inspelningarna transkriberats och sådana delar har tagits bort som inte ses som relevanta och intressanta för undersökningens syfte, alltså sådana som inte visar kodväxling på något vis. Transkriberingen utfördes genast efter att föräldrarna hade skickat inspelningarna. Kvalitén var utmärkt så det var inte något problem att genomföra transkriberingen. Efter transkriberingen har materialet gått igenom många gånger för

att få en djupare bild på helheten. Därefter har jag fokuserat på att ta reda på omfattning på kodväxling.

3.4.3 Analysmetoderna

Den här studien är mest kvantitativ (CDI-formulär) men också de kvalitativa metoderna (inspelningar) ska dras nytta av. Kännetecknande för kvantitativa metoder är att de omfattar en mängd matematiskt avancerade tillvägagångssätt för analys av siffror (Eliasson 2006: 31). Materialet kan analyseras genom statistiska tekniker men de vanligaste sätten för analys görs med hjälp av kategorisering, typologier, innehållsanalys, diskursanalys eller med hjälp av samtalsanalys (Merriam 1994: 145). I den här studien var det lätt att bestämma vilka kategorier som ska tas med i kategoriseringen eftersom CDI-formuläret, som är den huvudsakliga informationskällan i studien, redan har delat in olika ämneskategorier vilka är: ljudeffekter och djurläten, djur (verkliga eller leksaker), fordon (verkliga eller leksaker), leksaker, mat och dryck, kläder, kroppsdelar, småsaker, möbler och rum, utomhusföremål, platser att gå till, människor, lekar och rutiner, handlingsord, beskrivande ord, pronomen, ord om tid, prepositioner och lägen, antal och artiklar, hjälpverb samt sammanbindande ord och frågeord. Jag kommer att nyttja dessa kategorier och utgå ifrån dem.

Inspelningarnas innehåll ska analyseras kvalitativt. När ett material ska analyseras kvalitativt, upplevs det oftast problematiskt och svårt. Det finns massor av olika slags alternativ för hur man gör men inga stränga regler (Hirsjärvi m.fl. 2008: 219). Inspelningarna ska analyseras med hjälp av innehållsanalys: det ska koncentreras på kodväxlingen. Hirsjärvi m.fl. (2008: 221) konstaterar vikten av egen tolkning i kvalitativ forskning. De konstaterar att det inte räcker att inspelningarna bara ska lyssnas på och därifrån plockas fram några intressanta citat utan forskaren måste till och med koncentrera sig på inspelningarnas innehåll så noggrant att det går att göra tolkningar eller läsa mellan raderna. Med andra ord ska forskaren lägga tid på dialog med materialet och lära känna det så noggrant som möjligt. Då är det möjligt att få en

djupare bild eller förståelse av innehållet. I denna studie ska innehållet tas i beaktande i viss mån men det är främst kodväxlingen i sig som står i fokus.

4 RESULTAT

I detta kapitel ska resultaten av studien presenteras. Syftet med detta kapitel är att visa hur Sandras och Kaspers inlärning av två språk (finska och svenska) har utvecklats under årets gång. Jag kommer att jämföra hur svenskan respektive finskan utvecklas över tid hos en och samma individ. Resultat ska presenteras så att först ska både de finska och svenska CDI-formulären behandlas allmänt (avsnitt 4.1). Därefter ska Kaspers och Sandras språkinlärning behandlas lite mer detaljerat, först står fokus på Kaspers utveckling och sedan på Sandras utveckling. Därefter fortsätter jag med att kolla igenom Sandras inspelningar (avsnitt 4.2). Där ska det lyftas fram några intressanta samtal mellan Sandra och hennes föräldrar för att bättre kunna illustrera hur kodväxlingen sker i vardagliga språksituationer. Meningen är att visa i vilken mån hon kodväxlar mellan finska och svenska inom ett och samma yttrande.

Det blev metodologiskt mycket problematiskt att behandla och jämföra barnens svenska utveckling med varandra å ena sidan, och deras finska utveckling å andra sidan, dels därför att barn är unika och inte kan (eller bör) jämföras med varandra och dels, för att de är i olika ålder vid de olika datapunkterna samlades in. Därför kommer det att behandla de som två separata fallstudier. Även om barnen oftast brukar genomgå samma faser i sin språkutveckling kan takten variera så därför är det klokt att inte jämföra barnen med varandra.

4.1 Barnens språkutveckling i svenska respektive finska enligt CDI-formulären

Som förekommit förut (se avsnitt 3.4.1) är CDI-formulär ett relevant sätt att samla in material av barns tidiga språkinlärning. I denna studie användes CDI-formulär som huvudmetod för materialinsamlingen. Informanternas föräldrar fyllde i CDI-formulären tre gånger under årets gång, varje gång både den finska och svenska versionen. I den första delen av CDI-formulären undersöks barns ordförråd där föräldrarna fick kryssa i orden som barn kunde, förstod eller kunde självt producera. Massa ord hade delats in i olika kategorier vilket gjorde det lätt för föräldrarna att bara kryssa i de ord som barn

kunde. Nedan i tabeller 5 och 6 kan ni se antal ord i siffror som Kasper och Sandra kunde av de ord som fanns med i formulärets ordlista. Både det finska och svenska ordförrådet presenteras.

Tabell 5. Antal ord på finska och svenska Kasper kunde under alla tre insamlingsperioder.

Ålder vid datainsamlingstillfälle	Antal ord (finska)	% - antal	Antal ord (svenska)	% - antal
19 månader (1)	101/595	17,0 %	17/711	2,4 %
24 månader (2)	390/595	65,5 %	324/711	45,6 %
28 månader (3)	530/595	89,1 %	317/711	44,6 %

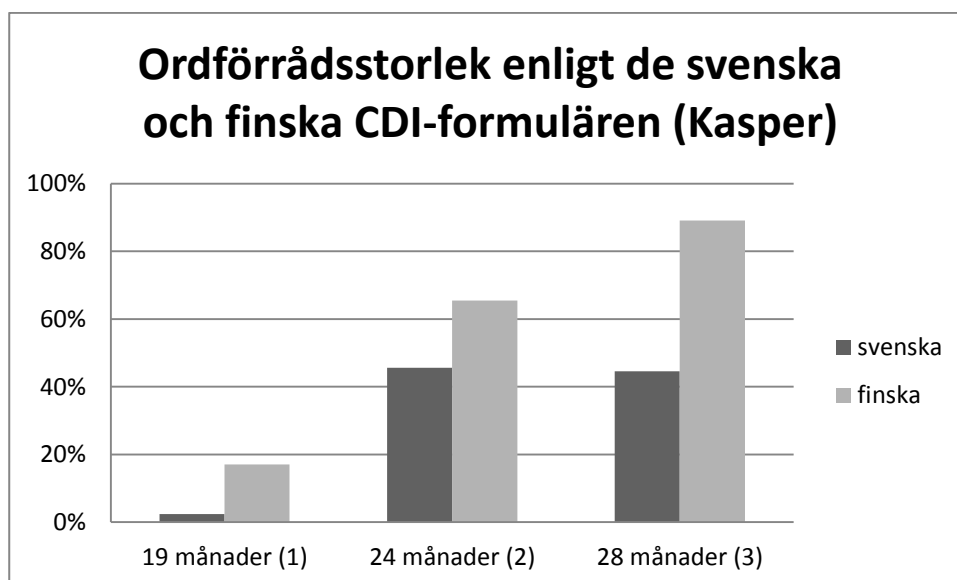
Tabell 6. Antal ord på finska och svenska Sandra kunde under alla tre insamlingsperioder.

Ålder vid datainsamlingstillfälle	Antal ord (finska)	% - antal	Antal ord (svenska)	% - antal
23 månader (1)	231/595	38,8 %	162/711	22,8 %
27 månader (2)	321/595	53,9 %	267/711	37,6 %
30 månader (3)	403/595	67,7 %	344/711	48,4 %

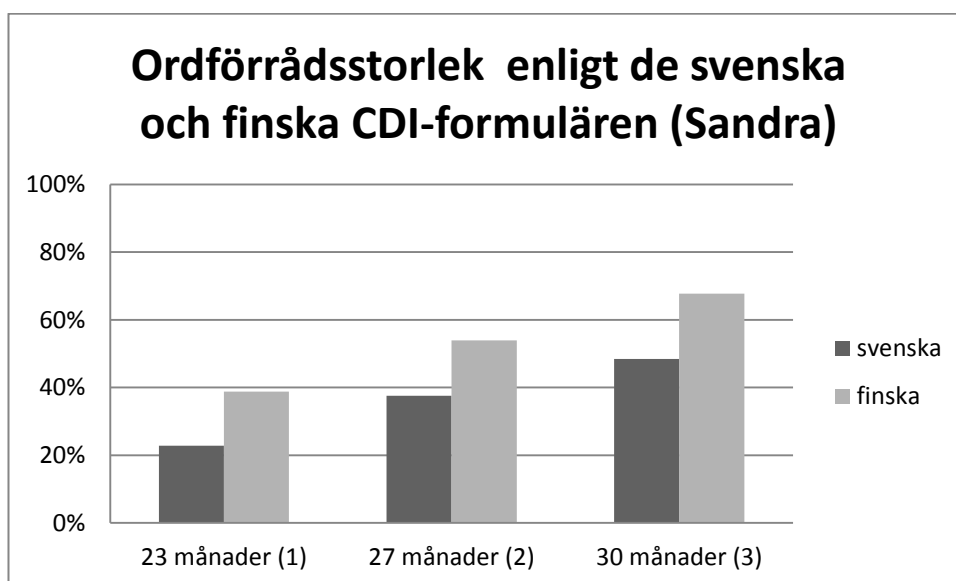
Tabellerna 5 och 6 presenterar utveckling av barns ordförråd med hjälp av både antal av ord och procentsiffror. Tabellerna visar att formuläret har samlats in tre gånger samt hur gamla barnen var vid olika datainsamlingstillfällen, t.ex. Sandra var 23 månader gammal vid den första insamlingen. Den finska versionen av CDI-formuläret innebär 595 ord gentemot den svenska versionens 711 ord. Därefter har det räknats hur stor andel av hela ordförrådet barn kan och detta presenteras med procentsiffror. Som ni kan se har siffrorna ökat vid alla datainsamlingstillfällen när det gäller Sandras formulär.

I Kaspers fall ser man att procentsiffran har hållit nästan stabil mellan den andra och tredje datainsamlingen i det svenska formuläret: vid den andra insamlingen var

procentsiffran 45,6 % medan vid den tredje insamlingen var den 44,6 %. Detta beror troligen på detta faktum att Kaspers förälder inte har fyllt i alla kategorier av ord för det visade sig vara svårt att veta vilka ord pojken kunde på svenska för han talar mest svenska på daghemmet. Det mest intressanta är att påpeka att pojkens ordförråd på svenska har utvecklats avsevärt mellan den första och andra insamlingen: först kunde han bara 17 av sammanlagt 711 ord medan vid andra datainsamlingstillfället hade antal ord ökat till 324 av 711 ord. Nedan har samma resultat presenterats som stapeldiagram; för det första ska Kaspers utveckling av svenska och finska jämföras (Figur 1) och därefter ska Sandras utveckling av svenska respektive finska tas i behandling (Figur 2).

Figur 1. Utveckling av Kaspers svenska och finska ordförråd enligt CDI-formulären

Figur 2. Utveckling av Sandras svenska och finska ordförråd enligt CDI-formulären

Dessa två figurer visar hur barns ordförråd utvecklar sig under tre datainsamlingstillfällen. Den mörkare färgen representerar utveckling av det svenska ordförrådet medan den ljusare färgen visar i stället utveckling av det finska ordförrådet. Stapeldiagram visar att båda informanterna har bättre kunskaper i finska än i svenska under hela undersökningens gång samt att inläring av ordförrådet hos bägge informanterna sker successivt. Speciellt utvecklingen av Sandras ordförråd ökar väldigt jämnt och successivt (se Figur 2). Kaspers utveckling gör lite större steg mellan den första och andra insamlingen men utvecklingssteget är inte så stort i finskan som vad gäller svenskan (se Figur 1). Fast Kaspers utveckling av ordförråd på båda språken var låg i början blev det mycket bättre redan vid den andra insamlingen då han kunde redan 65,5 % av finska orden och 45,6 % av svenska orden.

Den första delen av CDI-formuläret fokuserar på barns ordförråd och nedan (Tabellerna 7 och 8) kan ni se vilka olika kategorier av ord denna del består av och hur många av dessa ord barn förstår eller självt kan producera både på svenska och på finska vid alla tre datainsamlingstillfällen. Först kommer det att presenteras resultat av det svenska formuläret och därefter fortsätter jag med resultat av det finska formuläret.

Tabell 7. Antal svenska ord som barn förstår och producerar i de svenska CDI-formulären.

	Kasper	Kasper	Kasper	Sandra	Sandra	Sandra
	19 månader (1)	24 månader (2)	28 månader (3)	23 månader (1)	27 månader (2)	30 månader (3)
1. Ljudeffekter & djurläten	3/12	8/12	10/12	10/12	9/12	9/12
2. Djur (verkliga eller leksaker)	1/49	15/49	38/49	16/49	22/49	32/49
3. Fordon (verkliga eller leksaker)	1/14	11/14	13/14	6/14	7/14	8/14
4. Leksaker	0/18	9/18	16/18	2/18	8/18	12/18
5. Mat och dryck	1/75	34/75	45/75	32/75	39/75	46/75
6. Kläder	0/36	0/36	15/36	10/36	15/36	20/36
7. Kroppsdelar	0/27	19/27	22/27	11/27	15/27	13/27
8. Småsaker	2/57	25/57	36/57	16/57	20/57	34/57
9. Möbler och rum	1/33	12/33	12/33	4/33	10/33	20/33
10. Utomhusföremål	1/30	12/30	11/30	5/30	10/30	13/30
11. Platser att gå till	0/24	9/24	10/24	3/24	6/24	6/24
12. Människor	2/36	22/36	10/36	7/36	14/36	16/36
13. Lekar och rutiner	4/24	18/24	17/24	8/24	17/24	18/24
14. Handlingsord	1/104	62/104	30/104	19/104	41/104	52/104
15. Beskrivande ord	0/63	29/63	11/63	2/63	15/63	23/63
16. Pronomen	0/23	10/23	7/23	1/23	3/23	3/23
17. Ord om tid	0/12	4/12	2/12	1/12	2/12	3/12
18. Prepositioner och lägen	0/25	5/25	6/25	5/25	7/25	7/25
19. Antal och artiklar	0/18	11/18	4/18	3/18	3/18	5/18
20. Hjälpverb	0/18	3/18	1/18	0/18	1/18	1/18
21. Sammanbindande ord och frågeord	0/13	6/13	1/13	1/13	3/13	3/13
Sammanlagt	17/711	324/711	317/711	162/711	267/711	344/711

Tabell 8. Antal finska ord som barn förstår och producerar i de finska CDI-formulären.

	Kasper	Kasper	Kasper	Sandra	Sandra	Sandra
	19 månader (1)	24 månader (2)	28 månader (3)	23 månader (1)	27 månader (2)	30 månader (3)
1. Ljudeffekter & djurläten	8/13	9/13	13/13	11/13	9/13	11/13
2. Djur (verkliga eller leksaker)	7/38	37/38	38/38	26/38	28/38	32/38
3. Fordon (verkliga eller leksaker)	5/12	12/12	12/12	8/12	6/12	11/12
4. Leksaker	4/15	12/15	15/15	8/15	10/15	11/15

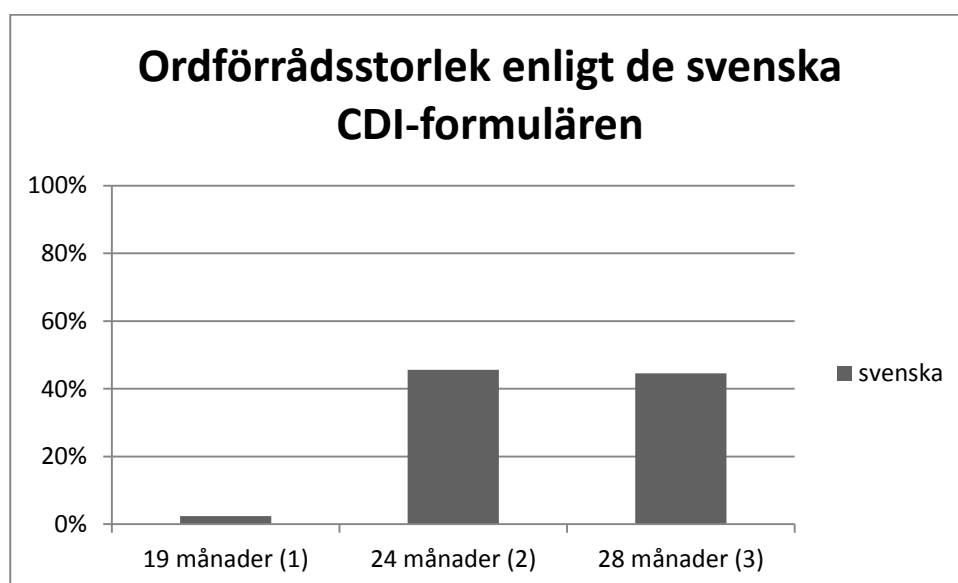
5. Mat och dryck	15/58	41/58	49/58	29/58	35/58	43/58
6. Kläder	8/28	17/28	23/28	16/28	18/28	24/28
7. Kroppsdelar	4/24	22/24	22/24	14/24	20/24	21/24
8. Möbler och rum	6/32	23/32	31/32	9/32	17/32	23/32
9. Hemmets föremål och tillbehör	13/48	39/48	45/48	14/48	20/48	31/48
10. Natur och omgivning	4/38	21/38	30/38	14/38	21/38	24/38
11. Människor	6/24	16/24	21/24	10/24	12/24	13/24
12. Lekar och rutiner	6/22	19/22	22/22	8/22	12/22	20/22
13. Handlings ord	10/106	83/106	102/106	38/106	63/106	74/106
14. Ord om tid	0/12	3/12	9/12	4/12	3/12	3/12
15. Beskrivande ord	2/54	16/54	43/54	4/54	17/54	25/54
16. Pronomen	0/24	5/24	19/24	3/24	5/24	7/24
17. Frågeord	1/8	4/8	6/8	2/8	5/8	5/8
18. Prepositioner och lägen	2/20	8/20	18/20	10/20	15/20	15/20
19. Antal	0/9	2/9	6/9	2/9	5/9	8/9
20. Partiklar	0/10	1/10	6/10	1/10	0/10	2/10
Sammanlagt	101/595	390/595	530/595	231/595	321/595	403/595

Som tabellerna 7 och 8 visar består det finska CDI-formuläret av 20 olika kategorier av ord medan det svenska CDI-formuläret består av 21 olika kategorier, så ordlistan på det svenska och finska formuläret varierar i viss mån men i allmänhet täcker de likadana ord. I den sista raden i tabellerna står de ihopräknade orden. Med hjälp av de ihopräknade orden kan man se hur barns ordförråd ökar samt vilka ordkategorier som dominerar i utvecklingen. De kategorier som barnen behärskar bäst är *mat & dryck* samt *djur*. Dessa tabeller visar en likadan utveckling av språkinläring hos barnen på samma sätt som tabellerna och figurerna: barns produktion av ord ökar på båda språken vid varje datainsamlingstillfälle utom mellan Kaspers andra och tredje insamling av svenska.

Tyvärr går det inte att jämföra barnen med varandra eftersom Sandra var 4 månader äldre än Kasper vid den första datainsamlingen. I följande två avsnitt kommer jag att gå igenom Kaspers och Sandras formulär mer detaljerat. Först ska jag ta Kaspers formulär till behandling och därefter fortsätter jag med Sandras formulär. Det kommer inte att tas nytta av alla delar av CDI-formuläret utan bara sådana delar som är intressanta gällande avhandlingens syfte, speciellt ordförråd (Del I och vissa delar av Del II).

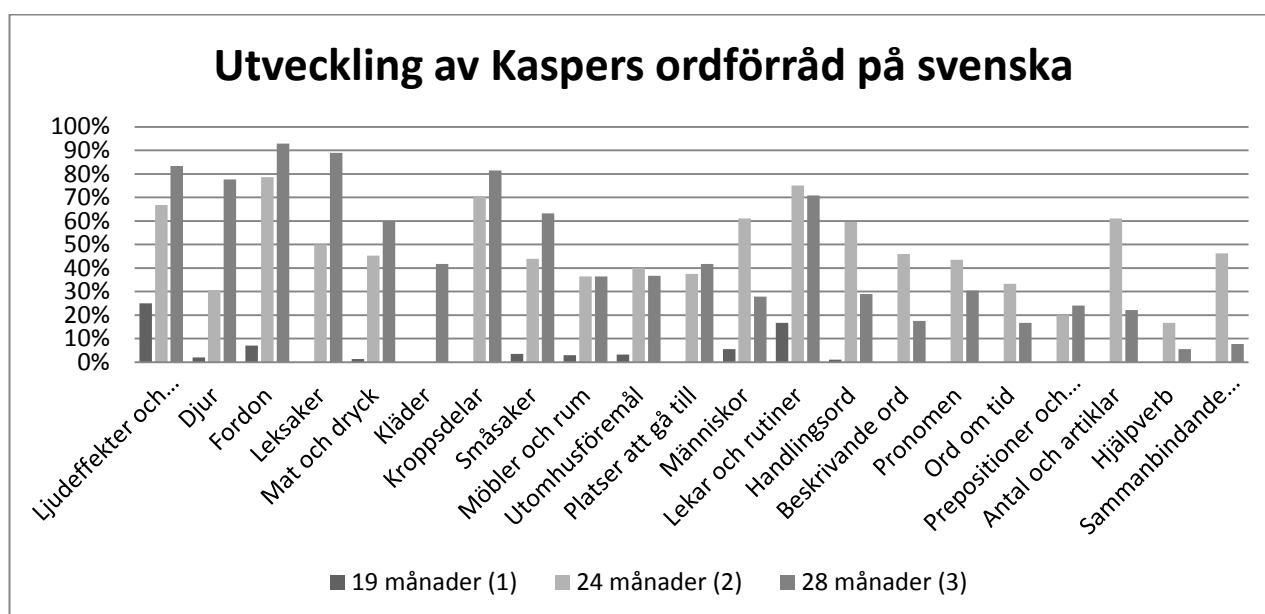
4.1.1 Kaspers svenska språkutveckling

Denna del består av fem olika delområden. För det första går jag igenom CDI-formulärets Del I som fokuserar på ordförrådet. Kasper hade sina första kontakter med svenska språket på daghemmet vid 15 månaders ålder (om man inte räknar med det att mamman sjöng och läste böcker på svenska under det första året i Kaspers liv). Således hade Kasper utsatts mer för svenska språket på daghemmet och vid den första datainsamlingen hade Kasper varit på daghemmet bara i 4 månader, för då var han 19 månader gammal. Därför är Kaspers ordförråd på svenska vid 19 månaders ålder väldigt litet; han kunde bara 17 av 711 ord som stod med på ordlistan. Hans ordförråd bestod av enstaka substantiv och av ett verb. Det fanns inga prepositioner och pronomen med. Kaspers ordförråd vid 19 månaders ålder bestod av orden som *bä bä, kvack kvack, pip pip, anka* (det enda namn för djur), *bil, pizza* (pitsa), *napp, lampa, potta, spade* (patio), *pappa, mamma, hej, hejdå, ja, tittut* och *bajsa*. Kasper hade väldigt elementära kunskaper i svenska under den första insamlingsperioden. Men redan vid den andra datainsamlingen, då Kasper var 24 månader gammal, hade ordförrådet ökat avsevärt för då kunde han redan 324 ord av 711 ord. Figur 3 visar Kaspers utveckling av det svenska ordförrådet enligt CDI-formulären. Alla tre datainsamlingstillfällen finns med.

Figur 3. Utveckling av det svenska ordförrådet enligt CDI-formulären (Kasper).

Figur 3 visar hur Kaspers ordförråd har stannat stabilt (eller i själva verket minskat litet) mellan den andra och tredje datainsamlingen. I det första formuläret kunde pojken bara ett fåtal ord och många av dem var väldigt vardagliga som verkligen ingår i barns första ord, t.ex. *tack*, *var så god*, *mamma*, *pappa*, *bil* osv. Det fanns inga adjektiv, pronomen eller verb med i dessa första ord vilket är helt vanligt för barn brukar lära sig dem senare. Mellan den första och andra insamlingen har pojkens kunskaper i svenska ökat avsevärt under fem månader: ordförråd hade ökat totalt 43,2 %. Kasper befinner sig möjligen i en period då barn brukar göra den sk. ordförrådsspurten, vilket betyder en snabb tillväxt av ord (se Bjar och Liberg 2003). Detta bevisar att Kaspers utveckling har tagit ett mycket stort steg på fem månader. Figur 4 nedan visar Kaspers utveckling av det svenska ordförrådet. Alla 21 olika kategorier har tagits med. I kategorier som inte har med alla tre staplar betyder att barnet inte har kunnat ett enda ord i denna kategori.

Figur 4. Utveckling av olika ordkategorier vid tre datainsamlingstillfällen.

Det fanns ett par kategorier som är bra att lägga märke till på grund av deras antal av ord: t.ex. vid kategorier *människor*, *handlingsord* och *beskrivande ord* kan man se en minskning vid den tredje datainsamlingen. Utvecklingen i kategori *människor* går upp och ner: 2/36, 22/36, 10/36. En förklaring till detta fenomen är att vid den tredje insamlingen har mamman kommenterat vid sidan ”vet ej” vilket syftar till den som fyllde i formulären hade svårt att säga vilka ord barn kunde. Så den låga nivån berodde helt enkelt på okunskap. Till och med utveckling på *handlingsord* minskar avsevärt vid

den sista insamlingen: 1/104, 62/104, 30/104. Orsaken till detta är samma som för kategori människor: vid sidan hade mamman kommenterat ”osäker”. Föräldern var osäker på vilka ord barnet kunde. Vid utveckling av *beskrivande ord* (0/63, 29/63, 11/63) kan man också se minskning på kunskaper. Däremot fanns det inga kommenterar vid sidan men jag antar att förklaring till detta är samma som med handlingsord och människor: den som fyllde i formuläret var osäker på vilka ord som barnet kunde. Tomma punkter påverkar såklart helhetsbilden av språkutvecklingen eftersom det er ut som att barnets ordförråd inte har utvecklats. Kasper är ändå fem månader äldre (24 månader respektive 28 månader) vid den sista datainsamlingen än vid den andra insamlingen men enligt formulären har utvecklingen avstannat. I slutet av det tredje formuläret (där det fanns en kommentarruta) hade mamman skrivit att hon vet att Kasper talar mycket på svenska, men tyvärr vet hon inte allt om hans kunskaper i svenska eftersom barnet talar mest bara finska hemma. Detta ska man ta hänsyn till när man drar slutsatser av Kaspers språkutveckling.

Kaspers mamma, som har fyllt i formulären, betonade att Kasper pratar mest svenska på daghemmet så han kan troligen ha bättre kunskaper i svenska än vad formuläret visar. T.ex. i det andra formuläret har de inte alls fyllt i kategori *kläder* för det är svårt att säga vilka ord Kasper kan. Till och med ämneskategorierna *möbler & rum* samt *handlingsord* är sådana där det står att föräldern inte exakt vet vilka ord barn kan på grund av att barn talar mest svenska på daghemmet. Formulären visar att *prepositioner & lägen* har varit svåra för Kasper vilket är inte någon överraskning för de inte är så konkreta att barn skulle kunna uppfatta de i tidigt stadium. *Hjälperb* är också sådana som barn inte än har kunnat tillägna sig. *Handlingsord* samt *beskrivande ord* verkar fortfarande vara svåra vid den tredje insamlingen. Av *beskrivande ord* kunde Kasper enbart 11 ord av sammanlagt 63 ord vid den tredje insamlingen. Dessa elva ord bestod av ord som *arg, borta, dum, glad, het/varm, hungrig, hård, ledsen, sjuk, snäll* och *trött*. Alla dessa ord är vanliga och används dagligen i barns vardag.

Härnäst går jag över till att presentera den andra delen (Del II) av CDI-formuläret som heter *meningar och grammatik*. Den består av sju olika delar men jag är enbart intresserad av tre av dessa delar: E. Att kombinera ord, F. Exempel på långa meningar och G. Eventuella kommentarer. I följande avsnitt ska jag gå igenom dessa tre delar.

I del F fick föräldrarna skriva ner de tre längsta meningarna som deras barn nyligen hade sagt. I det första formuläret fanns det inga exempel på meningar Kasper kunde eftersom han inte än hade börjat kombinera ord på svenska. Men fem månader senare (vid den andra insamlingen) hade föräldern skrivit att Kasper ofta kombinerar ord på svenska men tyvärr fanns det inga skrivna exempel på dem. Detta kan helt enkelt bero på det faktum att föräldern inte visste tillräckligt om Kaspers kunskaper i svenska. Föräldern hade kommenterat att de inte vet tillräckligt mycket om Kaspers kunskaper i svenska för han talar mest bara finska hemma. Vid den tredje datainsamlingen då Kasper var 28 månader gammal hade föräldern skrivit ner två olika meningar som barn hade sagt:

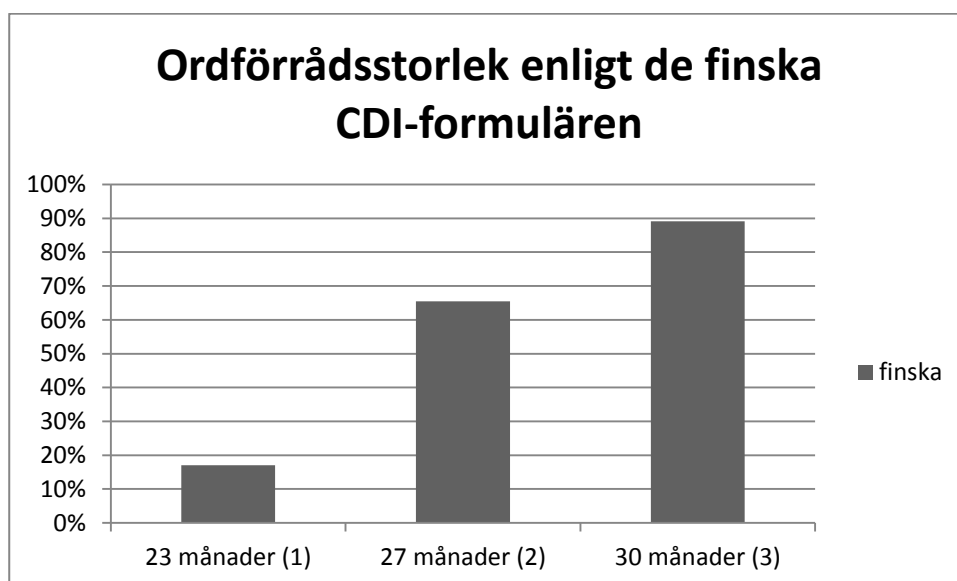
1. Sandra överraskade på dagis.
2. Isi tvätta munnen. (*Pappa tvätta munnen*)

Föräldern hade återigen skrivit i kommentarsrutan att hon vet att Kasper talar mycket på svenska, men tyvärr kan hon inte veta allt eftersom Kasper talar mest finska hemma.

4.1.2 Kaspers finska språkutveckling

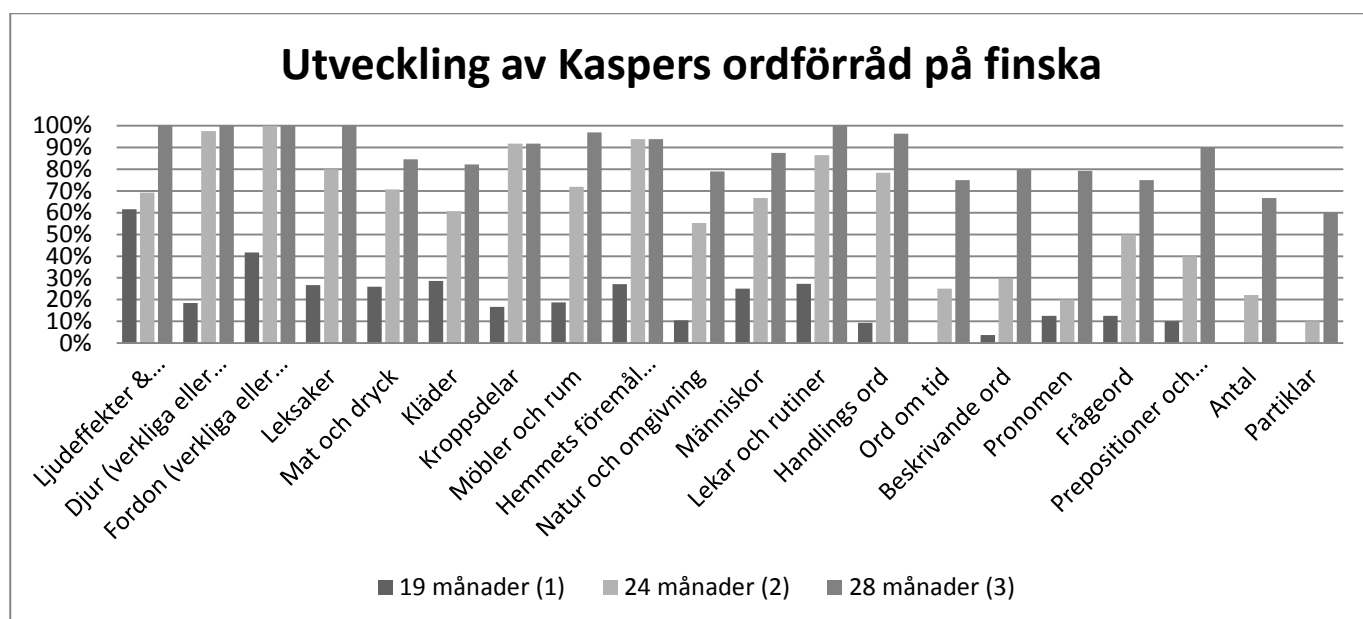
Så som den svenska versionen består den finska versionen också av Del I och Del II. I den första delen kartläggs barns ordförråd och tas reda på ord som barn använder ("sanojen käyttö" på finska). Kasper har börjat tillägna sig finska redan från födseln, alltså 15 månader tidigare än vad han kom i kontakt med svenska språket. Såsom kan man anta att Kaspers kunskaper i finska är mycket bättre än i svenskan.

Vid den första insamlingen (vid 19 månaders ålder) kunde Kasper 101 av 595 ord som var med på CDI-formulärets ordlista. Kunskaperna är mycket högre jämfört med hans kunskaper i svenska språket (17 av 711 ord). Figur 5 visar Kaspers utveckling av det finska ordförrådet enligt CDI-formulären. Alla tre datainsamlingstillfällen finns med.

Figur 5. Utveckling av det finska ordförrådet enligt CDI-formulären (Kasper).

Figur 5 visar att Kaspers finska ordförråd ökar successivt, och vid den tredje datainsamlingen (vid 28 månaders ålder) har han nästan lärt in 90 % av hela ordförrådet. Utveckling mellan olika datainsamlingstillfällen är stor: i den första fasen, vid 19 månaders ålder, kunde Kasper enbart 101 av 595 ord medan vid den andra insamlingen, vid 24 månaders ålder, hade antalet stigit upp till 390 ord och vid den tredje och sista insamlingen, vid 28 månaders ålder, kunde Kasper till och med 530 av 595 ord. Figur 6 nedan illustrerar Kaspers utveckling av det finska ordförrådet (olika ordkategorier).

Figur 6. Utveckling av olika ordkategorier vid de tre datainsamlingstillfällen (Kasper).

Figur 6 visar tydligt att Kaspers kunskaper på finskan är höga. Vad det gäller enstaka ordkategorier har Kasper tagit stora utvecklingssteg mellan den första och andra insamlingen. Denna utveckling har skett faktiskt väldigt snabbt eftersom mellan dessa insamlingstillfällen var det endast 5 månader. Detta visar tecken på en ordförrådsspurt (se t.ex. De Houwer 1995 samt Savinainen-Makkonen 2003: 72) vilken brukar förekomma under denna period. Mest utmärkande är utveckling av *djurnamn, mat & dryck, kroppsdelar, hemmets föremål & tillbehör, handlingsord* samt *beskrivande ord*. Kaspers kunskaper i kategori *djur* har ökat från 7/38 till 37/38 ord och i kategori *mat & dryck* är likadana siffror 15/58 respektive 41/58. Vad det gäller kategori *kroppsdelar* har kunskaper ökat från 4 ord till 24 ord vilket betyder att han kunde alla ord i denna kategori redan vid den andra insamlingen. Ordförråd har dock ökat mellan den andra och tredje datainsamlingen men inte så mycket som mellan den första och andra insamlingen.

Därefter hoppar jag över till Del II som heter ”taivutusmuodot ja lauseet”, böjningsformer och meningar på svenska. Den består av tre olika delområden (kännetecken på pluralis och kasusändelser, verbformer samt ordkombinationer) men jag är enbart intresserad av den sista kategorin, alltså ordkombinationer. Ordkombinationer (Del C) är en likadan del som i det svenska CDI-formuläret där föräldern fick skriva ner meningar som barnet självt kunde producera. Ordkombinationer som Kasper kunde säga under den första insamlingsperioden bestod av meningar som:

1. äiti tule (*mamma kom*)
2. isi auto (*pappa bil*)
3. ei jakka (*okkar inte*)

I parentes står meningar översatta på svenska. Kasper var 19 månader gammal vid den första insamlingen. Han har börjat kombinera enkla ord. I kommentardelen hade föräldern skrivit att hon tycker att Kasper förstår nästan vad som helst och kan agera enligt instruktionerna. Enligt föräldern använder Kasper mycket teckenspråk och egna ord.

Vid den andra insamlingen, vid 24 månaders ålder, hade längden av meningar (yttranden) ökat avsevärd:

1. isin auto, vaarilla on saari
(*pappas bil, farfar har en ö → betyder att i pappans bil spelas låten ” farfar har en ö”*)
2. ei, koira-paita, äiti ostaa kaupasta
(*nej, hund-tröja, mamma köper i affären*)
3. Mukavaa viikonloppuna uimassa käydä.
(*Trevligt att gå och bada i helgen*)

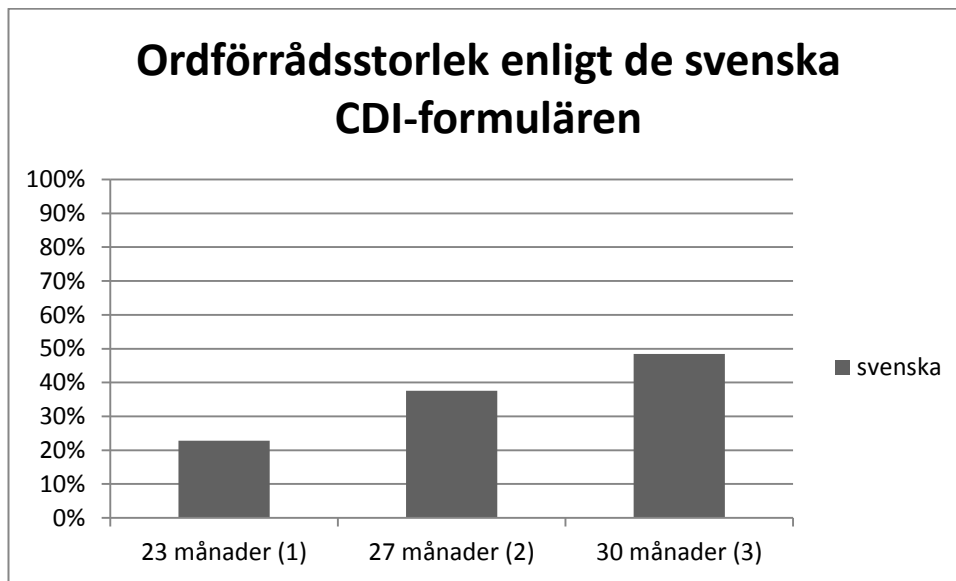
Dessa meningar vid 24 månaders ålder är mycket mer utvecklade jämfört med de meningar som han kunde producera när han var 19 månader gammal. Vid den tredje datainsamlingen har meningarna blivit ännu längre:

1. Äiti ei mennä päiväkotiin, haluan mummin ja vaarin luokse
(*Mamma jag vill inte att vi ska gå på daghem, jag vill gå hem till mormor och morfar*)
2. Äiti, minä kierrän ympäri tästä ja menen tuonne
(*Mamma, jag ska gå runt här och går jag dit*)
3. Katsotaan uudestaan pieni punainen traktori, joo
(*Vi ska se på nytt en liten röd traktor, jaa*)

Föräldern hade kommenterat i slutet av det tredje finska CDI-formuläret att Kasper använder långa yttranden och fyllningsord.

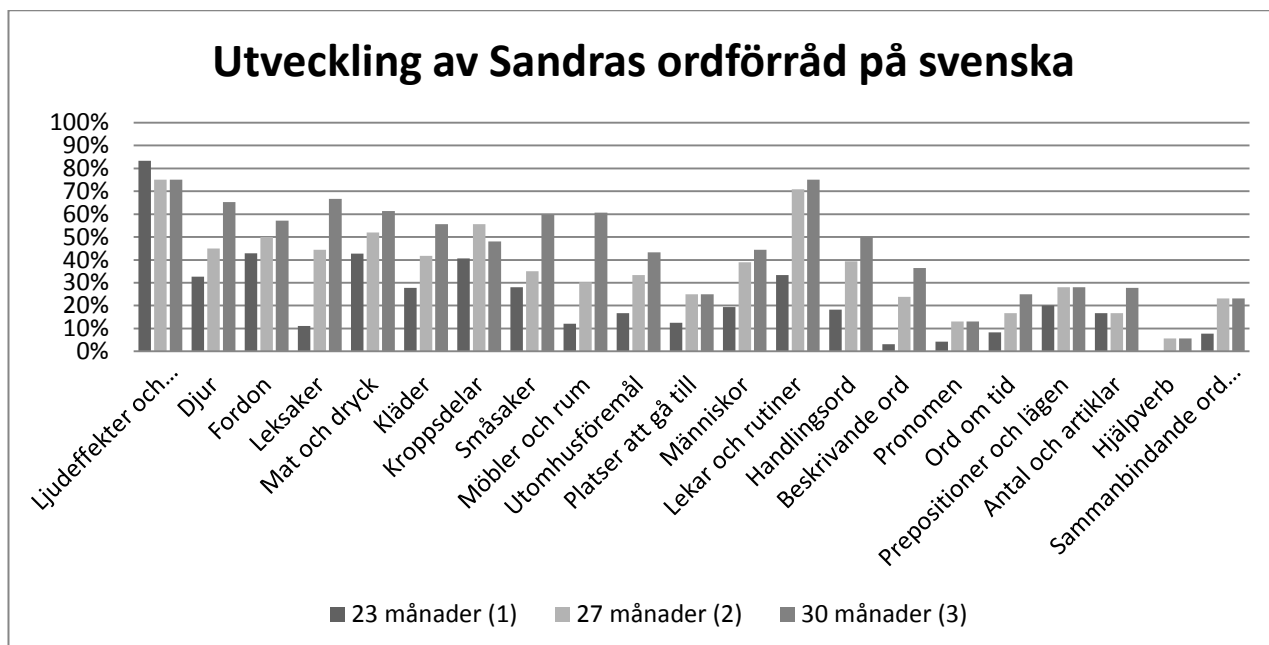
4.1.3 Sandras svenska språkutveckling

Sandra har redan från födseln kommit i kontakt med både finska och svenska därför antar jag att hennes kunskaper mellan språken är mer jämna. Sandras svenska språkutveckling sker successivt men kunskaperna når inte ens upp till 50 % av hela ordförrådet. Figur 7 nedan representerar Sandras ordförrådsstorlek på finska vid tre insamlingstillfällen. Resultat presenteras med hjälp av stapeldiagram.

Figur 7. Utveckling av det svenska ordförrådet enligt CDI-formulären (Sandra).

Figuren visar att Sandras ordförråd i svenska språket ökar ganska stabilt, kunskaperna ökar hela tiden men det går dock inte att se några slags större steg mellan olika insamlingstillfällen. Mellan den första och andra insamlingen (4 månaders tid) har ordförrådet ökat totalt 14,8 % medan mellan den andra och tredje insamlingen (3 månaders tid) var ökningen 10,8 %. Figur 8 nedan visar Sandras utveckling av de olika kategorier av ord på svenska.

Figur 8. Utveckling av olika ordkategorier vid tre datainsamlingstillfällen (Sandra).

Man kan se att Sandra har en jämn utveckling i nästan alla ordkategorier (se Figur 8 ovan) men också ett par stycken stora utvecklingssteg kan hittas, t.ex. gällande *handlingsord* där utvecklingen ser ut såhär vid olika datainsamlingstillfällen: 19/104, 41/104, 52/104 ord. De här siffrorna visar att barns kunskaper i *handlingsord* ökar avsevärt mellan den första och andra insamlingen. De svåraste ämneskategorierna för Sandra tycks vara *hjälpverb*, *sammanbindande ord & frågeord*, *prepositioner & lägen*, *pronomen* samt *utomhusföremål*. Extremt svåra enligt formuläret verkar vara *beskrivande ord* alltså olika slags adjektiv för vid den första insamlingen kunde Sandra bara två av sammanlagt 63 beskrivande ord vilka var *liten* och *stor*. De verb (handlingsord, 19 av 104 ord) som hon kunde vid den första insamlingen var alla vardagliga, t.ex. *backa*, *bita*, *blåsa*, *bygga*, *dricka*, *gråta*, *hoppa*, *hämta*, *kissa*, *läsa*, *pussa*, *ramla*, *simma*, *slå*, *smaka*, *sova*, *sparka*, *städa*, *titta* och *tvätta*. Dessa är sådana ord som barn mötas ganska ofta i det vardagliga livet. Även *pronomen* och *hjälpverb* verkade vara svåra för Sandra: av *pronomen* kunde hon bara en, *min*, och av *hjälpverb* kunde hon ingen av dem.

Därefter går jag igenom Del II (*meningar och grammatik*) av det svenska CDI-formuläret. Vid den första insamlingen (vid 23 månaders ålder) bestod Sandras meningar av:

1. Mamma komme nu tillbaka.
2. Blinka lilla stjärna där hur jag undrar vad du är.

Den andra meningen är en sång som Sandra antagligen har lärt sig utantill så det kan inte räknas med som en egen produktion. Men den första meningen är relativt lång då den består av fyra olika element och den visar att Sandra har börjat använda syntaktiska regler. Efter meningarna fanns det en kommentarsruta där föräldrarna kunde skriva ner eller kommentera något angående barns språkinläring. Vid den första insamlingen fanns det inga kommentarer av föräldrarna.

Vid det andra insamlingstillfället (vid 27 månaders ålder) fanns det bara ett exempel av Sandras längsta mening vilken var:

1. Nu går vi till datorn.

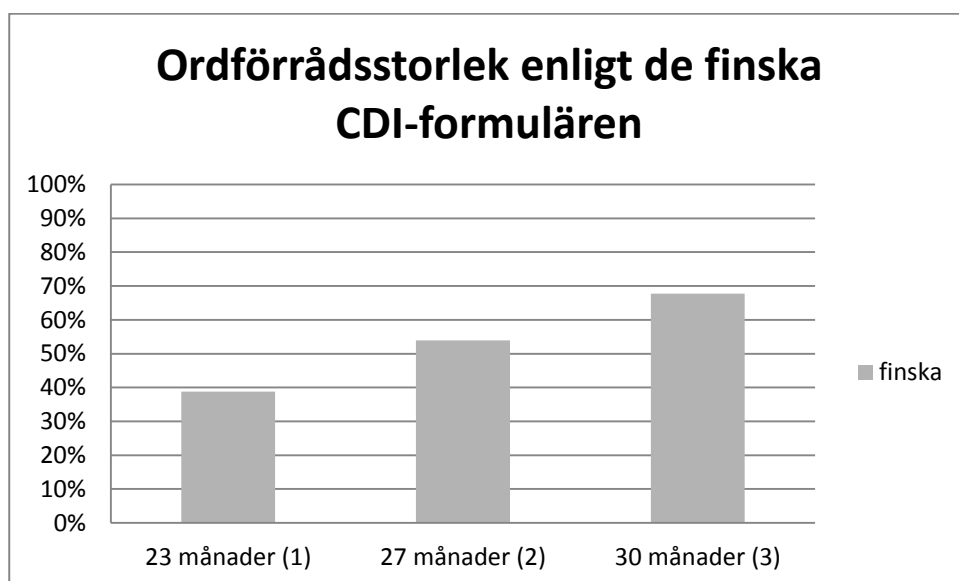
Detta exempel på Sandras mening bevisar att hon har tillägnat sig en regel: verb står på andra plats. Vid den tredje insamlingen, då Sandra var 30 månader gammal, hade föräldern skrivit att det är svårt att komma ihåg vilka ord Sandra använder på svenska och vilka ord på finska. Vid detta tillfälle hade föräldern skrivit ner fyra olika meningar som var blandade av finska och svenska:

1. nyt se on färdigt
(*nu är det färdigt*)
2. Onko siinä många papper
(*finns det många papper i det*)
3. Minä haluan rita
(*jag vill rita*)
4. Mennäänkö andra bordet
(*Ska vi ta andra bordet*)

I kommentardelen hade föräldern skrivit att Sandra har börjat prata rätt så mycket, men enbart på finska. Föräldern påpekar att svenska meningar är sällsynta, men Sandra använder svenska ord i finska meningar. Denna språkblandning som sker i barnets tal kan ses tydligt i dessa fyra exempel. Det märks att Sandra vid den sista insamlingen befinner sig i en period där hon blandar ihop finska och svenska mycket i sina meningar. Meningarna vid de tidigare insamlingarna innebar enbart svenska ord men vid den sista insamlingen, vid 30 månaders ålder, har finska börjat påverka Sandras yttranden.

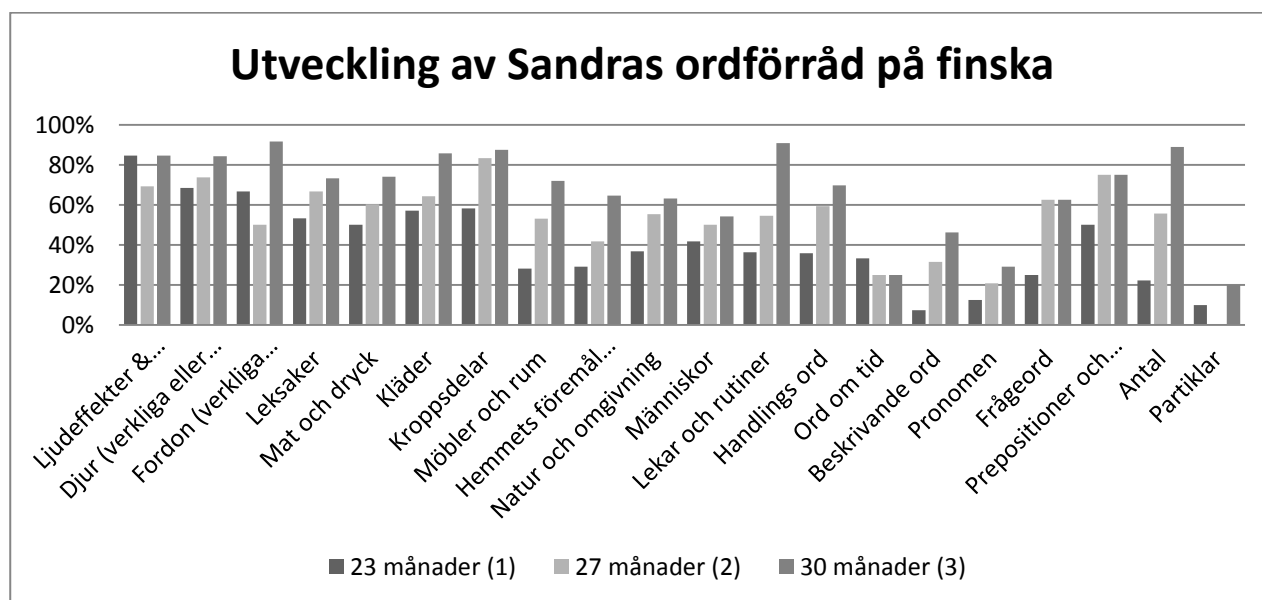
4.1.4 Sandras finska språkutveckling

Utveckling av det finska ordförrådet sker också väldigt successivt. Utvecklingstakt av det finska ordförrådet verkar vara ganska jämn för det inte finns några större hopp. Figur 9 nedan illustrerar Sandras ordförrådsstorlek på finska vid tre insamlingstillfällen.

Figur 9. Utveckling av det finska ordförrådet enligt CDI-formulären (Sandra).

Figuren visar tydligt hur successivt barns inläring av ordförrådet ökar. Sandras kunskaper i finska ordförrådet är högre än i svenska. Figur 10 nedan visar mer detaljerat hur olika ordkategorier har utvecklats under undersökningens gång.

Figur 10. Utveckling av olika ordkategorier vid de tre datainsamlingstillfällena.

Figuren visar att nästan alla ordkategorier utvecklar sig så småningom men speciellt kategorierna *djur* (26/38, 28/38, 32/38) och *mat & dryck* (29/58, 35/58, 43/58) verkar vara sådana som Sandra har tillägnat sig bäst. Den största utvecklingen mellan den

första och andra insamlingen har skett i kategorier *handlingsord* (38/106, 63/106) samt *beskrivande ord* (4/54, 17/54). Speciellt *partiklar* verkar vara svåra under hela undersökningens gång för Sandra.

Härnäst övergår jag till att presentera CDI-formulärets Del II där jag kommer att fokusera på meningar som Sandra har kunnat producera vid olika datainsamlingstillfällena. Vid den första insamlingen, då Sandra var 23 månader gammal, bestod Sandras ordkombinationer av meningar som:

1. Äiti (mamma) tule tänne nyt.
(*Mamma kom hit nu.*)
2. Minä laittaa sinne takasin.
(*Jag ställer dit tillbaka.*)
3. Soihdut sammuu kaikki väki nukkuu. Tuiki tuiki tähtönen.
(*Släckta ljusen, alla sover. Blinka blinka stjärna.*)

Den tredje meningen som Sandra producerade kan inte helt och hållet räknas med enligt CDI-formuläret instruktioner. Enligt dessa ska inte uttrycken som barn har lärt sig utantill (t.ex. låt, ramsor) tas med i behandling eftersom barn egentligen har inte självt kunnat producera dem. Detsamma skedde i Sandras svenska formulär. De andra två meningar visar väl att Sandra kan kombinera ord men de är inte alldeles korrekta om man tänker på grammatiska regler.

Vid det andra insamlingstillfället, vid 27 månaders ålder, bestod ordkombinationerna av längre meningar jämfört med de tidigare meningarna. Dessutom sker det kodväxling i meningarna.

1. Minä haluan mennä tänne mamman kanssa uppe
(*Jag vill gå hit med mamma uppe*)
2. Haluanko minä katsoa tuosta isi påsk ägg?
(*Vill jag titta av den där pappas påsk ägg?*)

I det tredje formuläret hade det skrivits bara ett exempel:

1. Äiti herää, mennään päiväkotiin.
(*Mamma vakna, nu går vi till daghemmet*)

Vid den sista insamlingen var Sandra 30 månader gammal. Tyvärr fanns det med bara en mening som Sandra kunde själv producera men denna mening visar att Sandra har en förmåga att producera meningar som står i relation till varandra.

4.2 Inspelningar i hemmiljön: Sandra

Som jag redan förut har nämnt har inspelningarna genomförts av föräldrarna med hjälp av deras telefoner. Inspelningarna gjordes under en tidsperiod då Sandra var ca 32 månader och Kasper ca 29 månader gammal. Föräldrarna fick instruktionerna (se bilaga 2) hur och i vilka situationer jag önskade att inspelningarna skulle genomföras. Inspelningarna som föräldrarna skickade tillbaka via e-post skiljde sig mycket åt gällande deras storlek: det var mycket mer inspelade material av flickan än vad de var av pojken. På grund av att det inspelade materialet på Kasper var alltför litet för analys bestämde jag mig att fokusera enbart på Sandras inspelningar. Inspelningarnas roll i denna studie används som en komplettering till CDI-formuläret vilket ses som huvudmetod. Med hjälp av inspelningar försöker jag få fram exempel på barns användandet av kodväxling. Meningen är inte att gå igenom alla inspelade diskussioner mellan Sandra och hennes föräldrar utan det ska enbart behandla sådana situationer där det sker kodväxling på ett eller annat sätt. Det kommer inte att fokuseras på ordförrådet på inspelningarna utan kodväxlingen står i fokus.

Det är vanligt att tvåspråkiga barn blandar ihop sina språk men detta visar sig inte vara någon svaghet i språket utan det ses mer så att tvåspråkiga har möjligheter att uttrycka sig på många sätt (Jørgensen 1995). Det är också möjligt att barn inte ens kan göra skillnad mellan två språk i sin närhet och därför blandar de ihop orden. Här ska det tas en lite närmare titt på när barn använder sig av svenska i stället för finska för finskan ses vara det dominerande språket för båda barnen. Därför är det extremt intressant att lägga märke till när svenska uttryck förekommer i talet. Genom inspelningar är jag intresserad av att få svar på en av mina forskningsfrågor: I vilken mån kodväxlar barnen mellan finska och svenska inom ett och samma yttrande? I exempel som presenteras nedan har kodväxlingen markerats med fetstil.

I det första exemplet nedan (exempel 1) är Sandras hela familj samlad vid matbordet (mamma, pappa och Sandra) och de pratar om mat på bordet. Pappan använder svenska och mamman finska, precis på så sätt som de berättade om sina språkstrategier i intervjuerna. Sandra använder först enbart finska men sedan helt plötsligt blandar hon svenska med finskan. Till och med pappa använder sig av blandat språk.

Exempel 1.

- Sandra: annatko mulle kalaa
(*ger du fisk till mig*)
- pappa: jaa du har fisk också
- mamma: Sandralla on kalaa siinä
(*Sandra har fisk där*)
- Sandra: ei oo kala **fisk**, ei oo
(*har inte fisk **fisk** (på svenska), har inte*)
- mamma: on, sul on vielä lisääkii kalaa jos sä haluut
(*har, du har ännu mer fisk om du vill ha*)
- pappa: det är lite annat fisk
- mamma: äitillä ja iskällä on ihan samaa
(*mamma och har exakt samma*)
- pappa: toi sun **fisk har lite mindre ben**
(*det där din fisk har lite mindre ben*)

Lite senare i samma matstund (exempel 2) fortsätter Sandra med att använda svenska ord, blandade i finska ord.

Exempel 2.

- mamma: onko hyvää
(*är det gott*)
- Sandra: naaam
(*mums*)
- pappa: pappa behöver mer salt
- Sandra: **öppna**
- mamma: ei me Sandra, äiti ja Sandra ei oteta lisää suolaa, äiti ja Sandra ei tykkää

suolasta

(inte vi Sandra, mamma och Sandra ska inte ta salt, mamma och Sandra gillar inte salt)

Sandra: isi ota, **stark**
(pappa ta, stark)

Exemplet ovan visar hur Sandra plötsligt talar på svenska ”öppna” fast i konversationen används till och med finska på grund av mammans närvaro. I slutet av denna konversation pratar man först på finska men byter till svenska i slutet.

Nästa konversation (exempel 3) är från en lekstund mellan pappa och Sandra. Sandra hittar helt plötsligt på något intressant och börjar upprepa *samling samling*. Det verkar att pappa inte har någon aning alls vad Sandra syftar på med detta *samling*. Detta har barnet troligen lärt sig på daghemmet vilket betyder att barn och barnskötarna samlar ihop sig i en ring. Sandra försöker förklara vad detta betyder med egna ord.

Exempel 3.

Sandra: mmm

pappa: vadå mmmm, nu tog det upp i taket nu räcket det, oho

Sandra: haluun laittaa sen lamppuun, eiku **samling, samling, samling**
(jag vill sätta den i lampan, eller nej samling, samling, samling)

pappa: vad ska pappa göra

Sandra: **samling**

pappa: samling

Sandra: joo

pappa: vad är det för nånting?

Sandra: porukkalla, mamma, ei oteta sitä
(med gruppen, mamma, ta inte den)

pappa: tänka på saken, pappa tänkte det var, vad ska pappa göra

Sandra: iskä olla matolla, näi
(pappa är på mattan, så här)

Nästa exempel nedan (4) är tagen ur en inspelning där familjen är samlad vid matbordet. Pappa och Sandra pratar om sina grannar då Sandra helt plötsligt använder ordet *grannen* i annars en helt finsk mening.

Exempel 4.

pappa: vart ska du komma med

Sandra: no **grannen** kanssa
(*med grannen*)

pappa: grannen, nå grannen de har gått redan, de promenerar jag tror de gick och promenera med sig själv

Dessutom senare i samma diskussion förekommer det kodväxling: svenska blandat med finska.

Exempel 5.

mamma: iskä voi kaataa lisää
(*pappa kan hälla upp mer*)

pappa: vill du ha mer surmjölk

Sandra: joo, että haluaisin **mera**
(*jaa, att jag skulle vilja ha mer*)

Nedan på exempel 6 förekommer det kodväxling igen. Den här konversationen sker mellan Sandra och sin mamma.

Exempel 6.

Sandra: kato äiti pitääkö laittaa, öö tälläne **andra** vai
(*kolla mamma ska man sätta, öö en sådan här andra eller*)

mamma: et sä
(*inte du*)

Sandra: tää on tämmöne viinirypäle
(*det här är en sådan här vindruva*)

mamma: aaa-a

Sandra: maistaa viinirypäle

(*smakar vindruva*)

mamma: jooo-o

Sandra: **en, två, tre**

I exemplet nedan (exempel 7) använder sig Sandra till och med av svenska i sina uttryck men uttalet har inte utvecklats tillräckligt: hon säger *pykka* i stället för *bygga*, men ordföljden är ändå rätt i denna mening. Sandra kan använda verb på andra plats –regel när hon säger: nu ska vi pykka, alltså verb kommer före subjekt när tid står som fundament. I en och samma mening byter Sandra plötsligt från finska till svenska.

Exempel 7.

Sandra: vieraalle, vieraille, vieraille **nu ska vi pykka**

(*till gästen, till gäster, till gäster nu ska vi bygga*)

pappa: vad ska nu pappa bygga?

Sandra: tuonne se, ota se

(*dit den, ta den*)

I nästa exempel (8) är hela familjen (mamma, pappa och Sandra) samlad vid matbordet och mamman försöker fråga från Sandra på finska om händelser som hade hänt tidigare. När Sandra svarar använder hon sig av ordet (*kraami*) som är blandning av finska och svenska.

Exempel 8.

mamma: juu, olik vaari Jyväskylässä vai meillä täällä käymässä Muuramessa,

Sandran luona

(*jaa, var morfar i Jyväskylä eller på besök här hos oss i Muurame, hos*

Sandra)

Sandra: sitten se **kraami** minua

(*sedan kramade han mig*)

mamma: jooo

(*jaa*)

Exempel 9 nedan är tagen av en lektund mellan Sandra och hennes pappa. Sandra blandar svenska och finska ord, först använder hon finska men i slutet av meningen börjar hon plötsligt använda svenska. Därefter upprepar pappa många gånger frasen *ont i huvudet* då han troligen försöker att barnet också ska säga så.

Exempel 9.

pappa: ska ni gå till doktorn

Sandra: jåå se on kipeä, **se huvudet**

(*jaa, det gör ont, se huvudet*)

pappa: mollamaija har **ont i huvudet** vad har hon gjort när hon har **ont i huvudet** har hon ramla nånstans

Nästa exempel nedan (10) innebär många olika intressanta iakttagelser, både kodväxling och uppbackningar. Detta samtal är i en leksituation mellan Sandra och henne pappa. Sandra använder många gånger uttryck *ut i taket* och till och med blandar den med finska orden. Intressant i denna konversation är meningen *kastan den ut i taket* där Sandra har använt ett svenskt verb *kasta* men böjt den efter finska böjningsregler *jag kastar* vilket kan ses i slutändelsen -n. Pappan försöker fylla i Sandras meningar vilket kan ses i punkten där Sandra säger *ut i taket* och pappan upprepar det med hela meningen *ska pappa kasta ut i taket*. Här kan man också se hur pappan upprepar Sandras finska uttryck på svenska: Sandra säger *lamppuun* då pappan upprepar yttranden *mot lampan*, samt lite senare i samma diskussion säger Sandra *mä katon* då pappan frågar efter *vad tittar du på*.

Exempel 10.

pappa: aaaa, och vad ska pappa göra med de här bollarna

Sandra: **ut i taket**

pappa: ska pappa kasta ut i taket

Sandra: molemmilla

(*med båda*)

pappa: nå pappa kan bara kasta en boll åt gång

Sandra: lamppuun

(*mot lampan*)

- pappa: nå näe man får inte kasta bollen mot lampan, oho
- Sandra: mmm
- pappa: rak på din mage
- Sandra: eiiii, **kastan den ut i taket**
(nejjjj, **kastan den ut i taket**)
- pappa: aaaa
- Sandra: vielä, nyt äiti
(*ännu, nu mamma*)
- pappa: på golvet, den är under bordet
- Sandra: missä se kova pallo, hei täällä se on, heitä vielä
(*var är den där hårda bollen, hej här är den, kasta en gång till*)
- pappa: vad ska pappa göra med den här
- Sandra: mä katon
(*jag tittar*)
- pappa: **vad tittar du på**
- Sandra: ainoa lamppu
(*den enda lampan*)
- pappa: ja det är den där så lyser det
- Sandra: heitä se **ut i taket**
(*kasta den **ut i taket***)

Dessa exempel på konversation mellan barn och föräldrar visar att finskan dominerar i barns tal men även svenska förekommer i viss mån. I följande kapitel kommer inspelningarna och CDI-formulären analyseras och diskuteras mer detaljrikt.

5 DISKUSSION

Syftet med den här avhandlingen var att undersöka tvåspråkiga barns tidiga språkinlärning med hjälp av CDI-formulär och inspelningar. Frågeställning i denna studie fokuserade på att ta reda på inlärning av finska och svenska ordförrådet. Syftet var att undersöka om finska och svenska utvecklar sig i samma takt samt ta reda på om det finns individuella skillnader i utveckling av språken. Utöver detta ville jag ta reda på om det ettdera språket dominerar över det andra och om dominansförändringar sker över tid samt i vilken mån barnen kodväxlar mellan finska och svenska inom ett och samma yttrande. Ovan har jag gått igenom undersökningens resultat och i detta kapitel kommer jag att analysera och diskutera vad jag har kommit fram till med dessa resultat.

Studiens två barn språkbruk undersöktes som två separata fallstudier och därför har de inte jämförts med varandra. Som förekommit förut och vilket är viktigt att betona är att Sandras och Kaspers föräldrar använder sig av helt olika språkstrategier: Sandras föräldrar hade redan innan barns födelse bestämt sig att använda en person – ett språk - strategi medan Kaspers föräldrar hade inte bestämt sig att använda en viss strategi innan barnet föddes utan de använder sig av språket mer spontant beroende på situationen de befinner sig i (Grosjean 1982, se också Romaine 1995). För det mesta används dock finska mellan barnet och föräldrarna medan svenska språket används på daghemmet. Enligt enkäten som föräldrarna fick fylla i är Kasper föräldrar inte så stränga med språkanvändningen utan språkvalet kan ibland ske spontant. Det verkar enligt inspelningarna som att Sandras föräldrar verkligen följer en person – ett språk -strategi ganska noggrant och intervjuerna visade att de är mycket medvetna om viljan att uppfostra sitt barn tvåspråkigt. Tyvärr fick man inte så mycket bevis för vilka språkstrategier det används hos Kaspers familj på grund av enstaka, korta inspelningar. Enligt Berglund (2008) blir barn inte tvåspråkiga automatiskt i en tvåspråkig familj utan det krävs en medveten språkplanering. Följaktligen skulle man kunna tro på att Sandra skulle ha bättre möjligheter att bli tvåspråkig eftersom de noggrant följer en viss strategi. Men det är ändå svårt att säga vilket av dessa sätt som kommer att vara det effektivare sättet att uppfostra sitt barn tvåspråkigt eftersom språkinlärning är mycket

beroende av själva individen. Jag själv lutar litet mer åt en person – ett språk – strategi för att vara det bättre valet att uppfostra sitt barn tvåspråkigt eftersom då lär sig barn att förbinda språket med en viss människa. Således blir det lättare för barnet att hålla språken isär.

Språkstrategierna påverkar såklart barns användning av språken. Såsom Arnberg (1988: 94-96) konstaterar, är det helt vanligt att tvåspråkiga blandar ihop sina språk vilket kan bero på det faktum att de är omedvetna om att det finns två olika språk. Arnberg (1988) fortsätter att då är det viktigt att föräldrarna erbjuder barn olika språkliga erfarenheter och kontakter från båda språkgrupperna vilket kan leda till att barn uppfattar närvaron av två olika språk i omgivningen. Enligt föräldrarnas iakttagelser är båda informanterna i denna avhandling medvetna om två olika språk i sin omgivning. En anledning till att bägge barnen använder sig mest av finska i kommunikation (åtminstone enligt inspelningarna) kan helt enkelt bero på låga kunskaper i svenska språket. Kanske på grund av att svenska och finska används så klart och tydligt på olika situationer inom informanternas omgivning, leder det till att det är lätt för barn att göra skillnad mellan språken. Sandras svenska meningar vid de två första insamlingarna innebar enbart svenska ord men vid den sista insamlingen, vid 30 månaders ålder, har finska börjat påverka Sandras svenska yttranden. Så det verkar som att Sandra vid den sista insamlingen befinner sig i en period där hon blandar ihop finska och svenska mycket i sina meningar.

I bakgrunden (avsnitt 2.3.1 Ett/två system) presenterades två olika sätt att se tvåspråkigheten; det ena tror på den enspråkiga synen medan de andra är eniga om med den tvåspråkiga synen. Jag själv håller med det holistiska, tvåspråkiga synsättet som anser att barn har ett unikt språkförmåga och redan från början kan separera sina språk. Enligt denna syn har barn dubletter på orden i sitt lexikonsystem vilket denna studie bekräftade: resultat av CDI-formulär visade att barn har ord på båda språken för samma företeelse. Således är jag enig med De Houwer (1990) om att barn tillägnar sig två separata språkssystem redan från början. Däremot håller jag inte med Volterras & Taeschners (1987) samt Jörgensens (1995) synsätt att barn inte har ord på båda språken för samma företeelse och att barn har bara ett lexikonsystem i början av språkutvecklingen. Utveckling av ordförrådet hos Kasper och Sandra visade inte några

speciella iakttagelser för språkutvecklingen hos båda barnen verkade ske successivt, fast utveckling av svenska språket kom hela tiden lite i efterhand. Enligt Arnqvist (1993: 46-47, 54) består 70% av de 100 första orden i barns tidiga språkutveckling av ord som syftar till föremål (objekt) medan cirka 30 % av dem syftar till ord för handlingar. Detta var också fallet för studien som presenterats i denna magisteravhandling: det kom fram till att speciellt kategorierna *mat & dryck* samt *djur* var lätta att lära sig medan *handlingsord* kom i stället lite efter i utvecklingen. Till och med enligt Nieminen (1991, refererad i Stolt m.fl. 2008: 263) och Håkansson (1998) brukar de första inlärdade orden vara ord av människor, objekter (som t.ex. leksaker, djur, mat, hushållsartiklar) och verb. Håkansson (1998: 83) konstaterar att barn pratar mycket om djur, både om vanliga djur (*hund, katt osv.*) och mera exotiska och sådana som barn kanske inte ens sett i verkligheten (*lejon, giraff osv.*). Vad det gäller ordförråd på djur enligt CDI-formulären kan man säga att de stod som högsta av kategorierna om man tittar på antal ord. Så man kan säga att resultaten i denna studie är helt och hållet i linje med tidigare iakttagelser (se också Lindman 2011, Stolt m.fl. 2008). Till och med Lindman (2011) hittade i sin avhandling att både de enspråkiga och tvåspråkiga kunde bäst sådana kategorier som hade något att göra med substantiv och verb. Objekten är klara och tydliga att lära sig medan verb kräver en förståelse av sambandet som sker mellan både objekt och handling (Håkansson 1998).

Vid 1,5 års ålder förstår barn i genomsnitt 200 ord respektive 50-70 ord som barn självt kan producera. Ordförråd ökar snabbt och redan vid 2 års ålder kan de producerade orden vara redan omkring 250-300 ord. (Lyytinen 1999; Kuczaj 1999 refererad i Kunnari och Savinainen-Makkonen 2003:72). Vid den första insamlingen i denna avhandling var flickan 23 månader gammal och då kunde hon 231 finska ord respektive 162 svenska ord vilket sammanlagt blir 393 ord. I denna ålder ska ordförråd vanligen stå någonstans mellan 250-300 hos enspråkiga barn. Detta betyder att Sandra har mycket större ordförråd om man räknar ihop hennes ordförråd på bägge språk. Dock måste man lägga märke till att i denna studie har man endast räknat ihop de ord som finns upptagna i CDI-formuläret, så antagligen skulle barnens ordförråd vara mycket större om man skulle räkna med andra ord barn kan. Men om man tittar på Kaspers kunskaper i finska och svenska vid 19 månaders ålder (vid den första datainsamlingen) är antalet ord mycket under den nivå som ses som medelnivå i barns inläring av

ordförråd. Kaspers ordförråd bestod bara av 101 finska ord och enbart 17 svenska ord, alltså sammanlagt av 118 ord. Dock här ska man, på samma sätt som hos Sandras utveckling, lägga märke till att orden som räknas ihop med hjälp av CDI-formuläret är inte detsamma som totalt ordförråd så det går inte att helt och hållet jämföra dessa resultat med varandra. Vid den andra insamlingen, 4 månader senare, hade Kaspers kunskaper ökat avsevärt: då omfattade hans ordförråd sammanlagt 714 ord (390 på finska och 324 på svenska). Det väcker en fråga om detta handlar om ordförrådsspurt? Eller vad är bakom denna snabba utveckling på ordförrådet? En tänkbar förklaring till det här resultatet kunde ha varit att insamlingen skedde i slutet av sommaren, i september, så möjligen barn har fått mycket input på svenska under sommaren. Det kan också handla en ordförrådsspurt eftersom antal ord har ökat så snabbt gällande svenska ordförrådet (se t.ex. Bjar och Liberg 2003). Kunnari och Savinainen-Makkonen (2003: 72-73) anser att ordförrådsspurten är vanligare och synligare hos förstfödda barn än hos barn som föds senare. En förklaring för detta kan vara att föräldrar av förstfödda barn möjligen har mer tid för att kunna koncentrera sig på att dela barnens erfarenheter. I denna studie är bägge barnen förstfödda vilket kan i viss mån förklara dessa utmärkta kunskaper i båda språken. Gällande ordförrådsspurt hos Sandra tror jag att det redan har skett tidigare i båda språken. Såsom Goldfield & Reznick (1990) påpekar är ordförrådsspurten inte tydlig hos alla barn utan några av dem lär sig orden mer jämnt och mångsidigt av olika ordklasser. Som Hassinen (2005: 109) påpekar och vilket är viktigt att lägga märke till är att oftast tvåspråkiga barn inte har lika brett ordförråd på båda språken eller även på ett språk, men ändå har de större ordförråd om orden på båda språken räknas ihop, som det var fallet i denna studie. Resultat i denna studie är enig med Lindmans (2011) iakttagelser att tvåspråkiga barns lexikon var avsevärt mindre till storleken än vad de var hos enspråkiga när man analyserade tvåspråkiga barns svenska och finska lexikon separat. Däremot var tvåspråkiga barnens kunskaper lika bra som de enspråkiga när språken behandlades gemensamt.

Vad det gäller dominans mellan svenska och finska kan man tydligt se att finskan dominerar under hela undersökningens gång. Hassinen (2005: 18) konstaterar att dominans mellan språken kan variera: ibland har det ena språket ”makten över” det andra men vid ett annat tillfälle kan situationen vara helt annan. Denna slags snabb förändring i dominans kan bero på förändringar som sker i omgivningen, som t.ex. om

familjen flyttar till ett ställe där det andra språket är dominerande. Dock i denna avhandling stod dominans hela tiden på finska språket hos bägge barn; man kan säga att svenskan inte ens hade någon chans att utmana finskan. Att det inte skedde någon förändring i dominans av språken kan troligen bero på att informanterna bor i ett helt finskspråkigt område vilket leder till att de enda som pratar svenska med barnet är barnskötare på daghemmet och föräldrarna hemma då och då. Annars är det sällan man hör svenska språket i de inre delarna av Finland. En orsak till det att finskan dominerade under hela undersökningens gång kan vara att barnen inte hade fått tillräckligt stimulans (d.v.s. möjligheter till inlärning) på svenska. Tyvärr går det inte att säga hur t.ex. en vistelse i ett svenskspråkigt område skulle ha påverkat utveckling av språken. Så med andra ord verkar det som att barnen i denna studie har större behov av finska språket än av svenska vilket kan bero på det att finskan dominerar i den vardagliga kommunikationen. Finskan används mer vilket leder till ett bredare ordförråd än hos det svagare språket, i detta fall svenska.

CDI-formulärets meningar och inspelningar visade barns förmåga att bilda ord och producera längre yttranden. Fast dominansen hela tiden var finska utvecklade sig svenska språket jämnt. T.ex. inspelningar och producerade meningar på CDI visade att Sandra kunde uttrycka sig till viss mån på svenska men med enstaka fel, t.ex. hon hade ett par fel på verbformer. En intressant observation som jag gjorde vid den andra insamlingen var då Sandra kunde använda svenska ordföljden på rätt sätt. Hon kunde sätta verben på andra plats då tid stod som fundament: ”Nu går vi till datorn” samt ”Nu ska vi pykka (bygga)”. Vid den tredje insamlingen, då Sandra var 30 månader, bestod hennes exempel på svenska meningar blandade både av svenska och finska ord, t.ex. ”Onko siinä många papper”, ”Minä haluan rita” samt ”Mennäänkö andra bordet”. Enligt Jörgensen (1995) kan till och med 60 % av treordsmeningar som tvåspråkigt barn producerar innehålla ord från båda språken så Sandras meningar verkar vara helt normala för tvåspråkiga barn. I de finska exemplen av Sandras meningar förekom det också språkblandning: ”Haluanko minä katsoa tuosta isi påsk ägg?”.

Beträffande Kaspers svenska meningar fanns det enbart två meningar vid den första insamlingen: ”Sandra överraskade på dagis” och ”Isi tvätta munnen”. Längden av Kaspers finska meningar utvidgades vid varje datainsamling. Kasper använder sig av

enkla former (tvåordsyttranden vid den första insamlingen) och holofraser: ”äiti tule” (mamma kom), ”isi auto” (pappa bil), ”ei jakka” (okkar inte). Meningarna vid den tredje insamlingen är betydligt längre än de första meningarna: 1) ”Äiti ei mennä päiväkotiin, haluan mummin ja vaarin luokse” (*Mamma jag vill inte att vi ska gå på daghem, jag vill gå hem till mormor och morfar*), 2) ”Äiti, minä kierrän ympäri tästä ja menen tuonne” (*Mamma, jag ska gå runt här och går jag där (dit)*) och 3) ”Katsotaan uudestaan pieni punainen traktori, joo” (*Ska vi se på nytt en liten röd traktor, jaa*). Dessa meningar bevisar att Kaspers kunskaper i finska är mycket höga vid 30 (2;6) månaders ålder. De Houwer (2009) har undersökt tvåspråkiga barns språkutveckling och de viktigaste milstolparna i barns språkutveckling. Hon har kommit fram till att tvåspråkiga barn säger korta meningar som har många drag av vuxenspråk mellan 2;6 och 3 år. Denna avhandling bekräftar detta om man ser på Kaspers och Sandras utveckling av sina yttranden (se också Leiwo 1986, Bialystok 2001).

Svar på frågan i vilken mån barnen kodväxlar mellan finska och svenska inom ett och samma yttrande har jag sökt genom att se på Sandras inspelningar som föräldrarna har spelat in. Kodväxling skedde i viss mån i inspelningarna som föräldrarna spelade in. Jörgensen (1995: 162) framhäver att kodväxling i många fall sker tillfälligt och det används mer eller mindre medvetet som kommunikationsstrategi. Kodväxling sker oftast spontant och det sker helt oplanerat när man plötsligt byter det ena språket till det andra. Barn i studien började oftast sina uttryck på finska och därefter blandade med enstaka svenska ord. Bestämda språkstrategier inom familjer påverkar hur föräldrarna förhåller sig till barnets blandspråk. De Houwer (2009: 45) har undersökt barn vars föräldrar hade olika attityder mot användning av blandat språk vilket visade att om föräldrarna alltid korrigerar barns språk när barnet använder sig av blandat språk så slutar barn nästan fullständigt använda blandade yttranden. I de fallen följde föräldrarna enspråkig dialogstrategi. I denna avhandling är finska språket det dominerande språket hos bägge barnen och kodväxlingen visade sig förekomma i viss nivå med enstaka ord på svenska. Dessa slags blandade yttranden är vanliga för tvåspråkiga (De Houwer 2009, se också Jörgensen 1995:158).

De Houwer (2009: 6) konstaterar att det inte finns något bevis för att tvåspråkiga barns språkutveckling skulle gå långsammare än enspråkigas språkutveckling. Däremot är

utvecklingen beroende av individen. Även Sundman (1999: 56) menar att språkkompetensen kan variera oerhört mycket hos tvåspråkiga barn. Detta ses inte som någon stor överraskning för också enspråkiga individer utvecklar sig i olika takt och utvecklingen brukar inte ens vara helt identisk. Detta visade sig vara fallet också i denna avhandling när Kasper och Sandra hade sin egen takt i sin respektive utveckling. Vissa kategorier av ord verkade läras in snabbare än andra vilket är förståeligt. För detta kan omgivningen som har en viktig roll i barns språkinläring spela in (Skutnabb-Kangas 1981). Allmänt har Kasper och Sandra ganska likadana språkomgivningar men hur mycket olika språkstrategier i familjerna påverkar är oklart: Sandras föräldrar använder en person – ett språk – strategi medan i Kaspers familj används det mest finska hemma medan barn använder sig av svenska på daghemmet. Rontu (2005) visade en stor skillnad mellan informanternas språkutveckling gällande kodväxling: efter cirka 3 års ålder gick barnens kodväxling olika vägar för det ena barnets kodväxling upphörde nästan helt medan det andra barnets kodväxling ökade istället. Det är svårt att dra slutsatser av denna magisteravhandling gällande utveckling av informanternas kodväxling. Rontus studie visade att fast man skulle ha samma tvåspråkiga omgivning, ska språkutveckling ändå ske individuellt. En skillnad mellan min och Rontus studie är vilket som är det dominerande språket: i min studie var det finska språket det dominerande språket under hela undersökningens gång medan i Rontus studie var det svenska språket som dominerade.

6 AVSLUTNING

Syftet med denna fallstudie var att redogöra för utveckling av tidig språkinlärning hos två tvåspråkiga barn. Undersökningsmaterialet har bestått av två finsk-svenska barn som gick på ett svenskspråkigt daghem i de inre delarna av Finland. Materialet börjades samlas in från det att barnen var 19 månader (Kasper) respektive 23 månader (Sandra). Meningen med avhandling var att ta reda på hur tvåspråkiga barns ordförråd utvecklas under ett års tid. Denna studie bestod av två huvudsakliga delar. För det första bads familjerna fylla i CDI-formulär (se närmare detalj på 3.4.1) tre gånger under årets gång. Detta instrument stod i fokus i denna studie. Meningen med formulären var att ta reda på utveckling av barns ordförråd samt få en slags bild av barns behärskning av språken. Studiens andra del bestod av inspelningar. Föräldrarna spelade in ett antal inspelningar vid olika situationer mellan barn och föräldrar. Med hjälp av inspelningar ville tas reda på i vilken mån barn kodväxlar i ett och samma yttrande. Således har undersökningen strävat efter att besvara följande frågor:

- Utvecklas finska och svenska (speciellt vad gäller ordförrådet) i samma takt?
- Finns det individuella skillnader i utveckling av språken?
- Kan man se att ettdera språket dominerar över det andra och sker dominansförändringar över tid?
- I vilken mån kodväxlar barnen mellan finska och svenska inom ett och samma yttrande?

Resultat visade att utvecklingen av det finska ordförrådet är snabbare än det svenska ordförrådet hos båda informanterna. Finskan dominerade under hela undersökningens gång. Detta beror troligen på att barn befinner sig i ett helt finskspråkigt område och de kvantitativt får mer stimulans på finska än vad de får på svenska. Daghemmet är deras huvudsakliga plats att tillägna sig svenska språket för barnen går på ett svenskspråkigt daghem. I båda av informanternas familjer används dock svenska men inspelningarna bevisade att det ändå är mestadels finska som gäller hemma hos familjerna, speciellt

från barns sida. Vad det gäller skillnaderna i ordförrådet på finska och svenska hittade man inga stora avvikelser: ordkategorier *mat & dryck* samt *djur* var två av de lättaste kategorierna att tillägna sig på båda språken. *Partiklar* och *prepositioner* orsakade problem i tillägnandet av svenska. Inläring av språken hos bägge barn utvecklades successivt. CDI-formulärets meningar som barn självt kunde producera visade att barnen kunde forma meningar både på finska och svenska. Med hjälp av inspelningar samt CDI-formulärets meningar strävade jag efter att ta reda på kodväxling och resultat visade att detta skedde i viss mån. Oftast var det svenska ord som trängde sig in i annars finska meningar och nästan aldrig tvärtom. Inspelningarna visade att de vuxna försökte utvidga barns språkfärdigheter genom att reagera på barnets ett- eller tvåordsyttranden vilket är vanligt (Bjar och Liberg 2003). Vad det gäller individuella skillnader i utveckling av språken hittades det inte några signifikanta skillnader. Den mest utmärkande var att Kaspers kunskaper i svenska kom lite efter i början av undersökningen men i slutet av undersökningen hade kunskaper förbättrats avsevärt. Sandras språkutveckling skedde mer jämnt.

En nackdel som stöttes på under undersökningens gång var att studien inte kunde visa hur barn använder språken på daghemmet. Därför skulle det ha varit oerhört viktigt att spela in situationer också på daghemmet för att få en bättre bild av barns kunskaper i svenska vilket visade sig vara problematiskt att få fram enbart med hjälp av språket som används i kommunikation mellan barn och föräldrar. Att barns språkanvändning på daghemmet inte är med som egen del i studien kan naturligtvis påverka resultat på så sätt att det kan ge en felaktig bild av barnens språkinläring. Därför går det inte att direkt påpeka att finskan dominerar i båda barns språk för det visade sig att svenska används mest enbart på daghemmet. Följaktligen kan resultatet som jag fick i denna avhandling ge en felaktig bild på barns kunskaper i svenska för föräldrarna hade svårigheter att säga vilka ord barn verkligen kunde på svenska när det var mest finska som användes hemma hos familjen. Detta gällde speciellt Kasper. Arnqvist (1993: 18) skriver att barn oftast förstår mer än vad de själva kan producera och därför går det inte att dra slutsatser om barns språkkunskaper endast på grundval av vad barn säger eftersom det leder till felaktiga resultat om barnets språkliga kapacitet. Problematiskt med föräldrarapporterna är att föräldrarna inte kan ha koll på hur mycket svenska barnen använder på daghemmet samt att det å ena sidan kan vara svårt för en

svenskspråkig förälder att uppskatta barnets ordförråd på finska å andra sidan för en finskspråkig förälder att uppskatta ordförråd på svenska. Det är också viktigt att betona att det kan finnas en variation mellan föräldrarnas sätt att värdera och fylla i CDI-formulär (Lyytinen 1999).

Det skulle ha varit viktigt att spela in barns språksituationer minst tre gånger samtidigt med insamling av CDI-formulären för att kunna få en djupare bild av språkutvecklingen, speciellt gällande kodväxling och dominans. I denna studie har jag använt mig av ett instrument (CDI) som är tänkt för stora informantgrupper medan i studien var det i själva verket med bara två informanter. Jag anser ändå att CDI var ett bra val för att genomföra denna studie eftersom det är ett tidsbesparande sätt att samla in material och skapat för att studera tidig språkinläring. På grund av ett lågt deltagarantal i den här undersökningen går det inte att generalisera resultaten vilket är typiskt för fallstudier (Bell 2000). Trovärdighet skulle ha varit mycket högre med flera informanter men det är ändå svårt att säga om kvalitén skulle ha ökat genom det. Vad de gäller de etiska frågorna är det väsentligt med utförandet av denna studie att bevara informanternas anonymitet på bästa möjliga sätt. Så därför har namnen ändrats och familjernas bakgrund har sildrats i minsta möjliga mån.

Det visade sig att inspelningarna allmänt var ett bra val för insamlingsmetod för de verkade komplettera CDI-formulären mycket bra. En nackdel som jag stötte på med inspelningarna var att det blev mycket mer inspelningsmaterial av det ena barnet än av det andra. Det gick inte heller att be föräldrarna om att spela in nya inspelningar eftersom meningen var att inspelningarna skulle spelas in vid samma tidpunkt och familjerna ville inte heller störas alldeles för mycket.

Denna magisteravhandling är bara en liten inblick i forskning inom tidig språkinläring av två språk. Området är ett alltmer populärt ämne att undersöka (se t.ex. Stolt m.fl. 2008, Rontu 2005) och det går alltid att hitta nya perspektiv för undersökningar med hjälp av olika metoder, men som sagt är språkinläring mycket beroende av individen själv och omgivningen (De Houwer 2009). Det faktum att bägge av informanterna bor på ett starkt enspråkigt område måste t.ex. tas i betaktande när man jämför resultat av denna studie med andra liknande undersökningar. Barn går oftast igenom likadana faser

i sin språkutveckling men i vilken takt och i vilken ordning det sker beror helt enkelt på individen. Vad det gäller fortsatt forskning skulle det vara intressant att studera hur dominansförhållandet mellan språken ser ut hos informanterna efter ett par års tid: har finskan behållit sin position som huvudspråk eller har svenskan kunnat förbättra sin ställning, eller har kunskaper i svenska minskat avsevärt? Vidare kunde det vara intressant att studera hur en helt svenskspråkig omgivning ändrar informanternas språkanvändning t.ex. vid fem års ålder.

LITTERATUR

- Abrahamsson, N. 2011. *Andraspråksinläring*. Studentlitteratur AB, Lund.
- Arnberg, L. 1988. *Så blir barn tvåspråkiga: vägledning och råd under förskoleåldern*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Arnqvist, A. 1993. *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Bell, J. 2000. *Introduktion till forskningsmetodik*. 3., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Berglund, R. 2008. Ett barns interaktion på två språk — *En studie i språkval och kodväxling*. Acta Wasaensia No 190. http://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-227-4.pdf
- Berglund, E. and Eriksson, M. 2000. *Communicative Development in Swedish Children 16-28 months old: The Swedish Early Communicative Development Inventory—Words and Sentences*. Scandinavian Journal of Psychology, 41: 133–144. doi: 10.1111/1467-9450.00181.
- Berglund, E. & Eriksson, M. 2000b. *Reliability and content validity of a new instrument for assessment of communicative skills and language abilities in young Swedish children*. Logopedics, Phoniatrics, Vocology, 25(4), 176-185.
- Bialystok, E. 2001. *Bilingualism in Development: Language, literacy and cognition*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
<http://site.ebrary.com/lib/jyvaskyla/docDetail.action?docID=5006349>
- Bjar, L. 2006. *Det hänger på språket! Lärande och språkutveckling i grundskolan* (red). Studentlitteratur.
- Bjar, L. & Liberg, C. (red.). 2003. *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur. ss. 57-77
- Bosch, L. och Sebastián-Gallés, N. 1997. *Native-language recognition abilities in 4-month-old infants from monolingual and bilingual environments*. Cognition, 65: 33-69.
- Choi, S. 1997. *Language-specific input and early semantic development: Evidence from children learning Korean*. In D. Slobin (ed.) *The Crosslinguistic Study of Language Acquisition*, Vol. 5: Expanding Contexts. (pp. 41-133). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Choi, S. & Bowerman, M. 1991. *Learning to express motion events in English and Korean: The influence of language-specific lexicalization patterns*. Cognition, 41, 83-121
- Clark E. V. 2003. *First language acquisition*. New York: Cambridge University Press

- Clark, E. V. 1979. *Building a vocabulary: Words for objects, actions, and relations*. I P. Fletcher & M. Garman (Ed.), *Language acquisition* (pp. 149-160). Cambridge: Cambridge University Press.
- De Houwer, A. 1990. *The acquisition of two languages from birth: a case study*. Cambridge: Cambridge University Press.
- De Houwer, A. 1995. *Bilingual language acquisition*. I P. Fletcher och B. MacWhinney (red.), *The Handbook of Child Language*. Oxford: Blackwell, ss. 219-250
- De Houwer, A. 2009. *An introduction to bilingual development*. Bristol: Multilingual Matters.
- De Houwer, A. 2009. *Bilingual first language acquisition*. Bristol: Multilingual Matters.
- Doyle, A. B, Champagne, M. and Segalowitz, N. .1978. *Some issues in the assessment of linguistic consequences of early bilingualism*. I M. Paradis (Ed.) *Aspects of bilingualism* (pp. 13-20) Columbia, SC: Hornbearn Press.
- Dromi, E. 1987. *Early lexical development*. Cambridge: Cambridge Univ. Press
- Döpke, S. 1992. *One parent–one language: an interactional approach*. Amsterdam: Benjamins
- Eliasson, A. 2006. *Kvantitativ metod från början*. Studentlitteratur, Lund.
- Eriksson, M., Westerlund, M., & Berglund, E. 2002. *A Screening Version of the Swedish Communicative Development Inventories Designed for Use With 18-Month-Old Children*. *Journal Of Speech, Language & Hearing Research*, 45(5), 948.
- Eriksson, M. & Berglund, E. 1999. *Swedish early communicative development inventories: Words and gestures*. *First language*, 19, 55–90.
- Eskola, J. & Suoranta J.1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Fenson, L., Dale, P.S., Reznick, J.S., Thal, D., Bates, E., Hartung, J.P., Pethick, S., & Reilly, J.S. 1991. *Technical Manual for MacArthur Communicative Development Inventories (3.painos)*. San Diego State University.
- Fenson, L., Dale, P.S., Reznick, J.S., Bates, E., Thal, D. & Pethick, S.K. 1994. *Variability in early communicative development*. *Monographs of the Society for Research in Child Development* 59. Chicago: The University of Chicago Press.
- Fenson, L., Marchman, V.A., Thal, D.J., Dale, P.S., Bates, E. & Reznick, J.S. 2007. *MacArthur Bates Communicative Development Inventories: user's guide and technical manual* (2 uppl.). Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.

- Finnäs, F. 2004. *Finlandssvenskarna 2002: en statistisk rapport*. Helsingfors: Svenska Finlands folkting
- Folkhälsan. 2012. *Språkgroddar – Information om barns språkutveckling*. <http://www.folkhalsan.fi/PageFiles/20396/sprakgroddar%5B1%5D.pdf> (Hämtad 5.12.2012)
- Folktinget. 2012. Svenska Finlands folktings webbsida: <http://www.folktinget.fi/sve/svenskan/> (Hämtad: 3.9.2012)
- Genesee, F. 1989. *Early Bilingual Development: One Language or Two?*. Journal of Child Language, 6: 161-79
- Genesee, F. och Nicoladis, E. 2007. *Bilingual first language acquisition*. I E. Hoff och M. Shatz (red.), Blackwell Handbook of Language Development. Oxford: Blackwell, ss. 324-344
- Goldfield, B. A., & Reznick, J. S. 1990. *Early lexical acquisition; rate, content, and the vocabulary spurt*. Journal of Child Language, 17, 171-183.
- Grosjean, F. 1982. *Life with two languages: An introduction to Bilingualism*. Harvard University Press.
- Grosjean, F. 2008. *Studying bilinguals*. Oxford: Oxford University Press.
- Haugen, E. 1953. *The Norwegian language in America: a study in bilingual behavior*. Vol. 1, The bilingual community. Philadelphia: University of Pennsylvania press
- Hassinen, S. 2005. *Lapsesta kasvaa kaksikielinen*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Hirsjärvi, S., Remes P. & Sajavaara P. 2008. *Tutki ja kirjoita*. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.
- Hoff-Ginsberg, E. 1997. *Language development*. Pacific Grove, Calif.: Brooks/Cole Pub
- Håkansson, G. 1998. *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur
- Håkansson, G. 2003. *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur
- Jørgensen, N. 1995. *Barnspråk och ungdomsspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Kuczaj, S.A. 1999. *The world of words: Thoughts on the development of a lexicon*. In i: The development of language (utf. M. Barrett (red.)), 133-159. Hove: Psychology Press.
- Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. 2003. *Mistä on pienten sanat tehty. Lasten äänteellinen kehitys*. (red.) WSOY. Helsinki.

- Ladberg, G. & Nyberg, O. 1996. *Barnen och språken: tvåspråkighet och flerspråkighet i familj och förskola*. Lund: Studentlitteratur
- Lanza, E. 2004. *Language Mixing in Infant Bilingualism. A Sociolinguistic Perspective*. Oxford University Press.
- Leiwo, M. 1986. *Lapsen kielen kehitys*. Gaudeamus, Helsinki.
- Lenneberg, E. H. 1967. *Biological foundations of language*. New York: Wiley.
- Leopold, W. F. 1939-49. *Speech Development of a Bilingual Child*. Vols. 1-4. Evanston, Illinois: University of Illinois Press.
- Lindberg, I. 2006. *Med andra ord i bagaget*. I: Bjar, L. (red.): Det hänger på språket! Lärande och språkutveckling i grundskolan. Studentlitteratur. 57-91.
- Lindman, J. 2011. *Tal- och språkutvecklingen hos enspråkiga och tvåspråkiga barn vid ett års ålder*. Pro-gradu avhandling i logopedi. Institutionen för psykologi och logopedi. Åbo Akademi.
- Lyytinen, P., Lari, N., Lausvaara, N. & Poikkeus, A-M. 1994. *Lasten varhaisen sanaston ja kommunikoinnin arviointi*. Psykologia 29, 244-252.
- Lyytinen, P. 1999. *Varhaisen kommunikaation ja kielen kehityksen arviointimenetelmä*. Jyväskylän yliopiston Lapsitutkimuskeskus Niilo Mäki Instituutti.
- MacArthur Communicative Development Inventories. 2011. <http://www.sci.sdsu.edu/cdi/>. (Hämtad: 5.12.2012)
- McLaughlin, B. 1984. *Second Language Acquisition in Childhood*. Volume 1. Preschool Children. University of California.
- Meisel, J. 1989. *Early differentiation of languages in bilingual children. Bilingualism across the lifespan* (red.) Hyltenstam K. & Loraine K. Obler. ss. 13-40
- Merriam, S. B. 1994. *Fallstudien som forskningsmetod*. Översättning: Björn Nilsson. Studentlitteratur, Lund. Originalens titel: Case Study Research in Education, Utgiven av: Jossey-Bass Inc. Publishers, San Francisco, USA, 1988.
- Metsämuuronen, J. 2008. *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Metodologia -sarja 4. International Methelp Ky. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä 2008. 3. uudistettu painos.
- Nieminen, P. 1991. *Äidin ja lapsen kommunikaatio ja lapsen kielen omaksuminen*. Diss. Tammerfors
- Patel, R. och Tebelius, U. 1987. *Grundbok i forskningsmetodik – Kvalitativt och kvantitativt*. Studentlitteratur, Lund.

- Patterson, J. L. och Pearson, B. Z. 2004. *Bilingual lexical development: Influences, contexts and processes*. New York.
- Pinter, A. 2011. *Children learning second languages*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Plunkett, K. & Strömquist, S. 1990. *The acquisition of Scandinavian languages*. Göteborg; Göteborgs universitet.
- Romaine, S. 1995. *Bilingualism*. Oxford: Blackwell.
- Rontu, H. 2005. *Språkdominans i tidig tvåspråkighet: barnets kodväxling i kontext*. Åbo: Åbo Akademi förlag.
- Saunders, G. W. 1988. *Bilingual Children: From Birth to Teens*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Skutnabb-Kangas, T. 1981. *Tvåspråkighet*. Lund. Bröderna Ekstrands Tryckeri AB.
- Statistikcentralen. 2012. Befolknings- och dödsorsaksstatistik.
http://www.stat.fi/til/perh/2011/02/perh_2011_02_2012-11-09_kat_002_sv.html
- Stolt, S., Haataja, L., Lapinleimu, H., & Lehtonen, L. 2008. *Early lexical development of Finnish children: A longitudinal study*. *First language*, 28, 259-279.
- Strömquist S. 2003. *Barns tidiga språkutveckling*. I L. Bjar & C. Liberg (Red.), *Barn utvecklar sitt språk* (s. 59-68). Lund: Studentlitteratur.
- Sundman, M. 1998. *Barnet, skolan och tvåspråkigheten*. Helsingfors: Universitetsstryckeriet.
- Taeschner, T. 1983. *The sun is feminine: A study on language acquisition in bilingual children*. Berlin: Springer.
- Toivainen, J. 1977. *Lausekielioppi = Finnish syntax : a descriptive grammar with some new approaches and solutions*. Oulu: Univ.
- Tornberg, U. 2005. *Språkdiraktik*. Gleerups Utbildning AB. Tredje upplagan.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Vihman, M. M. 1985. *Language Differentiation by the Bilingual Infant*. *Journal of Child Development*, 12: 297-324
- Volterra V. & Taeschner T. 1978. *The acquisition and development of language by bilingual children*. *Journal of Child Language*, 5, 311-326.

BILAGOR

BILAGA 1

Haastattelukysymykset

Lapsen nimi: _____

A) Vanhempien tausta & ruotsikontaktit

1. Äidinkieli:

Isän: _____ äidin: _____

2. Vanhempien kotikaupunki:

Isän: _____ äidin: _____

3. Oletteko asuneet Ruotsissa/ruotsinkielisellä alueella Suomessa? Kuinka kauan ja missä?

4. Mitä kieltä käytätte töissä?

5. Onko teillä sukulaisia Ruotsissa? Jos on, kuinka usein olette tekemisissä heidän kanssaan?

6. Oletteko lapsenne syntymän jälkeen matkustaneet Ruotsissa? Olitteko Ruotsis-sa/ruotsinkielisellä alueella Suomessa kesän 2012 aikana?

7. Onko teillä Jyväskylässä paljon ruotsikontakteja? Esim. oletteko tekemisissä ruotsinkielisten perheiden kanssa?

B) Lapsen syntymä

1. Lapsen syntymäkaupunki?

2. Missä kaikkialla lapsi on asunut?

3. Kuka oli lapsen kanssa kotona ennen tarhaan menoa ja mitä kieltä lapselle puhuttiin?

4. Miten päädyitte ruotsinkieliseen päiväkotiin?

C) Kielivalinta

1. Mitä kieltä puhutte vanhempien kesken? Entä mitä kieltä koko perheen kesken?

2. Käytättekö jotain tiettyä ”strategiaa” valitessanne kielen, jota käytätte missäkin tilanteessa? Päätittekö jo ennen lapsen syntymää, mitä kielistrategiaa käytätte?

3. Kumpi kieli dominoi lapsen puheessa?

4. Miten tarkkoja olette siitä, mitä kieltä käytätte? Onko kielenkäyttöönne spontaania vai ennalta määrättyä?

5. Rohkaisetteko lastanne käyttämään ruotsia ts. puhutteko lapselle ruotsia vaikka lapsi itse vastaisi vain suomeksi?

6. Huomaako lapsi eron suomen ja ruotsin välillä?

7. Minkälaiset tavoitteet teillä on lapsenne kielenkehityksessä?

8. Muuta kommentoitavaa

Kiitos!

BILAGA 2

Ohjeet nauhoittamiseen

- Arkitilanteita kotona, kylässä ym.
- Eri tilanteita esim.
 - Leikki-ilanne (yksin, vanhemman tai muun lapsen seurassa)
 - Yhteiset ruokailuhetket
 - Jokin muu tilanne kotona
- Nauhoitus voi tapahtua niin muiden lasten seurassa kuin vanhempien, mutta paras vaihto-ehto selkeyden kannalta olisi, että lapsenne olisi ainut lapsi tilanteessa.
- Toiveena olisi, että saisitte nauhoitettua 2-4 arkitilannetta (saa tietenkin nauhoittaa enemmänkin).
- Nauhoituksen pituudella ei ole väliä, tärkeintä on, että lapsi saadaan puhumaan nauhoitustilanteessa. Laittakaa ylös päivämäärä, jolloin olette tehneet nauhoitukset.

Jos mahdollista, olisi hyvä jos saisitte nauhoitukset tehtyä 8.10. mennessä.

Lähetäkää nauhoitukset minulle sähköpostitse: maju.j.nurmela@student.jyu.fi

Teillä on siis hyvin vapaat kädet nauhoituksen toteuttamisessa. Jos teille herää kysymyksiä, ottakaa ihmeessä yhteyttä!

Lycka till!

BILAGA 3

Hei

Kiitos kiinnostuksestanne osallistua tutkimukseen. Nyt olisi aika täyttää ensimmäiset kyselyt. Jokaista lasta kohti täytetään kaksi kyselykaavaketta; suomenkielinen ja ruotsinkielinen. Suomenkielinen kysely koskee siis lapsenne suomen kielen taitoja ja ruotsinkielinen taas koskee ruotsin kielen taitoja. Kyselyt koostuvat enimmäkseen yksinkertaisista raksi ruutuun -kohdista, mutta kyselyn lopusta löytyy myös muutama avoin kohta, joihin toivon, että yri-tätte vastata mahdollisimman tarkasti. Ensimmäiseen kyselyyn vastaavat jokaisen lapsen vanhemmat, mutta voi olla, että jatkossa tulen keskittymään vain muutamaaan lapseen. Tämä sen takia, että kyselykaavake on suunnattu lapsille, joiden kielen kehitys on aluillaan ja voi olla, että moni lapsista on jo kasvanut tämän vaiheen yli. Tämä selviää, kunhan olen analy-soinut ensimmäiset kyselyt.

Olisin kiitollinen, jos kyselyt palautettaisiin päiväkotiin viim. ke 20.2.

Suomenkielisessä versiossa on melko selkeät ohjeet kyselyn täyttämiseen. Jos teille kuitenkin herää kysymyksiä liittyen kaavakkeiden täyttöön tai muuten vain tutkimuksen tekoon, niin ottakaa ihmeessä yhteyttä minuun joko puhelimitse +358 40 7483683 tai sähköpostitse maiju.j.nurmela@student.jyu.fi.

Suuri kiitos vaivannäöstänne!

Ystävällisin terveisin,

Maiju Nurmela